

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ**

Кафедра глобальної та національної безпеки

**ВИКЛИКИ І ЗАГРОЗИ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ**

*Збірник матеріалів науково-практичного семінару
(Київ, 11 травня 2022 р.)*

**Київ
2022**

УДК 351.86(042.5)

З-12

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 4 від 5 травня 2022 р.)

Виклики і загрози дестабілізації суспільно-політичної системи України: матеріали науково-практичного семінару (Київ, 11 травня 2022 р.) К / за ред. Г. П. Ситника, Л. М. Шипілової. – Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2022. 190 с.

До збірника ввійшли тези доповідей, подані учасниками науково-практичного семінару «Виклики і загрози дестабілізації суспільно-політичної системи України:», який проводився 11 травня 2022 р. у Навчально-науковому інституті публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка кафедрою глобальної та національної безпеки.

УДК 351.86(042.5)

*Тексти публікуються в авторській редакції.
За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори,
а також (для студентів і аспірантів) наукові керівники.*

Думка членів редакційної колегії може не збігатися з думкою авторів тез

© Київський національний
університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут
публічного управління та
державної служби, 2022.

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
УЧАСНИКАМ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ
ВІД ДИРЕКТОРА НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ КИЇВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

У час випробувань, які випали на нашу державу сьогодні особливої уваги заслуговує реагування на виклики і загрози, які постали перед українським суспільством. Основною особливістю загроз суспільно-політичній стабільності є їх багатофакторність, тобто в ході свого розвитку вони проявляються в різних сферах суспільного життя.

В Україні триває війна, яку розпочала Російська Федерація проти нашої державності, продовжуються глибокі зміни у всіх сферах суспільного життя, які пов'язані з кардинальною переоцінкою цінностей, а отже і з певними суперечностями політичного та соціально-економічного розвитку, які об'єктивно породжують загрози стабільності в суспільстві.

Отже, обговорення основних підходів щодо дослідження тенденцій зародження та розвитку загроз суспільно-політичній стабільності, глобальних та внутрішніх змін середовища безпеки наразі є як ніколи актуальними і вимагають колективного пошуку шляхів щодо підвищення ефективності державних механізмів по забезпеченню стійкості функціонування суспільства і держави в умовах війни, криз і конфліктів, забезпечення своєчасного виявлення, попередження і запобігання загроз суспільно-політичній стабільності.

Вітаю всіх учасників науково-практичного семінару та переконана, що Ваші практичні знання сприятимуть позитивним змінам у нашій державі.

З повагою Лариса КОМАХА

ВСТУП

Відмітними рисами сьогодення є висока динамічність розвитку світових подій і глибокі зрушення, що відбуваються у всіх сферах життєдіяльності у світі.

на сьогодні в українському суспільстві зберігаються підстави для соціальних, економічних, політичних, етнічних та іншого роду протиріч, що досить часто проявляються в протестній активності населення. військові дії росії проти України, свідчать про те, що в ході протистояння використовуються не тільки силові засоби а і технології дестабілізації суспільно-політичної ситуації в Україні. у зв'язку з цим досить актуальною є розробка комплексу заходів з протидії загрозам суспільно-політичної стабільності України.

головною умовою запобігання та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності будь-якої країни є розроблення та впровадження ефективної державної політики. не випадково саме проблемам соціальної, економічної, екологічної, інформаційної політики відводиться значне місце як в офіційних документах, так і в наукових дослідженнях. проте процеси модернізації в Україні ще не завершені, і духовні, ідейні, соціально-економічні та інституціональні підстави регулювання існуючих суспільних протиріч залишаються слабкими і нестійкими. це також велика наукова і практико-політична проблема. і тому, наразі, актуальним є тісна співпраця науковців у пошуку відповіді на питання як запобігти викликам і загрозам дестабілізації суспільно-політичної системи України в сучасних умовах державотворення.

Григорій СИТНИК

НАУКОВІ ДОПОВІДІ

Григорій Ситник, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Hryhorii Sytnyk, Doctor of Science of Public Administration, Professor, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Head of Department Global and national security

<https://orcid.org/0000-0002-3083-5733>

УДК 351.86:327

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ОСМИСЛЕННЯ ФАКТОРІВ, ЯКІ ВИЗНАЧАЮТЬ НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ CONCEPTUAL COMPREHENSION OF THE FACTORS THAT DETERMINE NATIONAL INTERESTS IN CONTEXT OF GLOBAL TRENDS

Більшість підходів щодо забезпечення національної безпеки базується на концепції національних інтересів. Ці інтереси зумовлені потребами соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку, забезпечення суверенітету та територіальної цілісності та іншими факторами. Концептуальне осмислення факторів, які визначають національні інтереси передусім передбачає врахування їх сутнісної основи, а саме потреб безпечного розвитку індивіда, суспільства та держави. Тому національні інтереси є інтегральною інтерпретацією сукупності вказаних потреб, реалізація яких гарантує збереження національних цінностей,

державний суверенітет, територіальну цілісність та прогресивний розвиток. З огляду на викладені проблеми, пов'язані із реалізацією концепції національних інтересів постійно перебувають у колі наукового дискурсу. Однією із них є проблема визначення множини вказаних інтересів, яка зумовлена складністю взаємодії об'єктивних і суб'єктивних компонентів національного інтересу (його оцінкам притаманний суб'єктивний характер) та, як правило, хронічним бажанням правлячої еліти репрезентувати власні інтереси або вподобання як життєво важливі національні інтереси.

Таким чином, зміст національних інтересів визначає, якою має бути політика та стратегія забезпечення національної безпеки, у якому напрямі мають бути сконцентровані зусилля суспільства та влади, щоб цілісність держави та добробут громадян були надійно захищені, громадяни жили в державі, яку поважають у світі, а національна еліта виконувала своє призначення, представляючи та відстоюючи зазначені інтереси. Як правило, на їх формування справляють суттєвий вплив чинники зовнішнього середовища, серед них і наслідки глобалізаційних процесів та трансформації світового порядку. Тому актуальним є дослідження вказаних чинників.

Виконаний аналіз дозволяє стверджувати, що для визначення національних інтересів важливим є врахування інформаційно-технологічного, економічного, соціального, політичного, демографічного, екологічного, культурного та інтеграційного аспектів глобальних тенденцій.

Інформаційно-технологічний аспект. Сьогодні провідні країни залишаються лідерами у розробці новітніх електронних та інших технологій. Саме вони монополюють інформаційні потоки та системи контролю над ними. Продукуючи новітні технології вони також реалізують на світовому ринку досконаліші товари кращої якості, своєчасно встигають оновити технологічну базу та налагодити випуск наступного покоління продукції до того, як решта країн світу їх наздожене. Тому останні приречені або тиражувати морально застарілі зразки, отримуючи від цього мінімальний

прибуток, або задовольнятися виробничими сферами, що не потребують високих технологій, наприклад, сільським господарством та видобувною промисловістю, ціни на продукцію яких залишаються невисокими. Монополізувавши контроль над інформацією і виробництвом передових технологій провідні країни забезпечили своє інформаційно-технологічне панування на планеті та поставили цим у залежність від себе решту країн. Водночас зростаюча технологічна могутність Китаю та Індії кидає серозний виклик інформаційно-технологічній складовій існуючого світового порядку, Він розглядається провідними країнами Заходу (передусім США) як реальна загроза їх домінуванню. Це зумовлює напруженість у міждержавних стосунках та дестабілізацію існуючого світового порядку, що обов'язково має враховуватися при формуванні національних інтересів.

Економічний аспект. Завдяки нееквівалентному обміну з іншою частиною людства провідні країни акумулювали у своїх руках величезний капітал. У його структурі домінує капітал ТНК, що базуються передусім в цих країнах. Це забезпечує їм різні вигоди та домінування практично у всіх міжнародних організаціях. Водночас інші держави опинилися у кабальній залежності від не контрольованих жодними міжнародними організаціями потоків цього капіталу. За такої глобальної системи стосунків закріплюється характер міжнародного поділу праці, який сприяє штучному завищенню життєвих стандартів для країн базування ТНК. Іншим країнам залишаються лише ресурси для простого відтворення робочої сили. В деяких із них, наприклад країнах Тропічної Африки йдеться про елементарне фізичне виживання населення. Тому при формуванні національних інтересів одним із пріоритетів має бути забезпечення економічного суверенітету передусім шляхом уникнення кабальної залежності від ТНК та структур, які представляють їх інтереси.

Соціальний аспект. Інформаційно-технологічна та економічна нерівність між багатою та бідною частиною людства найбільш різоче

проявляється у соціальній сфері. Є всі підстави стверджувати, що одним із кінцевих продуктів глобалізації стала поява класу багатих та класу бідних. До першого належать власники і співвласники світового капіталу, який функціонує через національні та транснаціональні фінансові структури. Це значна частина населення провідних країн, а також прошарки людей в інших країнах, що працюють в інтересах ТНК. Другий клас – це основна маса населення планети. Його представники є в кожній країні, але становлять абсолютну більшість у не західних державах. Таким чином, ареалом поглиблення основної соціальної суперечності – між багатством і бідністю – став весь глобальний простір. Ця суперечність стала потужним дестабілізаційним чинником існуючого світового порядку, що обов'язково має враховуватися при формуванні національних інтересів.

Політичний аспект. Очевидно, зміни, що відбуваються на світовій арені, потребують адекватної трансформації системи політичних інструментів, які б забезпечували продовження розвитку процесів відповідно до бачення, орієнтирів та цілей провідних держав. Тобто технологічне та економічне домінування має підкріплюватися політичними, дипломатичними та військовими засобами. При цьому дедалі частіше відкидаються засадничі норми та процедури, передбачені міжнародним правом при вирішенні тих чи інших конфліктних ситуацій, які виникають між державами. Це призводить до зростання політичної і військової напруженості, а відтак до ескалації цих ситуацій, що обов'язково має враховуватися при формуванні національних інтересів.

Демографічний аспект. Виведені колоніальним та неокolonіальним втручанням провідних країн зі стану соціоприродної рівноваги, різні народи потрапили до смуги неконтрольованих демографічних змін. Прискорене зростання чисельності населення за невисоких темпів економічного розвитку, а то й економічній деградації кинули у прірву злиднів держави Тропічної Африки, низку регіонів Азії і Латинської Америки. Тому набирає масових

масштабів нелегальна міграція до розвинених країн. Жорстка протидія їй, а також неможливість чи небажання мігрантів інтегруватися у західні суспільства посилюють соціальне напруження, породжують додаткові антагонізми в комфортному середовищі в цих країнах. Очевидно, конфлікти на цьому ґрунті є провісниками масштабних і гострих потрясінь, які можуть охопити цілі регіони, що має враховуватися при формуванні національних інтересів.

Екологічний аспект. Індустріальна епоха в кінці XIX ст. ознаменувалась початком глобального й інтенсивного використання ресурсів планети, виснажуючи їхні запаси і забруднюючи природне середовище. У XX ст. цей процес набув нових ознак і не лише у зв'язку з підвищенням його науково-технічного рівня. Дбаючи про якість свого життя загалом та поліпшення охорони довкілля в ареалах-метрополіях, великий капітал став у дедалі ширших масштабах виносити екологічно шкідливі виробництва далі від кордонів своїх держав. Водночас провідні країни потрапили у глобальну екологічну пастку самі. Результатами хижацького ставлення до природи і її законів, засліплення технологічними досягненнями стали такі явища та процеси, як глобальне потепління з перспективою танення крижаних мас Арктики й Антарктики та підвищення рівня Світового океану; імовірне затоплення низьких узбереж; збільшення озонної діри тощо. Планетарна екологічна криза загрожує усьому людству. Водночас дії провідних країн щодо реагування на кризу головним чином розглядаються у контексті її вирішення за рахунок гальмування економічного розвитку інших країн. Тому планетарна екологічна криза є одним із визначальних чинників при формуванні національних інтересів.

Культурний аспект. Кризу культурної ідентичності сьогодні відчувають переважна більшість країн світу у тому числі провідні країни Заходу. В основі вказаної кризи у країнах Заходу – несумісність протестантських духовних цінностей, що не в останню чергу забезпечили можливість

утвердження капіталізму в планетарному масштабі та стереотипів масової культури суспільства споживання, що безупинно нав'язуються рекламою в засобах масової інформації. Споживацьке ставлення до життя вступило у суперечність з аскетично-трудоваим духом раннього капіталізму, блокує самовідтворення його ідейно-мотиваційних засад, а відтак і західного соціокультурного типу. До цього необхідно додати, що англосаксонський буржуазно-протестантський соціокультурний тип перестає виступати абсолютною домінантою, стикаючись із категоричним його неприйняттям афро-американськими, латиноамериканськими, індійськими, китайськими, японськими та іншими культурними архетипами. До таких "осередків опору" слід зарахувати й російський їх різновид. Останній не позбавлений західних компонентів. Проте він не піддався повній і безумовній вестернізації. Як наслідок, реальністю став антагонізм між культурною самобутністю великих історичних цивілізацій та квазіцінностями комерціалізованої культури "одновимірного" суспільства масового споживання. По цій лінії може пролягти найбільш масштабне протистояння різних світів. У цьому переконує наростання фундаменталістських та націоналістичних настроїв у різних регіонах планети. Ці настрої знаходять своє відображення у гаслах прихильників ідеї зміни існуючого світового порядку. Тому культурний аспект глобальних тенденцій є однією із детермінант національних інтересів.

Інтеграційний аспект. Незважаючи на те, що глобальні тенденції та інтеграція є взаємозумовленими явищами, інтеграція як складний і суперечливий феномен сучасного життя має безліч визначень. Якщо казати про універсальне тлумачення, то інтеграція означає зрощування частин у єдине ціле, стан зв'язаності окремих частин і функцій системи загалом, а також процес, що веде до такого стану. Під ним також розуміється якась цілісність, структура, удосконалювання. У даному випадку важливим моментом інтеграції є те, що цей процес має на увазі співробітництво між державами в різних сферах й галузях. Відповідно, розрізняють види

співробітництва за предметом: політична, економічна, правова тощо та за географічним принципом: глобальна, регіональна, субрегіональна інтеграція. Попри те, що історія міждержавного співробітництва нараховує кілька тисячоліть, лише у другій половині ХХ ст. воно стало набувати широкого масштабу й усталених форм. Це обумовлено насамперед інтенсифікацією співробітництва за всіма напрямками, невпинним розширенням спектра його сфер й розвитком реальних інтеграційних процесів, які вимагають і змушують держави створювати наднаціональні (міждержавні) утворення й інститути. Тому важливою ознакою, що характеризує інтеграцію, є створення механізмів міждержавної взаємодії. У цьому плані інтеграція, пов'язана з розвитком міжурядових організацій, які створюються для формування найбільш ефективних міждержавних механізмів прийняття рішень. Саме через спільні інститути відбуваються інтеграційні процеси. Інтеграція передбачає делегування права прийняття рішень органам управління, функціонери яких не репрезентують інтереси країн, громадянами яких вони є. При цьому прийняття рішень не потребує одностайності. Вони також обов'язкові для всіх держав-учасниць. Рішення інтеграційних органів мають виконуватися без подальших узгоджень і обговорень у національних законодавчих органах, що обумовлює формування нової юридичної структури наднаціонального характеру, повноваження якої перевищують повноваження законодавчих і виконавчих структур держав-учасниць.

Окрім того, інтеграція розглядається як процес і як результат взаємодії держав. Передумовою інтеграції виступає ускладнення суспільного життя на національному рівні, поява нових викликів та загроз. Саме пріоритети безпеки спонукають вживати заходів щодо концентрації усіх наявних ресурсів з метою забезпечення базових потреб держави через створення відповідних структур із визначеними зонами відповідальності. Сьогодні рушійною силою інтеграції виступає також прискорення темпів зростання масштабів й складності загальних проблем, розв'язати які легше, а іноді

тільки й можливо, спільними зусиллями, на що накладається необхідність координації планів і дій численних міністерств, агенцій, недержавних урядових організацій різних країн. Основні світові тенденції початку ХХІ ст. привели до посилення міжнародних контактів, взаємозалежності держав, особливо в економічній галузі, що сприяє інтеграційним процесам і створенню різних міжурядових організацій. Ще одною причиною, що спонукає до інтеграційних процесів, є зацікавленість "середніх" і "малих" держав у збільшенні свого міжнародного впливу. Для цих країн об'єднаними зусиллями впливати на міжнародні процеси значно легше, ніж поодиночі. Держава, вступаючи в міжнародну організацію, формально втрачає низку функцій, але одночасно здобуває додатково деякі інші, що виявляється особливо важливим для "малих" держав. З огляду на викладене інтеграційний аспект глобальних тенденцій є об'єктивна реальність, яка обов'язково має бути врахована при формуванні національних інтересів.

Характеристика впливу на формування національних інтересів наведених вище наслідків глобальних тенденцій буде неповною, якщо розглядати їх поза межами сучасної ролі військової сили в міждержавних стосунках, особливо в умовах геополітичних потрясінь (формування нового світопорядку). Традиційно вважається, що війна – це продовження політики іншими, насильницькими засобами. Але з появою ядерної зброї деякі стали стверджувати, що війна перестає бути продовженням політики. Дискусія триває й після появи принципово нових видів зброї – навколо питання про те, чи може поява нової зброї докорінно змінити соціально-політичну сутність війни, або ж війни мають бути взагалі виключені з життя людства. На жаль, історичний досвід свідчить, що після появи ядерної зброї не всі протиріччя суперечності у світі вдається вирішувати політичним шляхом. Тобто застосування збройного насильства є поширеним явищем сучасності. Війни виникають через намагання досягти певних політичних цілей, які переслідують держави, тому не може змінити сутності війни і наявність

ядерної зброї. І якщо ця зброя буде застосована, то така війна незалежно від її наслідків не може бути нічим іншим, як продовженням політики.

Таким чином, усвідомлення людством взаємозалежності і взаємопов'язаності глобалізованого світу не змогли виключити війну як засіб силового вирішення міждержавних, релігійних, етнічних, економічних та інших суперечностей. Тобто вирішення конфліктних ситуацій із застосуванням засобів збройної боротьби продовжує залишатися характерною рисою сучасності. Важливою ж причиною, що обумовлює можливість виникнення зовнішнього воєнного конфлікту, є зіткнення інтересів держав, які через політику, яку вони здійснюють, набувають рівня антагоністичних. Часто у таких конфліктах відбувається зсув акцентів до боротьби за створення вигідних для визначених держав політичних режимів замість ліквідації державного суверенітету.

Таким чином, при визначенні національних інтересів принципово важливим є системне врахування як позитивних, так і негативних наслідків глобальних тенденцій. Оскільки в сучасних умовах глобалізації загострюється боротьба між державами за лідируюче провідне становище у світі й регіоні, а можливість виникнення загроза воєнних конфліктів зростає на стику різних геополітичних сфер вказана обставина також має бути врахована при визначенні та реалізації національних інтересів.

Список використаних джерел

1. Валлерстайн І. Кінець знаомого мира: Соціологія ХХІ века / І. Валлерстайн. М. : Логос, 2004. – 368 с.
2. Глобальна та національна безпека / В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянюк та ін.; за заг. ред. Г. П. Ситника. К. : НАДУ, 2016. 784 с.
3. «Глобальні тенденції 2040: Більш суперечливий світ» («Global Trends 2040: A More Contested World»).URL: https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/assessments/GlobalTrends_2040.pdf

4. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. К.: Вид-во: Наш Формат, 2019. 320 с.
5. Петрик А. Пандемия неравенства и глобальных вызовов. URL: https://zn.ua/international/pandemiya-neravenstva-i-globalnyh-vyzovov-350721_.html
6. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. М. : ООО "Изд-во АСТ", 2002. 781 с.
7. Форрестер Дж. Мировая динамика / Дж. Форрестер. М. : Наука, 1978. 167 с.
8. Хантингтон Э. Столкновение цивилизаций / Э. Хантингтон. М. : ООО "Изд-во АСТ", 2003. 603 с.

Наталія Клименко, д.держ.упр., доц., професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nataliia Klymenko, Doctor of Public Administration, Associate Professor, Professor of the Department of Global and National Security of Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-5223-8166>

УДК 355.318.2(477)

**ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИЙ ЛЕГІОН ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ
УКРАЇНИ: ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІ ЧИ НАЙМАНЦІ?
INTERNATIONAL LEGION OF TERRITORIAL DEFENSE OF
UKRAINE: SERVICEMEN OR MERMAIDS?**

24.02.2022 р. Російська Федерація, знехтувавши усіма нормами міжнародного права, розпочала широкомасштабне військове вторгнення на територію України за декількома напрямками одночасно: з території Республіки Білорусь, з власної території, а також з тимчасово окупованих районів Донецької та Луганської областей та території АР Крим, завдавши ракетних та повітряних ударів по військовій і цивільній інфраструктурі та населенню більшості областей країни. Іншими словами розпочавши нову масштабну війну на європейському континенті. За таких умов у цей же день Президентом України на території усієї країни було введено воєнний стан [1], а 27.02.2022 р. він звернувся до громадян іноземних держав з пропозицією «приєднатися до захисту безпеки у Європі та світі, приїхати й стати пліч-о-пліч з українцями проти загарбників XXI століття» [2], вступивши до лав Сил територіальної оборони Збройних Сил України (далі – ЗС України). Зазначена заява в окремих країнах викликала дискусію щодо

законності процедури створення такого формування та статусу зазначених добровольців, оскільки у 35 країнах, які ратифікували Міжнародну конвенцію про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців [3], серед яких і Україна, за найманство передбачено кримінальну відповідальність.

Варто зазначити, що питання використання іноземних легіонерів у арміях сучасних держав останнім часом привертають все більше уваги з боку як науковців [4] так і журналістів [5]. Тож метою нашого дослідження є з'ясування статусу іноземних легіонерів територіальної оборони ЗС України відповідно до чинного законодавства України та норм міжнародного права.

Правовою підставою для формування інтернаціонального легіону територіальної оборони ЗС України є норми Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», який прирівнює іноземців, які відповідно до закону проходять військову службу у ЗС України, до категорії військовослужбовців [6], та Положення про проходження військової служби у Збройних Силах іноземцями та особами без громадянства, за якими «іноземці можуть бути прийняті на військову службу за контрактом до ЗС України у добровільному порядку» [6–7]. А також норми Закону України «Про основи національного спротиву», яким визначено, що добровольцем Сил територіальної оборони ЗС України є «громадянин України або іноземець чи особа без громадянства, який перебуває в Україні на законних підставах впродовж останніх п'яти років та на добровільній основі зарахований до проходження служби у складі добровольчого формування Сил територіальної оборони ЗС України» [8]. При цьому Силами територіальної оборони ЗС України вищезазначений закон визначає «окремий рід сил ЗС України, на який покладається організація, підготовка та виконання завдань територіальної оборони», яка є системою «загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, а

також для надання допомоги у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій» [8].

До лав легіону приймають як іноземців, які перебувають як на території України, так і тих, хто знаходиться поза її межами. Для останніх на період дії в Україні воєнного стану скасовано вимоги щодо отримання візи. Варто також зазначити, що Урядом України створено сайт Міжнародного легіону оборони України, на якому розміщено детальну інструкцію про те, як приєднатись до лав легіону. Зазначена інструкція, серед іншого, передбачає наявність документів, що підтверджують військовий стаж (службу в правоохоронних органах) та участь у бойових діях (особам, які мають такий досвід під час відбору надається перевага), звернення в посольство України в своїй країні для співбесіди з аташе з питань оборони, подання заяви про вступ на військову службу за контрактом за власним бажанням до ЗС України [8]. Після прибуття на збірний пункт Міжнародного легіону оборони України в Україні відбувається підписання контракту, який є письмовою угодою, що укладається між іноземцем і державою, від імені якої виступає Міністерство оборони України, для встановлення правових відносин між сторонами під час проходження військової служби [7].

Водночас варто зазначити, що міжнародне право визначає найманцем будь-яку особу, яка: «спеціально завербована на місці або за кордоном для того, щоб брати участь у збройному конфлікті; фактично бере безпосередню участь у воєнних діях; бере участь у воєнних діях, керуючись, головним чином, бажанням одержати особисту вигоду, і якій дійсно було обіцяно стороною або за дорученням сторони, що перебуває в конфлікті, матеріальну винагороду, що істотно перевищує винагороду, яка обіцяна чи сплачується комбатантам такого ж рангу і функцій, які входять до особового складу збройних сил даної сторони; не є ні громадянином сторони, що перебуває в конфлікті, ні особою, яка постійно проживає на території, яка контролюється стороною, що перебуває в конфлікті; не входить до особового складу

збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті; не послана державою, яка не є стороною, що перебуває в конфлікті, для виконання офіційних обов'язків як особи, яка входить до складу її збройних сил [10].

Вищевикладене дає підстави для висновку про те, що добровольці Сил територіальної оборони ЗС України є військовослужбовцями ЗС України, на яких однаковою мірою поширюється дія законодавства України, незалежно від того є вони іноземцями чи громадянами України. Тож іноземців, які вступили до лав територіальної оборони у складі інтернаціонального легіону, не можна вважати найманцями.

Підсумовуючи проведені дослідження варто зауважити, що, на нашу думку, з метою усунення будь-яких негативних трактувань статусу іноземців інтернаціонального легіону територіальної оборони ЗС України в Законі України «Про основи національного спротиву» доцільно уточнити норму про те, що в умовах воєнного стану вимога про перебування іноземцем на території України «впродовж останніх п'яти років» не є обов'язковою для зарахування до проходження служби у складі добровольчого формування Сил територіальної оборони ЗС України.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
2. Звернення до громадян іноземних держав, які прагнуть допомогти Україні у її боротьбі проти російської агресії від 27.02.2022 р.: офіц. сайт Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-do-gromadyan-inozemnih-derzhav-yaki-pragnut-dopom-73213>
3. Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців від 04.12.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_103#Text

4. Grasmeder E.M.F. Leaning on Legionnaires: Why Modern States Recruit Foreign Soldiers. *International Security* (July 2021). Vol. 46. № 1. PP. 147-195.
5. What will Ukraine's legion of foreign fighters mean for the war? *The Economist*. 2022. 11 March. URL: <https://www.economist.com/the-economist-explains/2022/03/11/what-will-ukraines-legion-of-foreign-fighters-mean-for-the-war>
6. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#top>
7. Положення про проходження військової служби у Збройних Силах іноземцями та особами без громадянства: Указ Президента України від 10.06.2016 р. № 248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/248/2016#top>
8. Про основи національного спротиву: Закон України від 16.07.2021 р. № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#top>
9. Міжнародний легіон оборони України. URL: <https://fightforua.org/>
10. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08.06.1977 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

Леонід Чупрій, доктор політичних наук, професор кафедри соціальної філософії та управління Державного податкового університету, головний науковий співробітник відділу новітніх технологій, національно-патріотичного виховання та лідерства Державного інституту сімейної та молодіжної політики

Leonid Chupriy, Doctor of Political Sciences, Professor of the Department of Social Philosophy and Management of the State Tax University, Chief Researcher of the Department of New Technologies, National-Patriotic Education and Leadership of the State Institute of Family and Youth Policy

<https://orcid.org/0000-0001-7221-5703>

УДК 94(477):32

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ У КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

HISTORICAL MEMORY IN THE CONTEXT OF COUNTERING THE DESTABILIZATION OF THE SOCIO-POLITICAL SYSTEM OF UKRAINE

Вступ. В умовах триваючого україно–російського військового протистояння дуже важливою є також війна на інформаційному фронті, війна за свідомість громадян. Російська пропаганда продовжує зомбувати мешканців Росії міфами про те, що тут йде спеціальна військова операція, спрямована на визволення російськомовного населення від бандеро фашистів. Цю війну російська влада також обґрунтовує історичними аргументами, що нібито української держави ніколи не існувало і що український народ це лише частина «великого російського народу». Тобто історичну пам'ять Кремль використовує як засіб формування шовіністичної, великоруської імперської ідентичності. Україна повинна в свою чергу спростовувати ці імперські міфи і будувати ефективну політику формування історичної пам'яті українського народу.

Мета роботи. Проаналізувати особливості формування історичної пам'яті українського народу з метою протидії дестабілізації суспільно-політичної системи України

Матеріали і методи. Слід відзначити, що у всі часи історія завжди зазнавала пильної уваги зі сторони держави і активно впливала на її політику. Як зазначав І. Ерманн, «історія відіграє у політиці величезну роль. З одного боку, уряди мають вміти використовувати спадок минулого. З іншого боку, офіційна репрезентація цього минулого, історії, є серйозним засобом легітимації політичних рішень» [1, с. 316]. Ще у давні часи правителі використовували історію, здійснюючи вплив на розум людей. В давніх царствах – Месопотамії, Персії, Єгипту та інших історія слугувала інструментом підтвердження легітимності царської влади, яка згідно історичних міфів мала божественне походження. Історія була однією з елітних наук і історичними знаннями володіли лише жреці та правителі. В Античному світі формується концепція „історії - наставниці” (*historia magistra vitae*): історичні образи стають зразками для наслідування, слугують підставою для виправдання владних привілеїв, доказів шляхетного походження, уславлення військових перемог, побудови проєктів на майбутнє тощо. Вже тоді історіографія виконувала практичні функції, використовувала минуле у політичних цілях, а влада була зацікавлена у «правильному» розумінні Кліо. В історії Древного Риму можна знайти приклади цілеспрямованих практик управління пам'яттю. Так Сенат Риму вів боротьбу із тиранією шляхом організованого «забуття», як наприклад, видалення імені «поганого» імператора з надписів на пам'ятниках та з архівних документів.

Результати і обговорення. Слід констатувати, що для обґрунтування нападу на Україну В. Путін використовував не тільки геополітичні аргументи, що він таким чином рятує Росію та насамперед Донбас від «можливого нападу бандерофашистів» та розширення блоку НАТО, а в значній мірі історичні аргументи. Наведемо і спростуємо їх. Одним із

головних аргументів був той, в якому зазначається, що українці і росіяни це єдиний народ, що ніякого окремого українського народу не існує. Це одне із найбільш безглузких тверджень кремлівського очільника. Український етнос почав формуватися вже під час Київської Русі. Ті написи, які були на стінах Софійської церкви були написані давньою церковнослов'янською мовою, яка була близькою до сучасної української мови, оскільки мовні норми як використовували тоді, схожі з сучасними. Так у формі написання імен послухів використовувалася літера «о», що характерно для сучасної української мови: Данило, Марко, Михалько, Стипко. У написі-молитві Володимира вжито слово «на суді». Також слід згадати напис про Андроника, який звучить орієнтовно так: «О горе тобі, Андроніче, ох тобі нібоже, чому еси зло створіл, то не відає нікто же, толі те звілі Кузма». Тобто київоруську церковнослов'янську мову можна називати давньоукраїнською [2].

Остаточно український етнос сформувався на рубежі XVI—XVII століть в умовах постійних загроз з боку Кримського ханства, а також релігійного та економічного гніту з боку польської шляхти. Особливо формування його активізувалося в період національно-визвольних змагань під проводом Б. Хмельницького, який на деякий час створив українську козацьку державу, яка була відома всім європейським державам того часу. Тому чи може говорити кремлівський очільник про відсутність українського етносу, якщо ми маємо набагато глибшу історію ніж ті самі росіяни, які насамперед і прагнуть привласнити наше минуле, нашу історію.

В даному контексті я хочу згадати слова нашого відомого українського історика М. Грушевського, який в минулому столітті чітко наголошував на відмінності українського та російського народів. Він писав: "Всіма сими парадоксами й натяганнями, повторюваними так довго, що їм починали справді вірити ті, котрі їх повторювали, замазувано, масковано, заслонювано ту велику історичну, культурну, психологічну, всяку, яку хочете, межу, яка від віків розділила Україну від Московщини, український нарід від

московського. Не добачати її могли тільки люди в шорах, засліплені й оглушені тими фальшивими, століттями повторюваними фразами. Реальні факти на кожному кроці говорили про глибоку антитезу цих двох близьких по крові, а відмінних духом народів, і, мабуть, аж нинішнє "велике потрясіння", сей кривавий напад большевиків на "хохлів" і огонь руїни знищить ті шори, ті пов'язки, котрі лежали на очах українських громадян і не давали їм орієнтуватись в реальних фактах"[3, с. 26] .

Ще одним із аргументів Володимира Путін був той, що: «Здавна жителі південно-західних історичних давньоруських земель називали себе руськими і православними. Так було і до 17-го століття, коли частина цих територій з'єдналася із Російською державою (Московським царством – ред.), і опісля». В даному контексті український історик О. Алфьоров зазначав, що поняття «давньоруські землі» – радянський конструкт, який намагався зменшити роль Києва і підвищити статус Новгород, Володимира, які були також давньоруськими містами а потім і Москви, хоча вона виникла набагато пізніше. І намагання поєднати Московію і Київську Русь є абсолютно хибним. Московія ніколи не ототожнювалася з Київською Руссю, тобто Русь існувала як одне етнічне утворення, а Московія – інше. Проте коли в Московії до влади прийшов Петро I, який саме і захотів тут створити імперію, то саме він і почав використовувати термін «Росія», який він намагався штучно поєднати з назвою Русь. Справді назви «Русь», «руський» активно вживалися на територіях Київської Русі, але нічого спільного з терміном «російський» вони не мають, хоча росіяни постійно намагаються їх ототожнювати, привласнюючи таким чином нашу історію. До речі українці називали росіян московитами до 19 чи навіть 20 століття, що підтверджує той факт, що термін російський є абсолютно штучним.

Ще одним міфом російської пропаганди є твердження про те, що південні та східні території України є «ісконно» російським. Так очільник Кремля зазначав, що у 18-му столітті, землі Причорномор'я, приєднані до Росії в

результаті воєн з Османською імперією, отримали назву «Новоросія і тут проживали переважно росіяни. Український дослідник Петро Кралюк спростовує цю тезу, зазначаючи, що населення північного Причорномор'я в 17–18 століттях в значній мірі було українським, оскільки на ці землі масового переселялися українці з Волині, Поділля інших українських регіонів. Тут створювалися також козацькі січі, зокрема слід згадати Олешківську січ, яка була розташована на території нинішньої Херсонської області. Проживали тут також представники інших народів, зокрема греки, які досить довгий час жили на Кримському півострові, біля Одеси. Етнічні росіяни почали переселятися на ці землі лише після їх захоплення Російською імперією. Одеса, яку також так люблять росіяни, також аж ніяк не була російським містом, раніше тут було поселення Хаджибей заснована чи то татарами, турками чи то греками. Але й після отримання назви Одеса, тут переважали аж ніяк не росіяни, так на початку 19-го століття тут проживали українці, греки, євреї, поляки французи, німці, інші національності.

Щодо міфу про те, що сучасна Україна була цілком і повністю створена більшовицькою Росією і насамперед Леніним, який і дав назву цим землям Українська РСР, то це абсолютна брехня. На початку ХХ століття протягом шести років українці боролися за свою незалежність, тут була створена і Центральна рада і гетьманат Скоропадського і Директорія і лише несприятливі геополітичні умови і відсутність потужних союзників не дали змогу українській державності затвердитися на цих землях в той період. І Ленін в цих умовах був змушений створити Українську РСР, щоб піти на поступки українцям, який на той час вже мали сформовану національну самосвідомість. Деякий час тут відбулася навіть українізація, яка після 30- років минулого століття була повністю знищена злочинною владою. Більшовики також жорстко помстилися українцям за прагнення до свободи, до створення своєї держави і в 1932-33 роках мільйони українців були заморені голодом.

Ще один міф, який поширюється росіянами, містить твердження про те, що Радянський Союз розпався через історичні, стратегічні помилки керівництва КПРС, і що ніякої заслуги українців у виникненні Української держави немає. Так звичайно були великі прорахунки комуністів і насамперед війна в Афганістані, яка значно послабила СРСР, але прагнення до свободи українців були віковичними. Згадаймо боротьбу за незалежність ОУН, УПА в часи Другої світової війни, які боролися з найбільшими тоталітарними силами того часу – нацистською Німеччиною і тоталітарним СРСР, і хоча вони їх так і не змогли перемогти, але помирали вільними і нездоланими. Згадаймо наших українських дисидентів – Стуса, Симоненка, Чорновола, Лук'яненка, братів Горенів, інших які боролися проти радянської імперії. Всі вони наближали перемогу. І знову ж таки якщо українці не причетні до створення незалежної України, то хто ж тоді складав 90 % населення Української РСР, які на референдумі проголосували за незалежність України.

Висновки. Відтак в умовах посилення зовнішніх загроз та викликів для України зокрема продовження повномасштабної агресії з боку Росії, дуже важливим є формування ефективної державної політики пам'яті, яка буде спростовувати всі російські історичні міфи та сприятиме формуванню україноцентричної національної ідентичності.

Список використаної літератури.

1. Феномен прошлого / Отв. ред. И. Савельева, А. Полетаев. – М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2005. – 475 с.
2. Ирина Штогрін, Петро Кагуй. Таємниці графіті Софії Київської. Мова періоду України-Русі. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/tayemnytsi-hrafiti-sofiyskoho-soboru-mova-ukrayiny-rusi/31313007.html>
3. Грушевський, М. С. На порозі нової України : думки і мрії / М. С. Грушевський. – К.: Друкарня Акц. Т-ва "Петро Барський у Києві", 1918. – 120 с.

Марутян Рена, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Marutian Rena, Doctor of Science in Public Administration, Professor of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-9184-1590>

УДК 316.774

ЕВФЕМІЗМИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СМИСЛОВОЇ ВІЙНИ

EUPHEMISMS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR AS AN TOOL OF MEANINGFUL WAR

Вступ. Оскільки мова є і засобом передачі інформації, і одним з способів маніпулювання свідомістю, очевидно, що від вибору лексичних засобів комунікації безпосередньо залежить, як сприйматиметься контекст той чи іншої інформації.

Мета роботи. Провести теоретичне дослідження феномена евфемізи війни як складової воєнно-політичної лексики під час війни та інструменту маніпулювання суспільної свідомості населення.

Матеріали і методи. Академічний тлумачний словник української мови визначає евфемізм як слово чи вираз, яким замінюють грубе, непристойне, з неприємним емоціональним забарвленням слово [2, с 453]. Тобто евфемізм як «слово (або вираз), вживається для прихованого позначення будь-якого предмета чи явища, називати яке його прямим ім'ям у деяких обставинах незручно або не прийнято. В сучасній лінгвістиці вважається, що евфемізми використовуються з метою маскуванню певних фактів дійсності і навіть є поширеним інструментом маніпуляції суспільною

свідомістю. Їхня лінгвістична природа така, що вони відволікають увагу реципієнта від забороненого поняття, вони є емоційно нейтральними заміниками небажаних чи надто різких визначень.

Роль розповсюджувачів нової лексики з самого початку появи евфемізмів була покладена на ЗМІ. Події та факти, що отримують словесно-образне вираження у ЗМІ одночасно набувають і так звану культурно-ідеологічну модальність, інакше кажучи, комплекс модально-оцінних конотацій [5]. В сучасних ЗМІ все рідше можна зустріти вживання самої лексеми war (війна) – замість неї все частіше використовують словосполучення, типу armed conflict (збройний конфлікт), military operation (військова операція) чи навіть special action (спеціальна акція).

Евфемізми, які використовують як військову лексику, покликані камуфлювати дії силових структур під час війни. Епоху появи евфемізмів, як частини воєнно-політичної лексики відкрила I світова війна, як тривала чотири роки і забрала мільйони життів. Все це викликало необхідність у створенні таких вербальних засобів, які допомогли б закамфлювати жорстокість тих кривавих років. Як пише Ральф Кіз, «ця війна була такою варварською, масові вбивства на полях битв і в траншеях цієї війни були настільки жахливими, що їх просто не можна було зображати за допомогою звичайної, ясної мови» [4, с 194].

Генеральний штаб Збройних сил Великобританії повідомляв населенню не про загибель, а про wastage (втрати) серед своїх військовослужбовців. Перевага останнього терміна цілком зрозуміла: «втратами» вважатимуться як вбиті, так й поранені, які хоча й можуть воювати, але залишаються живими. З цього часу евфемізми стали супроводжувати практично всі військові конфлікти, про які відомі на сьогодні людству. Не стала виключенням і російсько-українська війна, в якій використання евфемізмів вийшло на новий рівень.

З самого початку війни Роскомнадзор РФ заборонив ЗМІ називати те, що відбувається в Україні війною. Російська влада давно використовує евфемізм, щоб пом'якшувати сприйняття населення російської дійсності. Це дозволяє створити в умах людей менш небезпечну, ніж насправді картину. Давно заведено, що вибухи побутового газу називають «хлопками газу». Що замість “убили злочинця” кажуть, що його знешкодили чи ліквідували. Так Володимир Путін 24 лютого 2022 року оголосив не про початок війни, а про початок спеціальної військової операції. «Її мета – захист людей, які протягом восьми років зазнають знущань, геноциду з боку київського режиму. І для цього ми прагнутимемо демілітаризації та денацифікації України. При цьому до наших планів не входить окупація українських територій. Ми нікому і нічого не збираємось нав'язувати силою [3]. Крім того, що ці слова є відвертою брехнею, вони направлені на підміну смислів дії політичного режиму РФ. Спеціальна військова операція - це зовсім не те, що повномасштабна війна. Вона проводиться спеціально створеними, організованими, підготовленими, оснащеними й забезпеченими силами спеціальних операцій, що комплектуються ретельно підібраним особовим складом, з використанням спеціальної тактики, і технічних засобів, які є не притаманними військовим формуванням регулярних збройних сил. У таких операцій дуже локальні завдання на кшталт якогось точкового марш-кидка. Навряд чи люди, які з ентузіазмом відреагували на звернення Путіна, очікували, що РФ бомбардуватиме Київ. Харків та Львів.

У 2008 році президент РФ Дмитро Медведєв військову кампанію в Грузії назвав ще м'якше - операцією з примусу до миру. Незважаючи на смислове протиріччя, адже примус – це насильницька дія, акцент був на слові “світ”. Ще один спосіб прихованої мовної маніпуляції – вживання малозрозумілих для широкої аудиторії термінів "демілітаризація" та "денацифікація". Але, несподівано для російської влади ці терміни не отримали відгуку у населення, можливо через свою смислову складність і

вже через місяць після початку війни офіційні спикери від влади вже практично їх не вживали.

Зовсім новий евфемізм застосувала Тетяна Москалькова - Уповноважена з прав людини в РФ, вона повідомила про домовленості з українською стороною щодо «перевірки умов утримання утримуваних осіб». Насправді річ шла про військовополонених збройних сил України, але якщо немає війни, то немає й військовополонених [3].

В умовах будь-якого політичного, дипломатичного чи військового конфлікту офіційні особи жонглюють синонімами, що мають начебто однакове значення, проте їх емоційне забарвлення протилежне. Якщо наша людина, це розвідник. Якщо не наш – шпигун. Ось і генерал-майор Ігор Конашенков - представник МО РФ, що здійснює інформаційний супровід війни РФ проти України у перший день війни повідомив: «Росія в результаті ударів вивела з ладу 83 наземні об'єкти військової інфраструктури». Словосполучення «вивела з ладу» насправді приховує справжній результат дії ЗС РФ, які бомбили та знищували міста України. Але вже при повідомленні про дії ЗС України можна почути фразу: «Інформацію зарубіжних ЗМІ про збитий над Україною російський літак у Міноборони не підтвердили». Прихований сенс фрази — українці не змогли збитий російський літак.

Результати і обговорення. Слід констатувати, що за вісім років російсько-української війни, вона породила безліч евфемізмів, наприклад, ми дізналися про новий вислів – “відправити на підвал”, яким користуються бойовики на окупованих РФ територіях ОРДЛО. З погляду граматики це не теж саме, що безграмотне «у нас на районі». «На підвал», а не «в підвал» - значить відправити на катування. Подібно до того, як у стародавні часи лунало розпорядження «На стайню!», яке передбачало послати жертву на порку [3]. У період окупації Криму в інформаційному просторі часто використовували словосполучення «вежливые люди», прикриваючи ним справжній сенс окупаційних військ, називаючи так окупантів, військових РФ,

що увійшли на територію суверенної України. Можна провести аналогію з епохою наполеонівських воєн, коли в російській поезії з'явився збірний образ "ніжні люди", що були попередниками сучасних "вежливих людей". Так, друг і однокашник О.Пушкіна по Царськосільському ліцею Антон Дельвіг писав у вірші «На взяття Парижа» в 1814 році [1, с 25].

«И победитель Парижа,
Нежный отец россиянам,
Пепел Москвы забывая,
С кротостью галлам прощает
И как детей их приемлет.
Слава герою, который
Все побеждает народы
Нежной любовью - не силой!»

В 2011 році в Фейсбуці з'являється сторінка ресурса ліберальних кіл російських інтелектуалів «Словарь перемен», модератором якої стала російська письменниця, член ПЕН-клуба Марина Вишневецка. 2011 рік в Росії відомий зміною політичного курсу російської влади, коли медведівська "відлига" змінилася путінським "застоем". Масовий вуличний протест проти фальсифікації виборів до Держдуми, пік якого припав на грудень 2011 – січень 2012 років, був задавлений після повернення Володимира Путіна на посаду президента, а своєрідну точку в ньому поставило т.зв. "Болотна справа", за якою було репресовано десятки учасників акції протесту в Москві, що відбулася 6 травня 2012 року. З того часу почала різко посилюватися державна цензура, що згодом стала тотальною самоцензурою російських громадян. Смерть політичної конкуренції обернулася відродженням двоєдумності та пошуком скрізь та у всьому політичних натяків. У «Словнику змін» помітно бажання укладачів протиставити «тоталітарній мові», «мові ненависті» «мові ворожнечі» створити ліберальний «новояз» у вигляді відомих та популярних мемів, слів.

Висновки. Аналіз військово-політичні термінів сучасної російсько-української війни дозволяє зробити висновок про те, що евфемізація військово-політичної лексики є одним із вербальних способів ведення смислової війни, яка ведеться, в тому числі, мовними засобами, оскільки мова завжди була і залишається інструментом політичної комунікації, політичного впливу. Евфемізація військово-політичної лексики – це свідоме створення, вживання та нав'язування однією із сторін конфлікту змістовно спотворених термінів. Об'єктом такого інформаційного впливу є не лише зовнішній світ, а й громадяни власної країни, які не повинні сумніватися у легітимності дій своєї політичної еліти.

Характерною особливістю евфемізмів є те, що вони застосовуються лише по відношенню до «своїх», до «чужих» мовленнєва тактовність не застосовується. ЗМІ є не тільки провідниками та розповсюджувачами нової лексики, але й, свідомо застосовуючи її, творцями необхідних смислів та інтерпретацій тих чи інших подій. Формувальна властивість інфосфери обумовлена здатністю текстів масової комунікації впливати на систему оцінок та формування громадської думки.

Список використаних джерел

1. Дельвіг А.А. Полное собрание стихотворений. М.1959. 262
2. Евфемізм. Словник української мови: в 11 томах. Том 2, 1971. 550 с.
3. Пальвелева Л. Евфемизмы войны. Как власть манипулирует сознанием людей. Радио Свобода. 1 марта 2022. URL: <https://www.svoboda.org/a/evfemizmy-voyny-kak-vlastj-manipuliruet-soznaniem-lyudey/31726430.html>
4. Keyes R. Euphemania: Our Love With Euphemisms. New York: Little, Brown and Company, 2010. 278 p.
5. Leo J. The New Verbal Order // US News and World Report. July 22, 1991. P. 14.

Лариса Шипілова, к.політ.н., доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Larysa Shypilova, PhD in Political Science, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-5682-3570>

УДК 327(075.8)

**ТЕРОРИЗМ ЯК АСИМЕТРИЧНА ЗАГРОЗА БЕЗПЕКИ ВІДКРИТИХ
СУСПІЛЬСТВ**

**TERRORISM AS AN ASYMMETRIC THREAT TO THE SECURITY OF
OPEN SOCIETIES**

Політика, як всім відомо, дуже рідко є рівноправною боротьбою суперників, про це свідчить та боротьба за владу, яка точиться між тими хто при ній знаходиться і тими, хто прагне до неї прийти. Насьогодні, в цій боротьбі, перевага сил у світі знаходиться на боці відкритих західних суспільств. Але слід зазначити, що в силу свого ества відкриті суспільства самі по собі відрізняються особливою вразливістю до однієї прогресуючої форми асиметричного політичного насильства – до тероризму, використовуючи страх, який з'являється в суспільстві для того, щоб порушити відчуття безпеки, змінити співвідношення сил, досягти своїх політичних цілей.

Отже матеріальна і чисельна перевага більше вже не гарантує перемогу в боротьбі, більш слабкі сторони конфлікту надають перевагу непрямим зіткненням в межах населених пунктів і все частіше обирають цивільні мішені, які знаходяться в центрі більш сильних противників. Ця тенденція

асиметричного ведення боротьби змінює сам характер ведення війни і боротьби за політичну перевагу. Брак коштів, неможливість формувати та виводити на поле бою велику кількість збройних сил змушує противника все більшою мірою використовувати цивільне населення в якості захисних щитів, інтегрувати у сферу своєї діяльності організовану злочинність і при цьому поступово удосконалюють використання імпровізованих вибухових пристроїв та терористів-смертників у місцях скупчення людей. Саме нанесення ударів по цивільним особам з боку недержавних суб'єктів і є езістиціанальним викликом для виживання відкритих суспільств.

Щоб захистити своїх громадян західні демократичні уряди посилюють заходи безпеки, втручаються в особисте життя людей і сферу прав в середині країни, проводять військові дії за кордоном. Ця постійна загроза негативно впливає на вільні ринкові економіки, підвищує вартість товарів і послуг, підштовхує до обмеження друкованих засобів, обмеженню відкритого обговорення внутрішніх і міжнародних питань, впливає на функціонування відкритих систем влади. Для збереження моделі західної демократії з усіма її проявами, як то свобода пересування, вираз та недоторканість приватного життя громадян зберігаються із-за необхідності протистояти цій загрозі [1].

Статистика скоєння терактів свідчить про те, що ця загрозна тенденція є загрозою для відкритих суспільств, яка завдає удар усвідомленню безпеки, яке так важливе для свободи пересування. Тому загроза тероризму для відкритих суспільств полягає у відчутті постійної тривоги, яка змушує громадян цих суспільств добровільно поступатися своїми здобутими свободами заради безпеки, що в свою чергу змінює саму природу відкритих суспільств як таких.

Терористичні акти, які відбуваються сьогодні спрямовані викликати хаос і розвал не тільки для того, щоб змінити політику будь-якої держави, а й на знищення інститутів і структур відкритих суспільств (як наприклад Аль-Каїда, Ідїл) та ввести теократичне правління. І це є досить небезпечний

виклик для таких суспільств. Тероризм – це тактика асиметричної війни, застосування насильства для навіювання страху та відчуття тривоги для досягнення влади та політичних змін.

Терористів можна визначити за цілями та організаційними структурами, за їх мотивами та обґрунтуванням дій. Не дивлячись на всі зусилля міжнародному співтовариству не вдалося дійти згоди щодо єдиного визначення цього явища, оскільки відсутня єдина думка щодо того, що тероризм є злочином. Хоча багато фахівців і визначають тероризм як «незаконне застосування сили», це явище можливо розглядати з різних позицій, ну по-перше, це явище виводить акти недержавного політичного насилля за межі прийнятної законної поведінки, залишаючи виключно за державою право на законне застосування сили; по-друге, це передбачає існування правових механізмів для кримінального переслідування таких злочинів, і по-третє, слід враховувати, що тероризм розглядається тими, хто скоює терористичний акт (та їхніми прибічниками) як тактика асиметричної війни, і таким чином, актом війни.

Визначення тероризму як незаконного і віднесення його до кримінальної сфери давно є загальною практикою держав, проти яких проводились заходи політичного насилля. Але засуджувати терористів за суто кримінальними статтями дуже складно, оскільки як свідчить практика, існуює складна мотивація тих, хто ведебезпосередньо асиметричну війну. Для сучасних терористів, особливо для терористів-смертників, які вважають свої дії священними, смерть – не є перешкодою для досягнення певної мети. І хоча сама по собі боротьба з тероризмом сприймається як боротьба із злочинністю, оскільки терористи поводять себе як звичайні злочинці, це не так, оскільки дії багатьох сьогоденних терористів більш подібні до дій професійно підготовлених розвідників і бійців спецназу, а не злочинців. А отже розгляд тероризму в контексті війни ставить уряди країн перед серйозними дилемами. Відсутність чітких цільових орієнтирів, чи

конкретних цілей для захоплення, існування того, що терористів практично важко виявити та спроможність як знищення їхніх баз так і легкого їх відновлення, свідчить про те, що відкрита війна між державами і таким противником є дуже складною справою.

Тероризм завжди має насильницьку природу, політичний контекст і спланований характер – будь то якась дія чи загроза, він має своєю метою змусити противника до виконання волі терориста. Він спрямований на більш ширшу аудиторію, ніж його безпосередні жертви.

Коли ж терористичні дії застосовуються державою, слід констатувати, що жорстокість влади (і назва цьому явищу державний терор) – проблема, яка виникла не сьогодні (як приклад злочини, скоєні нацисткою Німеччиною; у Боснії; Руанді; Судані; Росії; Чилі; Камбоджі; тощо) змінила характер розвитку суспільств. Державний терор є формою інституціоналізованого насилля власного населення чи населення, яке знаходилось під її суверинітетом (як це було в Чилі при Піночетовському режимі, в Росії, Білорусі тощо). Це є своєрідною війною уряду проти власного народу. Мета цих дій – не в тому, щоб посіяти тривогу чи добитися політичних змін, а в тому, щоб зберегти та укріпити свою владу.

Міждержавний тероризм – це поняття, яке характеризує тактику суб'єкта, чи зону, де він розгортається і означає терористичні дії, які розповсюджуються на декілька держав, спрямовуються та контролюються певними урядами. Часто цей термін застосовується і як «міжнародний» або «транснаціональний» тероризм, який охоплює дії недержавних суб'єктів, невідконтрольних і не керованих ніякими урядами проти громадян декількох держав.

Протягом багатьох років дослідники акцентують особливу увагу на одну з проблем, з якими стикаються країни з ліберальною демократією, і які прагнуть зберегти свою легітимність в умовах різних викликів розповсюдження терору та політичного насильства і визначити шляхи

запобігання терористичним загрозам, а саме розробити комплекс ефективних та дієвих антитерористичних заходів [2].

В науковій літературі, присвяченій дослідженню контртерористичній діяльності проводиться чіткий розподіл між «військовою» моделлю і моделлю «кримінальної юстиції».

З точки зору «військової» моделі тероризм розглядається як акт революційної війни, в той час як модель «кримінальної юстиції» припускає, що тероризм – це кримінальний злочин і відповідно застосовуються різні підходи до методів боротьби з ним. У «військовій» моделі акцент робиться на суто військові методи припинення актів тероризму із застосуванням усіх наявних у держави засобів, модель «кримінального переслідування терористів в межах законності» покладає основну відповідальність за протидію тероризму на правоохоронні органи, які в своїй діяльності обмежені чинним в країні кримінальним правом, тобто слід констатувати, що у «військовій» моделі всі дії визначаються законами ведення війни і потребують застосування максимальної військової сили для придушення і знищення противника, а в моделі «кримінальної юстиції» основним елементом є принцип верховенства права і виключна відповідальність покладається на правоохоронні органи в особі офіцера (командування), відповідального за проведення операції [3].

Незважаючи на ці відмінності, аналіз наявних за даним напрямом наукових джерел свідчить про те, що застосування теорії на практиці дуже часто є складною та неоднозначною справою. В той час як основні характерні риси «військової» моделі зрозумілі і сфера її охоплення чітко визначена, у моделі «кримінальної юстиції» відсутня чіткість та однозначність, особливо з урахуванням того, що спроби політиків в ліберально-демократичних державах дотримуватися цієї моделі призводять до розширення сфери її застосування. Зокрема науковці Крелінстен, Шмид зазначають, що коли демократії стикаються з ситуацією настання загрози чи

кризи, вони мають тенденції до розмивання меж цієї моделі, тобто передбачається застосування спеціального антитерористичного законодавства, яке наділяє поліцію більшим обсягом повноважень; коригування судових процедур, яке забезпечує більш високу оперативність в кримінальному переслідуванні, а іноді створення спеціальних судів для терористів. Крелінстен стверджував, що застосовуючи цю модель, дуже важко провести чіткі межі по відношенню до політичного насильства, особливо тому, що насильство злочинного характеру може змішуватися з насильством, в основі якого полягають політичні причини. І це ускладнює вироблення чіткої політики боротьби з тероризмом і призводить до втручання правоохоронних органів у справи військових і навпаки. І тому, на їхню думку, необхідна розробка третьої «проміжної» моделі, яка дозволить уточнити межі між «військовою» моделлю та моделлю «кримінальної юстиції» і пропонують ідентифікувати її як модель «розширеної кримінальної юстиції», яка визнає той факт, що війна проти терору може часто не відповідати ліберальним нормам і застосовувати засоби, які не вписуються в систему кримінального правосуддя і в той же час суттєво відрізняються від правил ведення війни і традиційних військових методів. Головна мета застосування цієї моделі – охопити всі «сірі» зони, присутні у війні проти терору, які не враховуються ні у «військовій» моделі, ні в моделі «кримінальної юстиції». Перевага моделі «розширеної кримінальної юстиції» полягає в тому, що вона дозволяє звести до мінімуму різницю між двома класичними моделями та забезпечує межі інтеграції теорії з емпіричною реальністю, що спрощує виявлення та класифікацію змін у реагуванні різних країн на терористичні загрози.

Отже модель «розширеної кримінальної юстиції» є більш дієвою і розглядає терор як явище виключного характеру, і відповідно, не дивлячись на прагнення максимально наслідувати принцип верховенства закону, вона розширює правові межі для більш ефективного реагування на прояви

тероризму, частково ігноруючи деякі ліберальні принципи і поступаючись свободою слова і дій. Разом з тим, на відміну від «військової» моделі», засоби, які застосовуються в її межах, не виходять за межі загальних принципів демократичної політичної системи.

Список використаних джерел

1. Пол Уилкінсон «Зарождение современного терроризма [выдержки]», Гл. 2 и 5 в *Терроризм и демократия: реагирование либерального государства*, 2-е издание, 2006 г., Нью-Йорк: Рутледж, стр. 21-23.
2. Шмід, Алекс П .; Крелінстен, Рональд Д., ред. (1993). Західні реакції на тероризм. Рутледж. ISBN 978-0714645216.
3. Pedahzur, Ami and Magnus Ranstorp. “A Tertiary Model for Contering Terrorism in Liberal Democracies: The Case of Israel” *Terrorism and Political Violence*, Vol. 13, No 2, Summer 2001, pp. 3-23.

Тетяна Паламарчук, к.держ.упр., доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Tetiana Palamarchuk, PhD in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of Global and National Security Department, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of

ORCID: 0000-0001-6561-8248

УДК 339.924

**ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ В УМОВАХ
СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ
THE IMPACT OF INTERNATIONAL ECONOMIC SANCTIONS IN THE
CONDITIONS OF CURRENT GLOBAL CHALLENGES**

Досліджуючи важливість впливу міжнародних економічних санкцій у відповідь на безпрецедентний і безпідставний воєнний напад президента рф та всієї росії на Україну, ЄС та вся світова спільнота запроваджує посилений комплексний пакет обмежувальних санкцій, спрямованих на те, щоб:

- завдати руйнівного удару по можливостям кремля фінансувати війну;
- завдати чітких економічних і політичних витрат російській політичній «еліті», відповідальній за вторгнення;
- і послабити її економічну базу.

Ці добре продумані заходи спрямовані на найвразливіші галузі рф (з максимальними наслідками для російської політичної «еліти») і узгоджені з нашими союзниками.

Агресія росії проти України за своєю метою та характером злочинних і нелюдських дій є прямою загрозою для європейської спільноти, уже невід'ємною частиною якої є Україна, та європейських цінностей – поваги до

людської гідності, прав людини, рівності, свободи і демократії, верховенства права.

Саме тому, з першої години і дня агресії росії, основні інституції Європейського Союзу є солідарними з Українським народом, вони діють швидко та узгоджено заради перемоги України та встановлення миру.

Через вторгнення росії до України і спричинену цим гуманітарну, паливну, продовольчу кризу, Європейський Союз дуже швидко і ефективно розгорнув величезні програми підтримки, а також змінює власну політику у сфері безпеки, енергетики, щоб дати дієву відповідь на нові глобальні виклики.

Важливість економічних санкцій для ефективного зупинення агресії та масового вторгнення росії на територію України не потрібно применшувати, адже вони є продумані та цілеспрямовані – вони вражають слабкі місця росії, чинять найсильніший вплив на російську «політичну еліту», а також добре узгоджені з діями наших союзників.

Зокрема, Європейський Союз: прийняв і продовжує приймати санкції проти росії, її політиків, чиновників, олігархів, компаній; приймає біженців з України та надає українцям необхідну допомогу; підтримує роботу міжнародної слідчої групи для розслідування воєнних злочинів та злочинів проти людства, вчинених військовими РФ в Україні; надає Україні фінансову та оборону допомогу; скорочує імпорт енергоносіїв з росії вживає заходів для повної відмови від російського газу вугілля; вживає заходів для запобігання продовольчої кризи в Україні та світі; прийняв до розгляду заяв України про набуття повноправного членства в ЄС.

Вперше в історії ЄС вводить настільки масштабні санкції. Вони завдадуть важкого удару по російській економіці та по кремлю. ЄС запровадив шість хвиль санкцій разом зі своїми партнерами й союзниками: НАТО, G7, США, Великобританією, Канадою, Норвегією, Південною Кореєю, Японією та Австралією. Перший пакет було

прийнято 23 лютого у відповідь на визнання росією так званих «ДНР» та «ЛНР». Вже наступного дня, 24 лютого, було узгоджено другий пакет – через вторгнення росії в Україну. Про ще жорсткіші обмеження ЄС оголосив 26 лютого, 28 лютого, 15 березня і 8 квітня 2022 року.

ЄС відключив сім російських банків від SWIFT – основної міжнародної міжбанківської системи передачі інформації та здійснення платежів. Це матиме серйозні наслідки для економіки росії, обмежить її доступ до світових фінансових ринків та ускладнить оплату за імпортовані товари й отримання платежів – за експортовані. Крім цього, ЄС наклав повну заборону на транзакції та заморозив активи чотирьох ключових російських банків, повністю відрізавши їх від ринків. Вони складають 23% російського банківського сектору. Це ще більше послабить фінансову систему росії.

ЄС також заборонив проводити операції з Центральним банком росії – ключовою фінансовою держустановою. Це паралізує мільярди валютних резервів росії, що зберігаються за кордоном, і потенційно перекриє фінансування режиму путіна: грошей на війну у нього буде набагато менше.

Санкції ЄС обмежили доступ росії до найважливіших ринків капіталу: тепер російські державні структури не зможуть розміщувати акції на торгових майданчиках ЄС, європейські банки не прийматимуть депозити від громадян і резидентів росії, Центральні депозитарії цінних паперів ЄС не вестимуть їхніх рахунків й не продаватимуть їм цінні папери в євро. ЄС також заборонив надавати будь-які послуги кредитного рейтингу російським фізичним та юридичним особам. Таким чином, їхній доступ до фінансових ринків ЄС буде перекрито. Ці санкції націлені на 70% російських банків та ключових державних компаній, зокрема у сфері оборони. Вони підвищать вартість позик, спричинять інфляцію, поступово підірвуть промислову базу росії, завадять приховуванню статків російської еліти в безпечних сховках Європи.

Повітряний простір і транспорт. ЄС закриває свій повітряний простір для російських літаків, зокрема й приватних суден. Вони більше не зможуть приземлятися, злітати або транзитом перетинати територію ЄС. 8 квітня було введено заборону на вхід суден під російським прапором до портів ЄС, а також на роботу російських і білоруських автотранспортних операторів на території ЄС. Певні винятки стосуватимуться предметів першої необхідності, таких як сільськогосподарські та харчові продукти, гуманітарна допомога, енергетика. Європейський Союз також заборонив експорт товарів і технологій авіаційної й космічної промисловості, страхування й технічне обслуговування. Ці санкції будуть дуже ефективними, адже три чверті російського авіапарку було збудовано в ЄС, США та Канаді.

Енергетичний сектор. ЄС заборонив продаж, поставку, передачу та експорт до росії певних товарів і технологій нафтопереробної промисловості, а також надання супутніх послуг. Таким чином, ЄС вдарить по російському нафтовому сектору й унеможливить модернізацію цієї галузі. 15 березня ЄС заборонив інвестувати в енергетичний сектор росії та ввів повне експортне обмеження на обладнання, технології та послуги для енергетичної галузі. Останній пакет санкцій 8 квітня обмежив імпорт російського вугілля. Це вплине на одну четверту частину експорту російського вугілля і знизить дохід росії на 8 млрд євро на рік.

Технології. ЄС ввів обмеження на експорт товарів і технологій подвійного призначення, а також тих продуктів, які можуть бути використані для посилення обороної й безпекової сфер росії, наприклад, напівпровідники і передові технології, а також реактивне паливо й паливні присадки. 9 березня 2022 року ЄС ввів додаткові обмеження на експорт технологій морської навігації та радіозв'язку, додав російський морський реєстр судноплавства до переліку державних підприємств, на які поширюються

фінансові санкції, та ввів положення про попередній обмін інформацією щодо експорту морського безпекового обладнання.

Торгівля. 15 березня ЄС разом із членами Світової організації торгівлі (СОТ) вирішили призупинити режим найбільшого сприяння російським товарам і послугам на європейських ринках, що позбавить росію значних привілеїв. СОТ оголосила свою позицію після заяви G7 11 березня. ЄС також ввів заборону на імпорт цементу, гумових виробів, деревини, міцних та алкогольних напоїв (включаючи горілку) й високоякісних морепродуктів (включаючи ікру).

ЗМІ. ЄС призупинив мовлення «Sputnik» і «RT/Russia Today» («RT English», «RT UK», «RT Germany», «RT France» та «RT Spanish») на території держав-членів. Ця заборона діятиме, допоки росія не припинить агресію проти України й не перестане розповсюджувати дезінформацію та маніпулювати фактами задля дестабілізації ситуації в ЄС.

Індивідуальні санкції. ЄС ввів санкції проти 1,093 фізичних і 80 юридичних осіб: їхні активи було заморожено, як і заборонено надавати їм кошти. Крім цього, вони більше не зможуть в'їхати або транзитом перетнути територію ЄС.

До санкційного списку ввійшли президент і міністр закордонних справ росії, члени Ради національної безпеки, які підтримали визнання так званих «ДНР» і «ЛНР», й усі депутати Держдуми, що ратифікували Договір про дружбу, співробітництво та взаємодопомогу між росією й сепаратистськими територіями. Під санкції потрапили також олігархи та бізнесмени, залучені до нафтової, банківської й фінансової сфер, члени уряду та високопоставлені військові, а також дезінформатори, що поширювали антиукраїнські наративи і пропагували вторгнення в Україну. ЄС також заборонив проведення операцій з окремими державними підприємствами військово-промислового комплексу Кремля. Крім цього, дипломати, російські чиновники й

бізнесмени більше не матимуть спрощеного візового режиму до ЄС. Це рішення не торкнеться звичайних громадян росії.

ЄС також боротиметься із продажем громадянства – так званих «золотих паспортів», які дозволяють багатим росіянам набути європейського громадянства. Крім цього, Європейський Союз ввів заборону на експорт предметів розкоші, наприклад, дорогих автомобілів чи ювелірних виробів, щоб безпосередньо вдарити по російській еліті.

Таким чином, аналіз європейської та світової підтримки та боротьби проти агресії та повномасштабного вторгнення росії на територію України демонструє Європейську ідею, яка постала після Другої світової війни, яка полягає в дотриманні цінностей та запобіганню нових конфліктів за допомогою добросусідських відносин: взаємовигідної торгівлі, інвестицій, соціального прогресу, розвитку людського капіталу. Особливе значення дії та впливу міжнародних економічних санкцій в умовах глобальних криз полягає в тому що почавши нічим невинуватим агресію проти України, тероризуючи її цивільне населення, знищуючи критичну інфраструктуру – росія відкинула європейські та християнські цінності та прагне зруйнувати ідею і систему норм, на якій побудована спільнота держав-членів ЄС.

Список використаних джерел

1. Висновки Європейської Ради щодо російської військової агресії проти України. – Режим доступу : <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/25/european-council-conclusions-on-the-russian-military-aggression-against-ukraine-24-march-2022/>
2. BBC: What sanctions are being imposed on Russia over Ukraine invasion?. – Режим доступу : <https://www.bbc.com/news/world-europe-60125659> .

Галина Заворітня Г.П., к.політ.н., доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Halyna Zavoritnya, PhD. in Politics, Associate Professor at the Scientific and Educational Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-0974-9013>

УДК 321.323

**ДЕРЖАВНА КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ
ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ
STATE COMMUNICATION POLICY AS AN INSTRUMENT OF
INFLUENCE ON THE SOCIO-POLITICAL SYSTEM OF UKRAINE.**

У статті досліджено місце та роль комунікаційної політики та її впливу на розвиток та зміну суспільно-політичної системи України. Проаналізовано яким чином, комунікаційна політика може вплинути на внутрішню політичну ситуацію в державі, а також на позиціонування державі на міжнародній арені.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні актуальності використання інструментів комунікаційної політики держави у внутрішній та зовнішній політиці України в умовах війни, глобальних викликів та загроз.

Останні дослідження та публікації з зазначеної тематики. Важливість сучасних комунікативних технологій зумовили підвищений інтерес вітчизняних фахівців і практиків та зарубіжних науковців. Зокрема слід виокремити напрацювання таких авторів, як М. Рижкова, Н. Дніпренко, Г.Почепцова, Є. Тихомирової, Л. Хворостини, М. Ожевана, А. Толстоуховим та інших. У європейському академічному полі розвиваються різні

комунікативні теорії. До найвідоміших дослідників належать, зокрема: К. Ясперс, Ю. Габермас, К.-О. Апель, М.Рідель, Н. Луман, які зробили вагомий внесок у формування нової комунікативної ери.

Найбільш відповідне теоретичне обґрунтування впливу глобальних процесів на сучасну суспільно-політичну ситуацію в світі дає наукова світ-системна парадигма, яка схиляється до концепції «глобальної соціалізації» І. Уоллерстайна (США) [1, с.190]. Незалежна Україна повністю інтегрована в глобальні процеси, виступає і бере участь в них як самостійний гравець, зміцнюючи демократичні інструменти публічного управління держави.

Громадяни мають право знати про політику та діяльність свого уряду, що відбувається в межах реалізації урядом політичної комунікації. У країнах розвиненої демократії уряд своєчасно забезпечує громадськість надійною інформацією. Напередодні війни усі намагалися вгадати наміри Володимира Путіна щодо України. Що б не казала Москва, Україна та її друзі на Заході мали усі підстави для занепокоєння. Москва досі використовує інструмент спотворення інформаційного поля та створення власного нарративу подій. У її версії жертвою є не Україна, а сама росія. Це - головний сенс документів, переданих США, які мають на меті зупинити і певним чином повернути назад розширення НАТО, створивши нову сферу впливу для росії [2]. Насправді така поведінка мала на меті вплинути не лише на сприйняття української кризи західними урядами чи власними громадянами, але й на думку всіх, хто читає й обговорює ці події. І це дуже добре діяло, зважаючи на захоплення інформаційного поля України саме російськими ЗМІ.

Центр соціальних та маркетингових досліджень "СОЦИС" провів соціологічне дослідження на тему "Соціально-політична ситуація в Україні – лютий 2022" (11 – 16.02.22) р. Опитування засвідчило, що більше 55% українців не вірило в напад Росії на Україну, майже 72% виступало з и дипломатичні шляхи боротьби, а 11,4% - намагалися знайти компроміс із

Росією, навіть за рахунок втрати певних територій. Лише 11% були готові боротися військовим шляхом [3].

На сьогодні російсько-українська війна триває понад два місяці. Україна стала тією державою, яка своїм військовим спротивом відчутно вплинула на зміну світового порядку, свідками чого ми є сьогодні. До формування незалежницької позиції спротиву значною мірою спричинила активна державна комунікаційна політика, яка була спрямована на обмеження російського впливу в інформаційному просторі, передусім через інтернет-ресурси (заборона пошукової системи Яндекс) та соціальних мереж.

Саме соціальні мережі займали чільне місце серед інших засобів комунікації у світі. У січні 2021 року аудиторія соціальних мереж досягла 4,20 млрд осіб, що сягає 53,6% від населення всієї планети [4, с. 27]. 15 травня 2017 року Указом Президента України було введено в дію Рішення РНБО України «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)». З вересня 2016 року по березень 2021 року частка щоденних українських користувачів Вконтакті знизилась з 54% до 5%, а Однокласників – з 35% до 3% [4, с. 27]. Українці влаштували флешмоб у Facebook - на сторінках МЗС Росії та УЄФА - тисячі коментарів зі словами «Слава Україні! Героям слава!». Така ж ситуація була на сторінці Google maps. Свою підтримку українській збірній висловили й співробітники посольства США у Києві, які організували фотосесію у новій формі нашої команди.

Відтак, важливими у комунікаційній політиці держави є застосування сучасних інструментів, які виникли завдяки стрімкому інформаційному та цифровому розвитку, а також новітнім технологіям. З цією метою у березні 2021 року було створено *Центр Стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки* при Міністерстві культури та інформаційної політики. До його завдань належить серед іншого:

⇒розбудова стратегічних комунікацій (розробка контрнарративів РФ);

⇒ протидія дезінформації та формування стійкості до неї підвищення обізнаності про гібридні загрози (розробка та проведення тренінгів для державних службовців, зокрема для представників комунікаційних підрозділів);

⇒ регулярне інформування про гібридну агресію з боку Росії на міжнародному рівні, напрацювання механізмів протидії дезінформації спільно з міжнародними партнерами [5].

Протидіяти інформаційним загрозам у соціальних медіа можна за рахунок створення повноцінної системи заходів, що дозволили б запровадити системний механізм боротьби на державному рівні шляхом виконання таких завдань:

– систематичне оновлення існуючих та створення додаткових майданчиків у соціальних медіа задля побудови прозорого й об'єктивного інформаційного середовища;

– всебічна підтримка та сприяння присутності в Україні повноцінних представництв міжнародних технологічних гігантів як гугл, фейсбук, твіттер тощо (це дозволить вивести українських користувачів вищезгаданих компаній із-під адміністрування російськими регіональними представництвами);

– своєчасне оновлення медійного законодавства, що дозволить провадити ефективну державну інформаційну політику щодо нових інформаційних продуктів та послуг, а також підвищити спроможність боротьби з дезінформацією [6].

Водночас, у країнах з "досвідом демократії" процес інституалізації демократії відбувається саме через запровадження комунікацій [7, с. 95]. У ЄС процес ухвалення рішень має багато сталих демократичних процедур, таких як консультаційна процедура, процедура згоди; процедура співпраці, спільного ухвалення рішень та спільного партнерства. Такі процедури забезпечують належну комунікацію між інституціями ЄС, як Європейська

Комісія, Рада та Європейський Парламент. Такі процедури дозволяють залучати всі органи влади до ухвалення рішень та уникнути концентрації влади в одних руках. Також багато зусиль приділяється питанню залучення громадян та усвідомлення ними своїх прав та комунікації з різними державними органами.

У межах окремих держав політичне життя найбільшою мірою проявляє себе як система, а політична система найповніше проявляє свою головну функцію - суспільної інтеграції. Прояв інтеграції українського суспільства можна спостерігати зараз. Поряд зі стійкістю наших збройних сил у протистоянні з другою армією світу, далеко не відстають цивільні, здатність до самоорганізації та надання підтримки добровольців продовжує вражати. За результатами опитування, проведеного соціологічною групою «Рейтинг», віра у перемогу залишається на найвищому рівні: 93% опитаних вірять у те, що Україна зможе відбити напад росії. Впевненість у перемозі переважає в усіх регіонах країни. Половина (47%) опитаних сподіваються, що Україна зможе перемогти у війні з росією вже у найближчі кілька тижнів. При цьому у міжнародних настроях відчутно зміцнішала регіональна консолідація: якщо раніше до США та інших західних країн холодніше ставились мешканці сходу та півдня, то зараз ці країни однаково дружні для мешканців усіх макрорегіонів [8].

Політичний режим в Україні сьогодні засвідчує чіткі ознаки утвердження демократичних принципів. Комунікація державної влади з громадянами доповнюється активною позицією в міжнародній інформаційному просторі. Щоденні виступи Президента, підкріплені підтримкою західними державами - партнерами, дозволили зламати інформаційний хід війни на користь України. Підсумовуючи, реалізація державою комунікаційної політики може стати тим містком, який, в умовах протистояння дестабілізації суспільно-політичної системи, дозволить закріпити раніше досягнуті результати щодо демократизації українського

суспільства та зміцнення стійкості демократичної політичної системи в Україні.

Список використаних джерел:

1. Глобальна та національна безпека: підручник / авт. кол. :В.І. Абрамов, Г.П. Ситник, В.Ф. Смолянчук та ін. / за заг. ред. Г.П.Ситника. – Київ : НАДУ, 2016. – 784 с.
2. Як ми дізнаємось, що почалася війна. 26.01.2022 URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60139841>, 02.05.2022.
3. Соціально-політична ситуація в Україні – лютий 2022 URL: <https://socis.kiev.ua/ua/2022-02-21/> 02.05.2022, 05.04.2022.
4. Ткачук Б. Зеленський продовжив заборону на «ВКонтакте» та «Однокласники» | Громадське теле- бачення – Останні новини дня, всі надзвичайні новини в Україні URL: <https://hromadske.ua/posts/zelenskij-prodovzhiv-zaboronu-na-vkontakte-ta-odnoklassniki> (дата звернення: 19.07.2021)
5. Кабінет Міністрів України – Презентовано Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. Головна | Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/prezentovano-centr-strategichnih-komunikacij-ta-informacijnoyi-bezpeki> (дата звернення: 13.07.2021).
6. Указ президента України №685/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року "Про Стратегію інформаційної безпеки" URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>, 22.01.2021
7. Дніпренко Н. Державна комунікативна політика як складова розвитку демократії // державне управління та самоврядування. // Державне управління та місцеве самоврядування. - Вип. 3(1). - Дніпро: ДРІДУ, 2012. - с. 91-97.
8. П'яте загальнонаціональне опитування: Україна в умовах війни (18 березня 2022) . Інформаційне агенство "Рейтинг " URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/pyatyu_obschenacionalnyu_opros_ukraina_v_usloviyah_voyny_18_marta_2022.html

Євгеній Таран, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yevhenii Taran, PhD in Political Science, Associate Professor of Global and National Security Department, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-1822-6978>

УДК 327.56

**МІСЦЕ УКРАЇНИ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ НОВОГО
СВІТОВОГО ПОРЯДКУ
THE PLACE OF UKRAINE IN THE NEW WORLD ORDER SYSTEM
FORMATION**

Сьогодні питання світового порядку продовжує залишатися центральною проблемою міжнародних відносин та предметом політичних досліджень.

Разом з тим, сам термін «світовий порядок» є досить умовним, оскільки за твердженнями самих же дослідників, чіткого поняття, з яким би погоджувалися усі спеціалісти, на сьогодні не існує.

Навіть видатний дослідник цього явища Г. Кіссінджер в своїй роботі «Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті» зазначає, що ніякого світового порядку не було. Разом з тим, він уточнює, що в сучасному його розумінні явище «світовий порядок» було запропоновано чотири століття тому на Вестфальській мирній конференції. Там було визначено правила співжиття європейських країн після Тридцятирічної війни. Разом з тим, в інших частинах світу існувала також китайська та

ісламська системи міжнародного порядку, а також в той період ще не залучена до європейського співтовариства Московія [2].

Британський торетик-міжнародних Х. Булл вважає, що світовий порядок є породженням ХХ ст., оскільки до другої половини ХІХ ст. не існувало політичної системи, яка б змогла охопити в цілому увесь світ. Тому, про світовий порядок говорять, маючи на увазі «суму різноманітних політичних систем, які привносили порядок у різних частинах світу» [4].

Через це, коротко розглянемо події в історії, які прийнято вважати причинами формування світового порядку тих часів у вигляді створення певних процедур міждержавного співробітництва.

Так, вже зазначена нами Вестфальська система світу була сформована у 1648 році через підписання Вестфальського миру, який ознаменував закінчення Тридцятирічної війни. Це була система відносин між європейськими країнами, оскільки система «великих держав» в Європі та національних імперій лише почала зароджуватися.

Вестфальський трактат визнавав існування спільних інтересів, а також необхідність радитися щодо вирішення певних питань. Головна особливість Вестфальських угод полягала в тому, що тепер лише держава, а не імперія, династія чи релігійна конфесія ставали головним суб'єктом міжнародних відносин. Саме тоді було сформовано концепцію державного суверенітету, яка актуальна і сьогодні. Відтоді стало загально визначальним право кожної держави упорядковувати своє життя у внутрішній політиці та домагатися реалізації свого національного суверенітету у зовнішній.

Після наполеонівських війн на Віденському конгресі 1814-1815 рр. була проголошена Віденська система, яка сформувала новий європейський порядок, який мав забезпечувати Четвертий союз у складі найбільших держав континенту — Великої Британії, Пруссії, Австрії та Росії. З часом до дипломатичних конференцій, що отримали назву «Європейський концерт», була залучена й нещодавно переможена Франція. Тож європейський порядок

формували п'ять найбільших держав Європи і кожна з них перш за все переслідувала свій національний інтерес [2, с. 46].

Одна з цілей системи, що була вироблена на Віденському конгресі – це недопущення об'єднання Німеччини, чим переймалася перш за все Франція. Але, німецький канцлер Отто фон Бісмарк зміг об'єднати Німеччину і уся система, що була вироблена на Віденському конгресі не змогла цьому завадити [2, с. 65].

Після закінчення Першої світової війни був укладений Версальський мир та сформована Версальсько-Вашингтонська система, яка була покликана визначити порядок в Європі. Для забезпечення миру між державами було створено Лігу Націй. Це стало початком формування системи колективної безпеки. Цей світовий порядок базувався на загальних підходах та принципах, перш за все запропонованих американським президентом В. Вільсоном. Ця система не передбачала застосування елементів сили для забезпечення порядку у світі. Як зазначав Г. Кіссінджер: «Рідко дипломатичний документ настільки не відповідає власній меті, як це сталося з Версальським договором. Надто каральний для примирення й надто м'який, щоб стримати відновлення амбіцій Німеччини. Версальський договір прирік виснажені демократії на постійну стурбованість щодо непримиренної й реваншистської Німеччини та революційного Радянського Союзу» [2, с. 71].

Як наслідок, інтереси Німеччини та СРСР, що полягали у досягненні світового панування, стали визначальним фактором міжнародної політики. Завадити цьому не змогли ні Ліга націй, ні напрацьована система міжнародного права, що і виявилось у Другу світову війну.

Після Другої світової війни було сформовано Ялтинсько-Постдамську систему світового порядку країнами-переможницями – США, СРСР та Великобританією. Даний порядок «базувався на новому співвідношенні сил та інтересів країн, що перемогли у війні, насамперед СРСР і США» [3].

Було закріплено територіальні завоювання та надбання СРСР у Центрально-Східній Європі, які вона розглядала як зону своїх інтересів до Другої Світової війни і змогла їх досягнути після її закінчення.

Якщо після Першої світової війни інституційне забезпечення дотримання світового подяку повинна була забезпечувати Ліга Націй, то тепер аналогічні завдання відводилися ООН. Сама структура ООН, зокрема принцип формування Ради безпеки, відображала домінування тих держав, що стали переможцями у Другій світовій війні. Тобто, відбулася передача керівництва цією організацією в руки великих держав, а це означало надання їм переваги в міжнародних справах. Постійні локальні війни що відбувалися у другій половині ХХ ст. як правило відбувалися зі схвальної позиції цих держав та часто були ними і підтримувані. ООН не виступала ефективним інструментом врегулювання конфліктів і, врешті-решт, грубі порушення норм міжнародного права та відсутність відповідної реакції з боку інших країн, спричинило найбільший конфлікт в Європі після Другої світової війни.

Як видно з міжнародної ситуації, ті положення світового порядку, що були запропоновані міжнародній спільноті переможцями Другої світової війни, не були обов'язковими для них самих. Силу примусу вони можуть застосовувати до кожного члена світової спільноти, лише не до себе. Прикладом такої політики є принцип використання права вето у Раді безпеки ООН. Тобто, якщо існує конфлікт між двома державами, які є постійними членами Ради безпеки, правило одностайності робить Організацію Об'єднаних Націй цілком неефективною [1].

Особливості світового порядку, що був сформований після Другої Світової війни були наступними:

до 1991 року лише дві держави (США та СРСР) найбільш суттєво впливали на політичні процеси у світі (світовий порядок в цей час був «двополярним»);

після розпаду СРСР на півтора десятиліття встановлювався «однополярний» світ, а США змогли зосередити в собі дуже великий спектр лідерства – від технологічного, фінансового і військового до наукового і культурного.

Відомий американський політолог, професор Чиказького університету, спеціаліст з міжнародних відносин дослідивши загрози світовій безпеці після закінчення «холодної війни» вказує на те, що весь час Холодної війни у стані суперництва перебували лише дві великі держави, а світова система мала більш мирний характер, оскільки при такій системі вони, як правило, вимагають лояльності від малих країн, що з високою часткою вірогідності призводить до утворення жорстких союзницьких структур. Таким чином, менші держави захищені одна від одної, а також від нападу суперницької великої держави [5].

Біполярна система має лише одну опцію, через яку може початися війна. Багатополярна система має багато таких опцій. Через це, за інших рівних умов війна в багатополярній системі статистично вірогідніша, ніж у біполярній. Війна в багатополярному світі, де можуть брати участь незначні системи або одна велика держава, швидше за все не буде причиною таких великих руйнувань, як під час конфлікту між двома основними державам. Разом з тим, маленькі війни завжди мають потенціал розширення до великих воєн [5].

Після анексії Криму Ялтинська система Світового порядку практично припинила своє існування, а нинішня ООН стала безсильною перед обличчям таких загроз.

Перегляд і зміна кордонів суверенної Української держави шляхом анексії Кримського півострова з подальшим розпалюванням конфлікту у південно-східних регіонах України стали справжнім викликом, який Росія кинула існуючому світовому порядку і Західному світу, зокрема.

Після завершення Другої світової війни в європейській історії відсутніми були випадки насильницького відторгнення територій суверенних держав.

Росія проголосила пострадянський простір зоною своїх особливих інтересів аж до права здійснювати анексію території сусідніх держав.

Росія завжди намагалася будь-якою ціною недопустити перетворення України на повноцінний геополітичний плацдарм Заходу для подальшого розширення американських інтересів в Європі.

Таким чином, Україна перетворилася на поле боротьби Євроатлантичної та Євразійської парадигм трансформації світового порядку міжнародної системи безпеки.

Звичайний світовий порядок, що будувався на встановлених багатосторонніх інституціях, які були застосовані після Другої світової війни, перестав працювати і реально захищати права окремих малих націй, які не зможуть вижити поодиночі.

Сьогодні буде створюватися інший світовий порядок, який скоріше за все буде не одно чи двополюсним. Він буде багатополюсним і кожна держава, незалежно від розмірів її території, стану економіки і кількості війська, матиме в ньому рівні права. Не повинно бути рівних і ще рівніших, як це відбувається з Радою безпеки ООН та її постійними членами, яким з рук сходило усе, навіть розв'язування конфліктів.

Основними принципами в новому світовому порядку мають бути демократичні ідеї, а не авторитарні установки, рівність усіх учасників світової спільноти, а не привілегії окремим країнам. Проблеми Ради безпеки ООН полягають у системі голосування, де одна з країн, що розпочала конфлікт має право вето, а ООН не може прийняти резолюцію, про припинення бойових дій.

Ряд представників держав говорять про необхідності реформи Ради безпеки ООН, оскільки дії Росії вказують на необхідність створення нового світового порядку.

З вищенаведеного аналізу можемо зазначити, що світовий порядок являє собою набір правил міжнародного співіснування, які встановлюються і силою забезпечується лідерами. Еволюція світового порядку пройшла шлях від групи «великих держав» до двополярного світу, а далі до однополярного. В даний час вона рухається чи до безполярного, чи до багатополярного світу, чи взагалі до якоїсь нової структури.

Наразі, актуальним є визначення положення України у системі світового порядку, формування якого стоїть на порядку денному у світі. Перш за все, можемо говорити про повноцінну її суб'єктивну суверенність.

Україна знаходиться на боці боротьби євроатлантичної та євразійської парадигм трансформації світового порядку міжнародної системи безпеки. Росія за будь-яку ціну, зокрема і шляхом військового втручання, намагається утримати Україну у сфері власного впливу, незважаючи на мінімальні шанси на перемогу у такому змаганні.

Сьогодні дає можливість зрозуміти важливість України для обох великих центрів сили, оскільки в залежності від того, хто з провідних світових гравців буде мати в своїй орбіті Україну, той зможе визнати майбутнє не лише євразійського простору, але й світового порядку загалом.

Список використаних джерел

1. Дюрозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів : перекл. з франц. Є. Марічев, Л. Погорелова, В. Чайковський. Київ: «Основи», 1995. С. 373.
2. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті : перекл. з англ. Н. Коваль. Київ: Наш формат, 2017. С. 320.

3. Крушинський В. Ю., Манжола В. А. Міжнародні відносини та світова політика. 1945–1980. Дати. Події. Факти : навч. посібник. Київ: Либідь, 2007. С. 10.
4. Ялі М. Поняття та підходи до тлумачення світового порядку. Дослідження світової політики. Збірник наукових праць. Випуск 48. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/16005/14-Ijali.pdf?sequence=1> (дата звернення: 05.05.2022).
5. Mearsheimer J. (1990) Why will we soon yearn for the Cold War URL: <https://www.theatlantic.com/past/docs/politics/foreign/mearsh.htm> (дата звернення: 06.05.2022).

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Марія Орел, доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного адміністрування, Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом»

Mariia Orel, Doctor of Science of Public Administration, Professor of the Department of Public Administration, Private Joint-Stock Company «Higher education institution “Interregional Academy of Personnel Management”

Юрій Ліненко, аспірант кафедри публічного адміністрування, Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом»

Yurii Linenko, graduate student of the of the Department of Public Administration, Private Joint-Stock Company «Higher education institution “Interregional Academy of Personnel Management”

<https://orcid.org/0000-0002-9071-5602>

УДК 351.86:327

КОРУПЦІЯ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИК ТА ЗАГРОЗА ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

CORRUPTION IN THE CONDITIONS OF THE LEGAL REGIME OF MARIAL LAW: THE CHALLENGE AND THE THREAT OF DESTABILIZATION TO THE SOCIO-POLITICAL SYSTEM OF UKRAINE

Говорячи про корупцію, можна сказати, що вона практично спотворює усі сфери життєдіяльності індивіда, суспільства та держави, особливо в

надзвичайно складних умовах сьогодення, введенні правового режиму воєнного стану в Україні[1]. Вона є реальною комплексною загрозою для національної безпеки, оскільки породжує спектр системних загроз, зокрема, заважає забезпеченню верховенства права, легітимності державної влади, безпосередньо впливає на кількість втрат, оптимальне поєднання методів публічного управління та адміністрування, морально-ціннісним засадам тощо. Низка вчених зауважує, що на сучасному етапі цивілізаційного розвитку корупція набуває ознак всепоглинаючого суспільного феномену на національному та глобальному рівнях, агресивного і непередбачуваного за своїм характером, а відтак вимагає комплексу заходів щодо її подолання [2; 3; 4; 5], зокрема, дослідженню джерел корупції, як суспільному явищу та заходам щодо протидії їй сьогодні приділяють увагу як зарубіжні, так і вітчизняні вчені Якоб Удо-удо Якоб, Вільям Аллісон, Пауль Крук, Г. Кохан [2-8], які акцентують увагу на тому, що в сучасному глобалізованому світі, дослідження корупції все більше виходить на перший план міжнародного політичного порядку денного, особливо в умовах конфліктів, зокрема воєн, коли значно посилюються такі явища як: чорний ринок, торгівля людьми та органами, підпільна трансплантологія, валютні маніпуляції, перетворення конфліктів за допомогою інформації, розподіл гуманітарної та військової допомоги тощо. Разом з тим, як на нашу думку, дослідження корупції як загрози політичній безпеці, а саме: як сукупності небезпек реалізації національних політичних інтересів та дестабілізації політичної системи, а також подальше обґрунтування пріоритетних напрямів вдосконалення механізмів запобігання та протидії корупції, продовжує залишатися актуальною науковою проблемою, яка очікує свого вирішення.

Згідно чинного законодавства України під корупцією розуміється “використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших

осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей“ [9]. Очевидно, що вказане визначення охоплює й ті чи інші корупційні прояви у політичній сфері життєдіяльності суспільства та держави. Дійсно, як відомо, в демократичних країнах, усвідомлення безпеки як суспільної цінності традиційно визначає зміст пріоритетів державної політики, у тому числі й щодо забезпечення політичної безпеки, а серед принципів її забезпечення - пошук суспільної злагоди щодо вирішення принципових питань суспільно-політичного розвитку. Політична корупція підриває легітимність демократичних інститутів влади та їх спроможність відстоювати демократичні та етичні цінності, стоїть на заваді верховенства права і соціальної справедливості, а відтак є загрозою сталому суспільно-політичному розвитку. Саме тому у відповідній Конвенції ООН, зокрема зазначено, що випадки корупції, пов'язані з великими обсягами активів, які можуть складати значну частку ресурсів держави та які ставлять під загрозу політичну стабільність і сталий розвиток держав, не є локальною проблемою окремої держави, а вже перетворилися на транснаціональне явище, яке впливає на суспільства й економіки всіх країн, що зумовлює винятково важливе значення міжнародного співробітництва в галузі запобігання корупції та контролю за нею [10]. Очевидно, що вдосконалення національної системи державного управління має відбутися шляхом трансформації її у відповідність до сучасних реалій та потреб розвитку суспільства для чого Україна має здійснити певні заходи щодо запобігання та боротьби з корупцією.

Отже корупція є фактором, який породжує внутрішні й зовнішні загрози політичній безпеці України, низька ефективність механізмів протидії їй може призвести до неконтрольованої дестабілізації суспільно-політичної системи. З огляду на це, актуальною науковою проблемою, вирішення якої має пріоритетне практичне значення для забезпечення політичної безпеки є

обґрунтування пріоритетних напрямків вдосконалення механізмів запобігання та протидії корупції в Україні в умовах правового режиму воєнного стану. Серед пріоритетних напрямків запобігання та протидії корупції є вдосконалення механізмів взаємодії органів центральних органів державної влади, на які згідно чинного законодавства покладаються завдання по боротьбі з корупцією та забезпечення незалежності цих механізмів від впливу політичних сил, які перебувають при владі.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні»<https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
2. Кохан Г.В. Явище політичної корупції: теоретико-методологічний аналіз: монографія. Київ: НІСД, 2013. 232 с.
3. Jacob Udo-Udo Jacob, (2014) Transforming Conflicts with Information: Impacts of UN Peace Radio Programmes in the Democratic Republic of Congo, War & Society, 33:4, 283-301, DOI:[10.1179/0729247314Z.00000000043](https://doi.org/10.1179/0729247314Z.00000000043)
4. William Allison, (2003) War for Sale: The Black Market, Currency Manipulation and Corruption in the American War in Vietnam, War & Society, 21:2, 135-164, DOI: [10.1179/war.2003.21.2.135](https://doi.org/10.1179/war.2003.21.2.135)
5. Paul Crook, (1990) War as Genetic Disaster? The First World War Debate over the Eugenics of Warfare, War & Society, 8:1, 47-70, DOI: [10.1179/106980490790305720](https://doi.org/10.1179/106980490790305720)
6. Сьомін С.В., Дрьомов С.В. Міжнародний досвід боротьби з корупцією в секторі безпеки: висновки для України. <http://www.niss.gov.ua/articles/1848/>
7. Глобальна та національна безпека: підручник /; за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ: НАДУ, 2016. 784 с.
8. Heidenheimer A., Johnston M. Political Corruption: Concepts and Contexts. Transaction Publishers, 2011. 850 p.
9. Закон України “Про запобігання корупції” <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
10. Конвенція ООН проти корупції. http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_j51

Дар'я Вознюк, студентка ОП “Публічне управління та адміністрування”
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Darya Voznyuk, Student of the educational program “Public Administration”,
Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko
National University of Kyiv

УДК 327(075.8)

Науковий керівник: **Григорій Ситник**, доктор наук з державного
управління, професор, завідувач кафедри глобальної та національної безпеки
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**РОЛЬ КОНЦЕПЦІЙ, ДОКТРИН І СТРАТЕГІЙ У СФЕРІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДОК ЇХ РОЗРОБКИ І
ЗАТВЕРДЖЕННЯ В УКРАЇНІ
THE ROLE OF CONCEPTS, DOCTRINES AND STRATEGIES IN THE
FIELD OF NATIONAL SECURITY AND THE PROCEDURE FOR THEIR
DEVELOPMENT AND APPROVAL IN UKRAINE**

Питання національної безпеки завжди було ключовим в процесі державотворення будь-якої держави. Саме національна безпека виступає передумовою стабільності існування та ефективного розвитку незалежності держави. Для України забезпечення національної безпеки є стратегічно важливим, насамперед через збройний напад Російської Федерації, що призвів до порушення територіальної цілісності суверенної України. Відтак, сучасні реалії зовнішньої агресії поглиблюються й відповідними наслідками в сфері внутрішньої політики: виснаження фінансових ресурсів, зниження рівня життя населення, тощо. Тому, для забезпечення життєво важливих інтересів України, визначення та реалізація стратегічних напрямів,

пріоритетів державної політики у сфері національної безпеки виступатиме в якості пріоритетних завдань.

У частині третій статті двадцять п'ятій Закону України «Про національну безпеку України» зазначається, що «планування у сферах національної безпеки і оборони поділяється на довгострокове (понад п'ять років), середньострокове (до п'яти років) та короткострокове (до трьох років)» [3]. Відповідно до цього, Стратегію національної безпеки України, Стратегію воєнної безпеки України, Стратегію громадської безпеки та цивільного захисту України, Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України, Стратегію кібербезпеки України, Національну розвідувальну програму можна віднести до нормативно-правових актів довгострокового планування. Відтак, якщо аналізувати роль концепцій та доктрин у сфері національної безпеки, то варто відзначити, що вони стосуватимуться середньострокового планування.

Однак, в будь-якому випадку, стратегія залишатиметься інструментом державної влади, за допомогою якого політичні рішення, відображені в ній, трансформуватимуться у відповідні плани, програми, бюджети, тощо. До того ж, Рада національної безпеки і оборони України при створенні відповідних документів повинна враховувати зміни у безпековому середовищі.

Загалом, західний підхід щодо розробки стратегій з питань забезпечення національної безпеки передбачатиме пошук оптимального варіанту дій, який умовно можна уявити у схемі з трьох кутів трикутника: «Ціль», «Засіб», «Спосіб» [5]. Дана схема передбачає системний аналіз та обґрунтування умов, за яких та чи інша комбінація інструментів державної влади може бути використана завдяч реалізації положень стратегії. Однак, як зазначає Г. Ситник, підходи щодо визначення стратегічних цілей та пріоритетів з питань національної безпеки дуже часто ґрунтуються на «інтуїції»[5]. Хоча, в більшій мірі, всі вони включають наступні пункти:

основні положення; можливості сектору безпеки; систему загроз; сукупність національних інтересів та ресурси.

Відповідно до вищезазначеного, можна проілюструвати пункти плану стратегії на прикладі Стратегії національної безпеки України, за якою поділ змістовних положень зазначений за наступною схемою:

- I. пріоритети, цілі та основні напрями державної політики у сфері національної безпеки;
- II. загрози національній безпеці з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов;
- III. напрями зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави;
- IV. завдання реформування й розвитку сектору безпеки і оборони;
- V. ресурси, необхідні для реалізації Стратегії [4].

Відтак, Стратегія національної безпеки України визначається в якості основного документа, який регламентує вектор діяльності у сфері національної безпеки України, тому в ньому зазначаються основні напрями державної політики у сфері національної безпеки» [3]. Щодо порядку його розробки, то в частині першій статті двадцять шостій Закону України «Про національну безпеку України» зазначається, що «Стратегія національної безпеки України розробляється за дорученням Президента України протягом шести місяців після його вступу на пост. Стратегія національної безпеки України схвалюється рішенням Ради національної безпеки і оборони України і затверджується указом Президента України. До підготовки проекту Стратегії національної безпеки України залучаються Апарат Ради національної безпеки і оборони України, Національний інститут стратегічних досліджень, державні органи, інституції громадянського суспільства, а також можуть залучатися іноземні експерти» [3].

Порядок розробки Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України вказаний в частині першій статті двадцять дев'ятій Закону України

«Про національну безпеку України», в якій йдеться про те, що «Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України розробляється Міністерством внутрішніх справ України за рішенням Міністра внутрішніх справ України після затвердження Стратегії національної безпеки України та вноситься на розгляд Кабінету Міністрів України. Кабінет Міністрів України за результатами розгляду вносить Стратегію громадської безпеки та цивільного захисту України до Ради національної безпеки і оборони України для схвалення та подальшого затвердження указом Президента України. Для забезпечення підготовки проекту Стратегії громадської безпеки та цивільного захисту України залучаються державні органи, які входять до системи Міністерства внутрішніх справ України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, наукові, аналітичні та експертні установи України, інститути громадянського суспільства, а також можуть бути залучені іноземні експерти» [3].

Порядок розробки Стратегії воєнної безпеки України зазначається в частині першій статті двадцять восьмій Закону України «Про національну безпеку України» в якій містяться наступні положення: «Стратегія воєнної безпеки України розробляється Міністерством оборони України відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України, введеного в дію указом Президента України, після затвердження Стратегії національної безпеки України та за результатами оборонного огляду. Міністр оборони України вносить узгоджену в установленому порядку Стратегію воєнної безпеки України на розгляд Кабінету Міністрів України. Кабінет Міністрів України за результатами розгляду вносить Стратегію воєнної безпеки України до Ради національної безпеки і оборони України для схвалення та подальшого затвердження указом Президента України» [3].

Порядок розробки та затвердження Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України (стаття 30), Стратегії кібербезпеки України (стаття 31), Національної розвідувальної програми (стаття 32) подібним

чином регламентується в даному законі [3]. Спільним для всіх вищезгаданих стратегій буде те, що всі вони вважаються документами довгострокового планування та мають спільну мету - забезпечення національної безпеки України шляхом збалансованого врахування спеціалізованих складових сектору безпеки та оборони, відповідно до направленості кожного окремого документу, на основі оцінки безпекової обстановки та з урахуванням фінансових можливостей держави.

З іншого боку, розробка та імплементація зазначених документів на практиці матиме справу із низкою проблемних моментів:

- при розробці чи реалізації стратегій та концепцій політики дуже часто ігнорують вже розроблені своїми попередникам документи, й тому після приходу до влади доручають готувати нові. Така політика в сфері національної безпеки буде непослідовною та хаотичною, що призведе до нерозуміння громадянами вектору руху їх держави та полишатиме державний апарат громадської підтримки;
- запозиченість іноземних концептів без врахування особливостей розвитку України призводить до проблемної ситуації, яка зупиняє стабільність функціонування держави – це призводить до неспроможності рухатись далі [5].

Більше того, в сучасних умовах пошук оптимального варіанта стратегій національної безпеки ускладнився переходом щодо прийняття рішень в сфері забезпечення національної безпеки в багатовимірну задачу, оскільки збройна агресія Російської Федерації проти суверенної та незалежної держави України спричинила перегрупування інших, відносно самостійних суб'єктів міжнародних відносин, які раніше координувались у межах біполярної системи.

Відтак, для ефективної розробки та реалізації концепцій, доктрин і стратегій у сфері національної безпеки в нашій країні потрібне єднання державної влади із громадянським суспільством, яке допоможе сформувати

та реалізувати ефективні напрями удосконалення державного управління у сфері національної безпеки. Мова йде про те, що громадські структури повинні стати повноцінним партнером держави в якості незалежних центрів та аналітичних структур, які допоможуть розробляти альтернативні варіанти концепцій, стратегій, тощо. Законодавчо дана ідея прописується і в Законі України «Про національну безпеку України», однак саме ефективне втілення її положень на практиці допоможе своєчасно виявляти та нейтралізувати реальні чи потенційні загрози національним інтересам України.

Список використаних джерел

1. Гордієнко С., Доронін І. Державна безпека України в сучасних умовах: проблеми компетенції державних органів. *Інформація і право*. 2021, (2 (37)), 81-92.
2. Дукач М.В. Державна політика у сфері національної безпеки України
URL:
http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/13073/Dukach_FBP_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 29.04.2022).
3. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII (останні зміни: 15.03.2020) / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. №31. Ст. 241.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020/Президент України. *Офіційний вісник Президента України*. 2020. № 392/2020
5. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): Підручник К.: Національна академія державного управління при Президентові України, 2012. – 544 с.

Джафаров Руслан Фікрет огли, аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Jafarov Ruslan Fikret ogly, postgraduate student, Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv.

УДК 351:336.1:338.2

Науковий керівник: **Григорій Ситник**, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНСТРУМЕНТИ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОТИСТОЯННІ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ТА УКРАЇНИ
TOOLS OF DESTABILIZATION OF THE SOCIO-POLITICAL SYSTEM IN THE INFORMATION CONFRONTATION OF THE RUSSIAN FEDERATION AND UKRAINE

Ситуація, в якій сьогодні знаходиться Україна суттєво актуалізувала питання обороноздатності та захищеності сучасних держав, особливо в інформаційному просторі. Адже сьогодні ми є свідками війни не лише в класичному (фізичному) її розумінні, але і першої в історії повномасштабної інформаційної та кібервійни. Сфера інформації - це світ без чітких кордонів та чітких законів, що робить подібні конфлікти ще більш небезпечними. На міжнародному рівні вже напрацьовано цілий ряд правил та норм, які регулюють ведення бойових дій та зіткнення армій супротивників, але

питання кібервійни чи гібридних війн (які об'єднують в собі конфронтацію одночасно в декількох площинах) донедавна не було врегульовано зовсім.

Визначити ключові інструменти, які використовує Російська Федерація для дестабілізації суспільно-політичної системи України в інформаційному просторі та спричинені ними ключові ризики.

В рамках дослідження було застосовано наступні методи: герменевтичний - аналіз спеціалізованих наукових джерел; порівняльний - дозволив порівняти різні варіації інструментів дестабілізації інформаційного простору, які були застосовані з 2014 року; системний підхід - дозволили розглянути вплив визначених інструментів на суспільно-політичну систему країни.

Попри недостатню увагу з боку міжнародної спільноти, сутички в інформаційному просторі сьогодні стають все більш деструктивними та небезпечними. Ми живемо в епоху діджиталізації та технологізації, коли від збою одного серверу може постраждати дієздатність цілого підприємства, а хакерська атака на ресурси державних органів - це спосіб посіяти паніку та дезорієнтувати населення, що дозволяє отримати перевагу безпосередньо на полі бою [2, с. 9]. Тому, інструменти інформаційної дестабілізації суспільства сьогодні практично дорівнюють зброї масового ураження. І ці інструменти широко використовуються Російською Федерацією проти України ще з 2014 року, коли ми можемо говорити про початок активної гібридної війни.

Ключовим ризиком інформаційного впливу російських спецслужб на український інформаційний простір є його спрямованість на руйнування української державності. Це прослідковується ще на базових рівнях – направленість на спотворення історичної пам'яті та зниження самоусвідомлення нації як такої. Серед ключових інструментів, які застосовуються для дестабілізації суспільно-політичної системи в інформаційному протистоянні використовуються:

- підконтрольні проросійські ЗМІ;
- лобісти в українських та закордонних центрах прийняття рішень;

- спеціально створені інтернет-ресурси;
- агітаційні групи у соцмережах;
- вплив через лідерів думок (блогери, культурні діячі, політики);
- агенти, які розповсюджують певну повістку “на місцях” та працюють з громадами;
- хакерські атаки, шкідливі програми та сервіси [1].

Окремо слід виділити масові кібератаки на об’єкти критичної інфраструктури України, які велись проросійськими хакерами одразу з декількох країн (уже підтверджено залучення відповідних спеціалістів з Китайської Народної Республіки). Агресор використовує кібератаки як інструмент геополітичного впливу, так потужні “напади” на комп’ютерні мережі енергетичного, банківського, транспортного секторів, галузі зв’язку, періодично відбуваються ще з 2014 року.

Крім того, російська пропаганда активно працює над створенням сфабрикованих матеріалів, які покликані поширювати кремлівську повістку серед українців: сюжети про “приниження російськомовних людей”, спекуляція щодо трагічної пожежі в Одесі (2 травня), щорічні марші та демонстрації 9 травня, розповсюдження забороненої та проросійської символіки тощо.

І темпи гібридної агресії в інформаційному просторі активно нарощувались. Лише за 5 місяців у 2018 році було виявлено та задокументовано створення російськими спецслужбами 181 інтернет-ресурсу з метою дестабілізації соціально-політичної ситуації та маніпулювання свідомістю громадян України. Сьогодні таких ресурсів вже сотні, попри постійну боротьбу з ними, яку ведуть спецслужби.

У результаті, маємо визнати, що захист інформаційного простору та протидія кіберзлочинності - це одна з ключових задач для сучасної держави. Це питання потребує додаткового врегулювання на національному та міжнародному рівнях. Перші кроки до цього вже зроблено. Так, країни

НАТО вже прирівняли атаки в інформаційному просторі до оголошення війни. Відповідно, при спробі кібератаки на одну з країн Альянсу буде задіяно 5 Статтю та надано підтримку решти країн-партнерів. Проте, подальша робота над створенням ефективної системи протидії гібридним загрозам сьогодні є життєво необхідним кроком для збереження стабільної суспільно-політичної системи країни.

Список використаних джерел.

1. Інформаційна та кібербезпека в сучасному світі: досвід СБУ. 2018 р. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://starkon.gov.ua/index.php/home-mainmenu-1/holovna/63-2012-01-30-12-58-41/ogolosh/5169-informatsiina-ta-kiberbezpeka-v-suchasnomu-sviti-dosvid-sbu>
2. Ситник Г., Орел М. Концептуальні засади диференціації типів дестабілізації суспільно-політичної системи та її аналізу у контексті забезпечення національної безпеки. “Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки”. — Київ. Випуск 3 – 4(11 – 12). 2016. С. 8-31.
3. Шляхи удосконалення системи державного управління забезпеченням національної безпеки України [Текст]: монографія / Г. Ситник, В. Абрамов, О. Бортнікова та ін.; за ред. Г. Ситника, В. Абрамова. — К.: МАЙСТЕР КНИГ, 2012. 536 с.

Олександр Зюзя, аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Ziuzia, postgraduate student, Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-5248-9579>

УДК 351.86:005.334

Науковий керівник: **Володимир Абрамов**, доктор філософських наук, професор, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СЕПАРАТИЗМУ ЯК ЗАГРОЗИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ СТАБІЛЬНОСТІ В БЕЗПЕКОЗНАВЧОМУ ДИСКУРСІ

INTERDISCIPLINARY STUDIES OF SEPARATISM AS A THREAT TO SOCIO-POLITICAL STABILITY IN SECURITY DISCOURSE

Загрози національній безпеці України, джерелом яких є РФ, спрямовані на руйнування цілісності суспільно-політичної системи нашої держави із використання різних технологій боротьби з державністю, й зокрема технології сепаратизму. Тому дослідження сепаратизму як загрози суспільно-політичній стабільності є однією із актуальних наукових тем для сучасного безпекознавства.

Метою статті є встановлення ступеню наукової розробленості проблем сепаратизму як загрози суспільно-політичній стабільності у безпекознавчому дискурсі.

В роботі використовувались наукові розробки вітчизняних і зарубіжних дослідників з питань сепаратизму як загрози суспільно-політичній стабільності сучасної держави. Для вирішення завдання дослідження використовувався метод теоретичного узагальнення.

В умовах зовнішніх загроз суспільно-політичній системі України, явища сепаратизму тісно пов'язані із процесами десуверенізації держави. Науковець В. Смолянук (Україна) вважає, що десуверенізація є механізмом часткового демонтажу традиційних держав у функціональному та структурному сенсі. На пострадянському просторі чинником десуверенізації є конструювання механізмів залежності політичних режимів менш розвинених держав від сучасних геополітичних і геоекономічних центрів сили (зокрема Росії), через що суверенність більш слабких за національною могутністю держав стає формальною та відбувається втрата контролю з боку державної влади над національними ресурсами [1].

Вітчизняний дослідник М. Шевченко в [2] розглянув модель політичної дестабілізації суспільства сепаратистськими та терористичними організаціями. Вказана модель передбачає планування та здійснення низки взаємопов'язаних заходів, а саме: 1) формування сепаратистських та терористичних організацій, а також пропаганду їх ідей серед населення регіону або країни; 2) проведення мобілізації громадян невдоволених існуючим політичним режимом, а також створення незаконних збройних формувань й активізація масового руху на підтримку сепаратизму (тероризму); 3) активні дії провокативного характеру для чинення тиску на владу для реалізації планів щодо регіональної дезінтеграції держави.

Аналіз наукових робіт дослідника М. Хілько (Україна) стосовно явища сепаратизму надає можливість констатувати, що прагнення окремих регіонів і етнотериторій у складі багатонаціональних держав до відокремлення стає джерелом соціальної, політичної й економічної нестабільності, а головне, несе загрозу збройного протистояння, відкритої конфронтації [3]. Разом з

тим, нерідко невимушеним ініціатором появи сепаратизму у середині держави є і сама державно-політична влада, що проводить неприйнятну національну і регіональну політику. Даний чинник породжує безліч об'єктивних обставин для розвитку явища сепаратизму, до яких відноситься: диспропорції в розвитку окремих регіонів; ігнорування центральною владою специфіки окремих територій; існування національної дискримінації і нетерпимості; неможливість регіональній політичній еліті отримати владу в нерозділеній державі; негативні демографічні зміни у результаті неефективної демографічної політики; зростання соціально-економічних проблем; не приділення належної уваги історичній пам'яті народів та здійснення маніпуляцій у цьому сенсі у багатонаціональному суспільстві з метою реалізації політичних інтересів; вплив негативних зовнішньополітичних факторів у результаті проведення нераціональної і не ефективною зовнішньої та внутрішньої політики [3].

Вбачається, що дослідження М. Хілька ґрунтуються, поміж іншого, на наукових роботах вчених Р. Ульмана (США) [4], а також Б. Бузана (Велика Британія) [5]. Зазначені науковці проводять свої дослідження в рамках ліберальної парадигми національної безпеки.

Вітчизняний дослідник О. Давиденко в [6] вказує на широкий набір технологій дестабілізації суспільно-політичної системи. Застосування вказаних технологій надає можливість державі-нападниці здійснити: а) дискримінацію влади держави-об'єкту нападу у вирішенні актуальних проблем забезпечення суспільно-політичної стабільності із метою подальшої делегітимізації влади; б) створення й подальша всебічна підтримка сепаративних рухів та опозиції; в) приведення сепаратистів та опозиції до влади й закріплення позитивних результатів спеціальної операції.

Встановлено, що проблема забезпечення суспільно-політичної стабільності в національній державі в умовах динамічного безпекового середовища відноситься до найгостріших проблем сучасності. Позитивним є

те, що зусиллями вітчизняних та зарубіжних вчених започатковано розробку питань сепаратизму як загрози суспільно-політичній стабільності. Проте комплексних досліджень з проблематики державного реагування на вказану загрозу в умовах гібридної війни на сьогодні обмаль, що не дозволяє сформувати панорамне бачення можливостей оптимізації структури та функцій системи забезпечення державної безпеки України, удосконалення публічного управління у сфері національної безпеки.

Перераховані обставини визначають необхідність вироблення концептуальних основ оцінки загроз суспільно-політичній стабільності України в сучасних умовах російсько-української війни та державного реагування на вказані загрози.

Список використаних джерел

1. Смолянчук В.Ф. Десуверенізація сучасних держав як наслідок глобалізації (22.04.2015). URL: <http://nationalsecurity.org.ua/2015/04/22/desuverenizaciya-suchasnikh-derzhav-yak-naslidok-globalizacii>.
2. Шевченко М.М. Моделі дестабілізації суспільно-політичної та економічної систем на прикладі пострадянських країн. *Воєнно-історичний вісник*. 2013. № 3. С. 80-87.
3. Хілько М.І. Об'єктивні підстави зростання сепаратизму. *Роль і місце національної спецслужби в історії українського державотворення*. Київ: ВПЦ «Київський Університет», 2017. С. 116-117.
4. Ulman R., *Redefining Security. International Security*, Vol. 8, №.1, 1983.
5. Buzan B., *People, State and Fear: The National Security Problem in International Relations*. Chapel Hill, 1983.
6. Давиденко О.Г. Державне управління системою профілактики та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності України: теоретичний аспект: дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / НАДУ. К., 2021, 286 с.

Анна Кузьменко, студентка ОП “Публічне управління та адміністрування”
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anna Kuzmenko, Student of the educational program “Public Administration”,
Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko
National University of Kyiv

УДК 351.86

Науковий керівник: **Рена Марутян**, д.держ.упр., доцент кафедри глобальної
та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного
управління та державної служби Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

**СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ЇХ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
SOCIAL NETWORKS AND THEIR ROLE IN PROVIDING THE
NATIONAL SECURITY OF UKRAINE IN CURRENT CONDITIONS**

Сучасні соціальні мережі, крім цілей міжособистісної комунікації, часто використовуються маніпуляторами для збурення суспільних протестів, спричинення збройного протистояння та захоплення влади насильницьким шляхом [1].

Безпека та несприятливі наслідки для національних інтересів держави можуть виникнути від самого використання соціальних медіа, які є основним інструментом обміну та передачі інформації в мережі. Такі негативні наслідки для держави може бути спричинено використанням соціальних медіа як конкурентами (державними чи недержавними суб'єктами), так і самим державним апаратом, але безконтрольно, особливо у сфері забезпечення безпеки та конфіденційності [3].

При розгляді питання забезпечення національної безпеки варто враховувати деякі особливості мережевих майданчиків на сучасному етапі їх розвитку.

По-перше, сторінки у соціальних мережах мають більшість політиків, лідерів партій, чиновників та державних діячів. У даному аспекті вони являють собою неформальний засіб комунікації, за допомогою якого публічна особа може не лише транслювати події та заяви, а й знаходитись «ближче до народу». Під час війни соціальні мережі активно використовує Офіс Президента України, де висвітлює найважливіші новини. Також абсолютно всі обласні військові адміністрації мають свої Telegram-канали, де громадяни можуть дізнатися важливу інформацію. Наприклад, канал Черкаської ОДА (ОВА) наразі має 226 588 підписників, тим часом населення цього міста становить 279 074 особи.

По-друге, за допомогою мережевих додатків можливо формувати групи та спільноти, що тим самим збільшить швидкість поширення інформації та обсяги охоплення суспільства актуальною інформацією. Такі переваги можна використовувати як у цілеспрямованих інтересах, так і для шкідливого впливу на національну безпеку держави [2]. Наприклад, 28 лютого Міністерство цифрової трансформації разом з Міністерством культури та інформаційної політики України запустили ініціативу інтернет-війська України (ІВУ). Українські інтернет-війська – це тисячі волонтерів, які озброївшись гаджетами та інтернетом, через соціальні мережі розповідають світові правдиву інформацію про російські звірства в Україні. Станом на сьогодні, понад 250 тисяч користувачів соціальних мереж (Telegram, Facebook, Instagram, Viber), вже об'єднано на платформах ініціативи. Учасники проекту на сьогодні вже виконали більше сотні завдань. Таким чином, активні дії інтернет-борців сприяли тому, що економічну блокаду Росії підтримали ще такі великі компанії - McDonalds, Universal Music Group і Nestle [6].

Варто також враховувати той факт, що усі сторінки інформаційних агресорів, діяльність яких може загрожувати національній безпеці держави, можуть впливати на суспільство шляхом інформаційних атак, видозмін інформації, чи взагалі, поширювати фейкові дані [4]. Так, Росія розповсюджує фейки і пропагандистську брехню про Україну. Олена Курило стала обличчям вторгнення Росії в Україну. Закривавлена й перев'язана 53-річна вчителька. Її фото з'явилося на перших шпальтах газет усього світу. Наступні кілька днів російські урядові акаунти у соцмережах публікували відео, де стверджували, що Олена взагалі не постраждала. Цей допис поширив офіційний урядовий акаунт РФ - російська дипмісія в Женеві. Також 25 квітня ворог створив фейковий чат-бот СБУ для повідомлень про пересування техніки.

Соціальні мережі можуть спричинити несприятливі наслідки для національних інтересів держави. Іноземні ворожі розвідувальні служби використовують соціальні мережі як інструмент для вербування, поширення пропаганди. Невідомі лайки та коментарі у Facebook можуть стати пасткою іноземних розвідувальних органів для отримання важливої інформації про національну безпеку. Він використовується для отримання важливої інформації про логістику противника, оперативні деталі, навчальні заклади, відомості про боєприпаси, переміщення військ та іншу важливу інформацію [7]. Один із таких прикладів: 21 березня 2022 року відбувся ракетний обстріл ТРЦ у Києві. Блогер Сергій Наумович знайшов у соцмережах світліну торгівельно-розважального центру «Ретровіль», яка могла стати причиною ракетного удару по ТРЦ. Про це Наумович написав на Facebook. Медіа повинні показувати правду, але якщо повністю дотримуватися мирних стандартів об'єктивності, то можна заподіяти шкоди ЗСУ. Тому потрібно дотримуватись правил щодо поширення фото та відео з пересуванням українських військ, розроблених Офісом Президента України, Кабінетом Міністрів України та Службою безпеки України.

Соціальні мережі віддавна є важливим виміром будь-яких збройних конфліктів і масових протестів у світі. Згадати лише Революцію гідності, коли Facebook став рушієм громадської мобілізації; або ж роль Telegram під час протестів у Білорусі та й у сьогоденній війні також [5].

У заяв таких компаній, як Meta, Twitter і Google, є спільна риса — усі наголошують на важливості боротьби проти дезінформації. Соціальні платформи дослухаються до українського уряду та громадянського суспільства — зокрема, «Детектор медіа» та інші профільні українські громадські організації спілкуються з Google, Microsoft, Twitter, Meta щодо протидії російській дезінформації на їхніх платформах. 10 березня Meta тимчасово дозволила користувачам соцмереж Facebook і Instagram у деяких країнах закликати до смерті президента Росії Володимира Путіна, білоруського диктатора Олександра Лукашенка та до насильства проти російських військових у контексті їхнього вторгнення в Україну. У відповідь Росія розцінила це як загрозу, визнала американську корпорацію «екстремістською організацією» та заборонила на своїй території Facebook і Instagram [8].

Таким чином, соціальні мережі становлять собою потужний інструмент впливу як з боку державних органів, так й з боку населення. Усе частіше поруч із війною на фронті відбувається інформаційна війна, що значно ускладнює процес протиборства з агресорами. Державі, у свою чергу, варто враховувати такі видозміни військових дій та не недооцінювати масштабність можливостей соціальних мереж, постійно удосконалюючи та врегульовуючи проблеми за допомогою потужного чинника – законодавства.

Список використаних джерел

1. Інформаційна безпека (соціальноправові аспекти) : підручник / В. В. Остроухов, В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк, Я. М. Жарков та ін.; за заг. ред. Є. Д. Скулиша. К. : КНТ, 2010. 776 с.

2. Проблеми суспільної безпеки в процесі розвитку соціальних мереж : [монографія] / [В. Попик (кер. проекту), В. Горовий, О. Онищенко та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2015. 31 с. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003270>
3. Impact of social media on national security. СС Alfonso Montagnese . 2012. 16 р. URL: https://www.difesa.it/SMD_/CASD/IM/CeMiSS/Documents/Ricerche/2012/St_epe/social_media_20120313_0856.pdf.
4. Соціальні мережі як чинник впливу на інформаційну безпеку. Довгань О. Д. 2015 URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/dovsmib_46_2_2015_0.pdf.
5. Соціальні мережі в аспекті інформаційної безпеки. В. М. Шемаєв, М. М. Присяжнюк, А. П. Онофрійчук, 2019 URL: <http://nio.nuou.org.ua/article/view/190351>.

Назарій Бабин, студент ОП “Публічне управління та адміністрування”
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nazary Babyn, student of the educational program “Public Administration”,
Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko
National University of Kyiv

УДК 327(075.8)

Науковий керівник: **Лариса Шипілова**, кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового
інституту публічного управління та державної служби Київського
національного університету імені Тараса Шевченка

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У США: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ STRATEGIC PLANNING FOR NATIONAL SECURITY USA: EXPERIENCE FOR UKRAINE

Особливості стратегічного планування США є прикладом системності в організації розробки системи керівних документів стратегічного рівня у сфері забезпечення національної безпеки та впровадження сучасних методів стратегічного планування.

Законодавчим документом, що визначає процедури стратегічного планування на загальнодержавному рівні, є закон “Про ефективність та результати діяльності уряду”. Він визначає ієрархію стратегічного планування виконавчої влади, перелік документів та конкретні часові рамки їх підготовки.

Сукупність керівних документів стратегічного планування забезпечення національної безпеки має чітку структуру та ієрархію з розподілом їх за функціональною та галузевою класифікацією. На кожному

рівні ієрархії одночасно формуються та реалізуються загальні, галузеві та функціональні стратегії. Найвищий рівень у ієрархії стратегічних документів після Конституції США належить Стратегії національної безпеки. На її основі розробляється Національна стратегія оборони та галузеві стратегії інших складових національної безпеки, які в сукупності утворюють другий рівень системи керівних документів з питань забезпечення національної безпеки.

Головним документом стратегічного планування є “Чотирирічний оборонний огляд”. По суті це стратегічний план розвитку збройних сил США. Вказаний Огляд на прохання Конгресу США, обов’язково оцінюється головним бюджетно-контрольним управлінням. Національну воєнну стратегію розробляє об’єднаний штаб збройних сил США, а затверджує голова об’єднаного комітету начальників штабів збройних сил США. Національна воєнна стратегія визначає низку взаємопов’язаних військових цілей. З огляду на вказані цілі, начальники штабів родів військ та командувачі територіальних командувань визначають необхідні можливості, а об’єднаний штаб оцінює відповідні ризики щодо їх досягнення.

Таким чином нормативно-правова база системи стратегічного планування США є зразком чіткого визначення ієрархії, вимог щодо розробки відповідних керівних документів стратегічного рівня та звітності щодо їх виконання [1].

Стратегічне планування США, у порівнянні з іншими країнами, є найбільш структурованою, з чітко визначеними функціями системою. На загальнодержавному рівні новообраний президент затверджує “Стратегію національної безпеки США” (*The National security strategy of the United States of America*), яка є керівним документом для виконавчої гілки влади. Законодавчим документом, що визначає процедури стратегічного планування США на загальнодержавному рівні є закон “Про ефективність та результати діяльності уряду” (*Government Performance and Results Act (GPRA)*). Цей

документ визначає ієрархію стратегічного планування виконавчої влади, а також конкретні часові рамки щодо підготовки планових документів. Детальніше процедури застосування та практичні аспекти впровадження цього документа висвітлені у [2].

Головним стратегічним плановим документом, що розробляється у міністерстві оборони США згідно з вищезгаданим законом, є “Чотирирічний оборонний огляд” (*Quadrennial Defense Review*) – стратегічний план розвитку збройних сил США. Вироблення цього документа також регламентується законом США “Щодо планування національної оборони на рік” (§ 118). Він має наступні розділи:

I. Американська безпека у XXI сторіччі (роль США у світі; національні інтереси та цілі; безпекове середовище, що змінюється – поточні загрози у сфері безпеки, труднощі функціонування, що виникають; стан збройних сил США).

II. Оборонна стратегія (цілі оборонної політики; стратегічні принципи: управлінські ризики, планування, згідно з можливостями, оборони США, прогнозування військової потуги, зміцнення альянсів та дружніх стосунків, створення сприятливого балансу сил у регіонах, розвиток широкого спектра військових можливостей; трансформація оборони).

III. Зміна парадигми процесу планування сил (оборона США, запобіжне стримування, основні бойові операції, непередбачувані обставини меншого масштабу, поточний стан сил).

IV. Переорієнтація глобальної військової присутності США.

V. Створення військової структури США XXI сторіччя (оперативні цілі; підґрунтя для трансформації; зміцнення проведення спільних операцій – об’єднане управління, штаб багатонаціональних об’єднаних оперативно-тактичних сил, багатонаціональні об’єднані оперативно-тактичні сили, політика спільної присутності, підтримка сил; експериментування з підтримкою трансформаційних змін; пошуки розвідувальних переваг –

глобальна розвідка, розвідка, спостереження та пошук, постановка завдань, виконання, використання та розповсюдження; розвиток трансформаційних можливостей – науково-дослідні роботи, трансформаційні ініціативи, реструктуризація управлінських структур міністерства).

VI. Відновлення ефективності роботи міністерства оборони (заохочення талантів з метою їх подальшої роботи у військових та цивільних структурах міністерства; модернізація бізнес-процесу та структури міністерства).

VII. Управління ризиками (нова структура ризиків – ризики в процесі управління силами, оперативні ризики, майбутні ризики, інституційні ризики; зменшення ризиків).

VIII. Заява голови Об'єднаного комітету начальників штабів збройних сил США.

Додаток: Закон “Про ефективність та результати діяльності уряду” [3].

Важливим у цьому контексті є і те, що вироблення стратегічного плану розвитку збройних сил США є складним інтеграційним процесом, який виходить за межі міністерства оборони і поширюється на велику кількість урядових та неурядових структур. Кінцевою його метою є складання збалансованого документа, що максимально відображає завдання документів вищого стратегічного рівня.

В цілому принципи воєнної політики міністерства оборони США базуються на оцінці чотирьох видів загроз у воєнній сфері:

традиційні загрози (переважно виходять від військових угруповань, що є структурами збройних сил держави – потенційного противника, яка застосовує звичайне озброєння);

нестандартні загрози (тероризм, повстання, громадянська війна);

руйнівні загрози (абсолютна перевага у веденні електронної або біологічної війни);

“катастрофічні” загрози (атаки на символи та “силові центри” США).

Нормативно-правова база стратегічного планування США може бути зразком чіткого визначення ієрархії, вимог щодо вироблення основних стратегічних документів стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України та щодо їх виконання і звітності [4].

Таким чином Україні, з урахуванням досвіду США доцільно застосовувати більш чітку регламентацію ієрархії стратегічного планування законодавчими актами, наприклад, за зразком закону про стратегічне планування США, який визначає основні засади, принципи, порядок та механізм функціонування системи стратегічного планування; створювати цілісну ієрархію керівних документів (стратегій): Стратегії національної безпеки України, Стратегії діяльності уряду, Стратегія воєнної безпеки, Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу тощо; та приведення чинної нормативно-правової бази у відповідність до Закону України “Про стратегічне планування” як вищого за ієрархією акту.

Список використаних джерел

1. Глобальна та національна безпека: Підручник / [авт. кол.: В.І. Абрамов, Г.П. Ситник, М.М. Шевченко та ін.] за заг. ред. Г.П. Ситника. – К.: НАДУ, 2016. – 748 с.
2. A Strong Britain in an Age of Uncertainty: The National Security Strategy. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61936/national-security-strategy.pdf.
3. National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/478933/52309_Cm_9161_NSS_SD_Review_web_only.pdf.
4. Телелим В.М. Аналіз аспектів стратегічного планування у воєнній сфері США / В.М. Телелим., М.В. Гребенюк., Ю.В. Пунда // Наука і оборона. – 2007. – № 2. – С. 18-22.

Вікторія Трошина, студентка ОП «Урядування у публічній сфері»
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Victoria Troshina, Student of the educational program «Public Administration»,
Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko
National University of Kyiv

УДК 351.86:502/504

Науковий керівник: **Наталія Клименко**, д.держ.упр., доц., професор кафедри
глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту
публічного управління та державної служби Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

**ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ У
КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
WAYS OF SOLVING GLOBAL ENVIRONMENTAL PROBLEMS IN THE
CONTEXT OF NATIONAL SECURITY**

Забезпечення національної безпеки є центральною, стратегічно важливою метою розвитку будь-якої держави. Розглядаючи національну безпеку як багатогранне явище, слід виділити такі її складові: політична, економічна, воєнна, технологічна, екологічна, гуманітарна тощо. Донедавна спостерігалася тенденція підвищення ролі воєнної складової в контексті забезпечення національної безпеки, але вже на початку 80-х р. XX ст. світова спільнота усвідомила, що фундаментальні загрози безпеці знаходяться не тільки в площині воєнних конфліктів [2, с. 80-81]. На даному етапі розвитку доречно буде зазначити про пріоритетність екологічного питання.

Раніше екологами виділялися такі глобальні проблеми як: забруднення середовища, глобальне потепління, кислотні опади, руйнування озонового шару, опустелювання територій, зниження біорізноманіття [6, с. 16-18]. З часом рівень антропогенного впливу на природне середовище тільки

підвищувався, а зазначені проблеми набували більших масштабів. Сьогодні актуальними також є питання вирубки лісів, деградації земель, зниження якості і кількості питної води, перенаселення планети, підвищення рівня світового океану і рівня його кислотності (внаслідок глобального потепління), наслідків випробування ядерної та хімічної зброї [4, с. 19-20].

Недостатній рівень активності світової спільноти та подекуди ігнорування екологічного питання, ставить під загрозу майбутнє людства. Розробляючи шляхи вирішення глобальних екологічних проблем варто враховувати глобалізаційні впливи, і той факт, що природне середовище не визнає державних кордонів. В ситуації що склалася, доцільним є запровадження нового, комплексного підходу, за якого, пріоритетом всіх держав є розвиток, який об'єднує інтереси виробництва з інтересами збереження й підвищення значення еколого-ресурсної бази.

Інструментами досягнення екологічної рівноваги є раціональне природокористування, зберігаючі технології та енергозбереження. Наразі науковцями здійснюються пошуки і розробка альтернативних (поновлюваних) джерел енергії. В даному контексті варто зазначити і про важливість переходу суб'єктів господарювання до екологічно безпечного, інноваційного розвитку. Наприклад, використання нанотехнологій, які є нешкідливими для біосфери і ґрунтуються на квантових законах природи, дозволяє опріснювати воду, очищати місця скидання небезпечних відходів, здійснювати переробку сміття тощо [5, с. 42-43].

Для комплексного вирішення будь-якого питання потрібно враховувати роль інформаційної складової: на національному та міжнародному рівнях фокус уваги повинен зміститися на виконання рішень щодо удосконалення екологічної освіти, як інструмента формування екологічної культури; висвітлення глобальних екологічних проблем, їх наслідків для людства, а також правил екологічної поведінки за рахунок діяльності ЗМІ; активізації процесу обміну інформацією та досвідом між

ученими, науково-дослідними інститутами, державними службовцями тощо [1, с. 2].

Зростає роль у забезпеченні екологічної безпеки державних органів, до компетенції яких, належить контроль за додержанням норм екологічної безпеки; забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів щодо охорони довкілля; досягнення узгодженості дій державних і громадських інституцій у екологічній сфері.

Враховуючи масштабність екологічних загроз і наявний досвід, вважаємо доречним створення спільної, наднаціональної екологічної стратегії, адже для ефективної природоохоронної політики національного законодавства вже недостатньо [7, с. 144-145]. Перші кроки щодо створення механізмів захисту від екологічних загроз на рівні міжнародного співробітництва вже реалізовано. Так, під егідою ООН в Ріо-де-Жанейро в 1992 році була затверджена декларація «Порядок денний на XXI століття»; а у 2012 році на Конференції ООН з підтримного розвитку було ухвалено документ рекомендаційного характеру «Майбутнє, якого ми хочемо», який здебільшого підтверджує і розвиває положення «Порядку денного на XXI століття» [3, с. 92-93]. У 2000 р. було прийнято «Декларацію тисячоліття»: період 2000–2015 р.р. було визначено як термін реалізації 8 цілей розвитку, а 2015-2030 р.р. – 17 цілей [8].

Разом з цим, на нашу думку, необхідним є також створення авторитетних інституцій, які покликані здійснювати контроль за дотриманням екологічних норм на міжнародному рівні, стимулювання (надання дотацій чи субсидій тощо) і покарання (шляхом санкціонування). Важливим моментом є міждержавна комунікація, і допомога розвинутих країн країнам, що розвиваються (інвестиції капіталу, спрямовані на екологічне виробництво; експорт інноваційних технологій тощо).

Список використаних джерел

1. Гуменна Ю.М., Соколенко Л.С., Бойко Ю.С. Шляхи вирішення екологічних проблем. 2012. URL:

<https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/1908/1/>

[Shliakhy %20vyrishennia %20ekolohichnykh %20problem.Pdf](#)

2. Загорський В., Ліпенцев А., Борщук Є. Глобальна екологічна проблема в системі національної безпеки. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України*. 2011. №. 1. С. 78-87.
3. Непийвода В.П. Підсумки конференції ООН з підтримного розвитку як основа для подальшого поступу міжнародного довкільного права *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2013. №. 144-145. С. 92-95.
4. Пилипенко О.Є. Сучасні проблеми міжнародної безпеки. *Actual problems of international relations*. 2014. Т. 1. №. 123. С. 16-23.
5. Ряба О.І., Дивульська Т.В., Шевчук Н.В. Екологічний аспект економічної глобалізації. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 2. С. 40-44.
6. Резнікова Н. В. Глобальні екологічні проблеми в сучасному світі: екологічна детермінанта міжнародних економічних відносин. *Вістка*, 2016. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/3332/2/%d0%93%d0%bb%d0%be%d0%b1%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d1%96.pdf>
7. Танасієнко Н. П. Поплавська О.В., Федорчук І.І. Стан та перспективи вирішення екологічних проблем в системі національної безпеки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 4. С. 142-146.
8. Глобальні цілі - World 2030. URL: <https://edera.gitbook.io/world-2030/znayu-prava-i-zminyuyu-svit/chapter2> .

Богдан Сосницький, студент ОП “Публічне управління та адміністрування”
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Bohdan Sosnytskyi, Student of the educational program “Public Administration”,
Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko
National University of Kyiv

УДК 354.1

Науковий керівник: **Рена Марутян**, д.держ.упр., професор кафедри
глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту
публічного управління та державної служби Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

**ЗАХИСТ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК ПРІОРИТЕТНЕ
ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ**

**PROTECTION OF NATIONAL VALUES AS A PRIORITY TASK
OF THE STATE IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY OF
UKRAINE**

Питання національних цінностей було важливим у всі часи. Не дарма у 1981 році професор Рональд Інглхарт з Мічиганського Університету (США), на базі Європейського дослідження цінностей започаткував «Світове дослідження цінностей» (World Values Survey, WVS), яке швидко набуло популярності у 120 країнах світу, а це 95% населення земної кулі.

Метою є дізнатися, які національні цінності в першу чергу захищає українська держава та сповідує українській народ. Які національні інтереси виділяють нашу країну на тлі інших держав та як це впливає на національну безпеку України.

Національні цінності це матеріальні й духовні цінності, які нація отримала у спадщину від своєї "етнічної сировини", тобто цінності тих етнічних та/чи расових спільнот, які об'єднались у націю, а також всі цінності, які були вироблені й накопичені всіма її членами протягом спільного існування [1].

Це, перш за все, власна територія, держава чи державне утворення, спільні економічні, соціальні й політичні здобутки, національний генофонд, спільна національна мова і культура, спільний спосіб життя, спільні інтереси й цілі, спільна свідомість, психологія, характер, спільні звичаї й традиції, спільна історична пам'ять, спільні міфи й легенди, спільна воля і бажання жити разом, спільна назва тощо.

При цьому, загалом, слід розрізняти природні, соціальні та державні цінності. Основоположними для людини є природні цінності, пов'язані з потребами у їжі, житлі, задоволенні інших біологічних потреб тощо. Для держави природною цінністю є цілком визначена географічно територія, належний захист якої забезпечує безпеку держави. Природні ресурси є також важливими природними цінностями як суспільства, так і держави. Вони формують потенціал, який може бути використаний державою для гарантування національної безпеки.

Соціальні цінності характеризують людину як суспільну істоту. Будь-який об'єкт, який розглядається як життєва важлива умова існування даної спільноти, може бути соціальною цінністю. Соціальні цінності виступають критерієм оцінки вчинків соціальних груп і окремих індивідів щодо прийнятої ними системи цінностей.

«Світове дослідження цінностей» (World Values Survey, WVS) виявляє тенденцію руху до цінностей самовираження, а структура фундаментальних цінностей має повільний темп змін. Виділяються наступні найважливіші цінності українців: сім'я, друзі та знайомі, вільний час. Такі результати висвітлюють бажання українців до самореалізації,

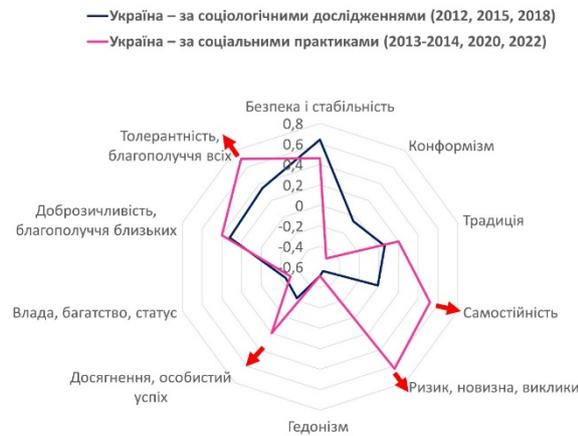
ідентифікації своєї особистості. Тож можна виділити наступні цінності українців, які ми захищаємо та які надають нам сил боротися за майбутнє українського народу:

- *Воля.* Безкомпромісне прагнення свободи – в усіх аспектах життя.
- *Єдність.* Ми яскраво бачимо це серед волонтерів, єдність української нації в тяжкий час, яка вражає весь світ.
- *Сміливість.* Для того, щоб перемагати – треба перестати боятися. Не боятися виходити на Майдани. Не боятися говорити правду. Не боятися діяти.
- *Винахідливість.* За останні тижні з'явилися десятки виробництв бронежилетів – і що характерно, дешевших і кращих за європейські. Наші хлопці навчилися робити сталеві пластини з кращими показниками. Знайшли і впровадили численні інновації у виробництві. Менше ресурсу і часу – для когось це загроза, а для українців – можливість знайти краще рішення.
- *Самоіронія.* Українці, на відміну від ворога, вміють з іронією дивитися на самих себе, що теж робить нас непереможними в комунікаційних війнах.
- *Людяність.* Підприємці підтримують співробітників і колег. І вся країна волонтерить. Бо потрібно допомогти. Бо це ж люди і їм потрібна наша – моя – допомога.

Це також підтверджує дослідження Advanter Group (група консалтингових компаній), які з 2009 року почали системно фіксувати відмінність між декларованими цінностями і соціальними практиками українців. Ця відмінність досягла свої кульмінації на початку в 2013-2014 року і, пізніше, у 2019-2020 (рис. 1).

Рисунок 1.

Відмінність між результатами опитувань і дослідженням соціальних практик Advanter Group

Українці і в 2013-2014 рр, і у 2019 році чітко продемонстрували відхід від патерналізму, відкритість до змін. ProZorro, безвіз, ОСББ, ТГ, децентралізація, ринок землі, відкритий бюджет, антикорупційні інституції – все це призвело до розповсюдження нових практик.

Якщо говорити про твердження щодо майбутнього, українці здебільшого підтримують розвиток техніки і не підтримують зменшення важливості роботи. Найбільш позитивно ставляться до зниження важливості роботи переважно економічно найрозвиненіші країни: Німеччина, Данія, Франція, Швеція, Австрія, Фінляндія.

Отримані результати опитування в межах 7-ї хвили WVS надають можливість на сучасному етапі осмислити місце України в ціннісно культурному вимірі як на європейському просторі, так і в світі. І це дає розуміння щодо напрямів послідовного формування ціннісних орієнтирів на основі системи європейських цінностей, зокрема, - рівності перед законом, самореалізації, толерантності, відкритості змінам, індивідуальної відповідальності та взаємодопомоги [2, с.13].

Отже, відповідно до пункту 1.1 затвердженої стратегії національної безпеки України: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність в Україні.

Реалізація цієї норми Конституції України – головна ціль державної політики національної безпеки.» Що безсумнівно свідчить про важливість захисту національних інтересів та цінностей. А головна цінність українців, яка зароджується ще з пелюшок свобода. Свобода слова, свобода вибору, свобода дії та найважливіше свобода держави.

Список використаних джерел

1. Картунов О.В. Вступ до етнополітології: Науково-навчальний посібник. К.: Ін-т економіки, управління та господарського права, 1999. 300 с.
2. Світове дослідження цінностей 2020 в Україні. / Український центр європейської політики. Київ, 2020 215 с.
3. Длігач А. Суперсили і проявлені суспільні цінності Українців. / *Українська правда*, 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/04/16/7340093/>
4. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №392/2020. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.

Олександр Кантур, аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Kantur, postgraduate student, Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-8351-6210>

УДК 351.86:07:327.8.(477:470)

Науковий керівник **Раїса Ленда**, к. філол. наук, доцентка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**МЕДІАПІТРИМКА РОСІЙСЬКИХ НАРАТИВІВ ДЛЯ ВИПРАВДАННЯ
ПРОПАГАНДИСТСЬКИХ ЦІЛЕЙ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ
MEDIA SUPPORT FOR RUSSIAN NARRATIVES TO JUSTIFY THE
PROPAGANDA GOALS OF THE WAR AGAINST UKRAINE**

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року є активною фазою російсько-української війни, що розпочалася в 2014 році. В основу ідеологічних мотивів військового нападу лягла багаторічна пропагандистська робота РФ, що націлена на створення спотвореного образу України як нацистської держави. Для цього Росія використовує безліч внутрішніх і зовнішніх каналів комунікації, аби просувати власні інформаційні нарративи про нібито терор і геноцид російськомовного населення в Україні.

Чимало уваги проблемі інформаційного впливу на Україну присвятили такі українські науковці як Г. Почепцов, Є. Макаренко, П. Катеринчук, М. Ожеван, М. Присяжнюк та інші. Водночас, з огляду на продовження війни між Росією й Україною, а також модернізацію підходів у продукуванні та

поширенні РФ нових пропагандистських нарративів, питання інформаційних маніпуляцій залишається актуальним для подальшого вивчення.

Державна інформаційна політика Російської Федерації є сталою й системною в питаннях використання дезінформації та пропаганди як інструментів ведення інформаційної війни проти України. Такі маніпуляції Росія застосовує для того, аби вплинути на формування громадської думки та альтернативних точок зору, а також створити окрему систему цінностей. Окрім цього, це дозволяє їй отримати нові стратегічно-політичні переваги, а також виправдати власні воєнні злочини та деструктувати образ України у світовому медіапросторі.

На початку 2022 року Державний департамент США визначив головні дезінформаційні нарративи, які РФ намагається використати для виправдання власних дій щодо накопичення військ поблизу кордонів з Україною, а також створити хибне переконання в тому, що в ескалації конфлікту винна Україна. Ідеться про 5 основних тем, зокрема:

- «Росія – невинна жертва» – матеріали на цю тему мають на меті виправдати військові дії РФ та створити образ Росії як країни-жертви, яка була вимушена відповідати на агресію з боку західних країн;
- «Історичний ревізіонізм» – тема, яка простежується в матеріалах, ціль яких – спотворити історичні події, зокрема щодо Другої світової війни, участі в ній СРСР. Водночас цей нарратив спрямований на викривлення фактів щодо української державності;
- «Крах західної цивілізації неминучий» – об'єднує в собі твердження щодо культурних і соціальних цінностей західних країн, просування та підтримка яких сприяє руйнації цивілізації;
- «Популярні рухи – це «кольорові революції», що фінансуються США» – тема, завдяки якій РФ намагається створити у медіаполі образ США як країни, яка ініціює та підтримує протестні настрої, зокрема в Грузії, Молдові, Україні, на Близькому Сході та у Африці;

– «Реальність така, якою її хоче бачити Кремль» – головний наратив, який включає в себе матеріали, що ґрунтуються на фейковій або частково вигаданій інформації та мають на меті деструктурувати інформаційний простір, ускладнюючи при цьому доступ людей до першоджерел [11].

Уже в березні громадська організація «Детектор медіа» проаналізувала українське інформаційне поле та визначила напрями роботи російської дезінформації безпосередньо під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну. На думку аналітиків, основні пропагандистські наративи можна поділити за такими темами: 1) «Україна як неспроможна держава»; 2) «Дискредитація військових і територіальної оборони на місцях»; 3) «Краще мир на будь-яких умовах, ніж активні воєнні дії»; 4) «Внутрішньополітичні чвари та негаразди»; 5) «Мовне питання»; 6) «Розчарування в НАТО, ЄС та міжнародних партнерах України» [12].

Важливою умовою здійснення продуктивного інформаційного впливу є комунікація, що ґрунтується на принципі «єдиного голосу», тобто коли всі комунікатори притримуються спільних ідей і меседжів, які закладені в їхніх заявах чи виступах.

Із початку вторгнення Росії в Україну комунікацію щодо війни у необхідному для РФ світлі здійснює визначений пул російських посадовців. Серед них президент Володимир Путін, Міністр закордонних справ Сергій Лавров, Міністр оборони Сергій Шойгу, пресекретар президента РФ Дмитро Песков та інші. Аби простежити, як змінювалась риторика російських державних діячів щодо вторгнення РФ в Україну, та порівняти їхні заяви з уже відомими наративами російської пропаганди, ми проаналізували 10 офіційних заяв від політичного та військового керівництва Росії, що були поширені в її ЗМІ та соціальних медіа.

Заява 1: 24 лютого 2022 року Президент Російської Федерації Володимир Путін виступив із екстремим зверненням до громадян, в якому фактично оголосив про початок воєнного вторгнення в Україну, називаючи

його «спеціальною військовою операцією». У відеозверненні Володимир Путін зазначив, що «ціллю проведення спецоперації є захист людей, які протягом восьми років зазнають знущань, геноциду з боку київського режиму. Для цього ми будемо прагнути до демілітаризації та денацифікації України» [1].

Заява 2: Уже наступного дня під час зустрічі з так званими представниками Міністерств закордонних справ «ЛДНР» Міністр закордонних справ РФ Сергій Лавров наголосив, що проведення російської військової операції з демілітаризації та денацифікації України дозволить «звільнити українців від гніту та дати їм можливість самостійно визначити власне майбутнє» [2].

Заява 3: 1 березня 2022 року під час відкриття селекторної наради в Міністерстві оборони РФ очільник відомства Сергій Шойгу наголосив, що головною ціллю російського вторгнення в Україну є «захист Російської Федерації від військової загрози, що створюється країнами Заходу, які намагаються використати український народ у боротьбі проти Росії» [3].

Заява 4: 5 березня 2022 року пресекретар президента РФ Дмитро Пєсков в інтерв'ю телеканалу «Sky News Arabia» заявив, що «ми не ставимо за ціль розділити українську територію на шматки, але прагнемо досягти забезпечення гарантій власної безпеки». Окрім цього, він додав, що Москва хоче, аби у Європі був змінений баланс у сфері безпеки, а країни-члени НАТО припинили поставку озброєнь в Україну [4].

Заява 5: 16 березня 2022 року під час наради, присвяченій соціально-економічній підтримці російських регіонів в умовах кризи, Президент РФ Володимир Путін пояснив появу російських військових на території України, зокрема під Києвом, що викликано розробкою біологічної зброї: «В Україні діяла мережа з десятків лабораторій, де під керівництвом та завдяки фінансовій підтримці Пентагону проводилися військово-біологічні програми, зокрема експерименти зі зразками коронавірусу, сибірки, холери, африканської чуми свиней та інших смертоносних захворювань. Сліди цих секретних програм зараз посилено намагаються видалити. Але ми маємо всі

підстави вважати, що на території України створювалися компоненти біологічної зброї» [5].

Заява 6: Уже 29 березня під час селекторної наради Міністр оборони РФ Сергій Шойгу запевнив, що цілі першого етапу російської «спецоперації» в Україні успішно виконані. Наразі потрібно зосередитися на головній меті – «визволенні Донбасу» [6].

Заява 7: 7 квітня пресекретар президента РФ Дмитро Песков в інтерв'ю телеканалу «Sky News» озвучив нову причину повномасштабного вторгнення Росії в Україну – запобігання Третій світовій війні [7].

Заява 8: 11 квітня Міністр закордонних справ Сергій Лавров в інтерв'ю телеканалу «Росія 24» зазначив, що «спецоперація в Україні» має покласти край безоглядному розширенню та безоглядному курсу на повне домінування США та під ними інших західних країн на міжнародній арені [8].

Заява 9: 15 квітня пресекретар президента РФ Дмитро Песков заявив про те, що головним завданням російської спецоперації є звільнення України від націоналістичних батальйонів [9].

Заява 10: 22 квітня російські ЗМІ і телеграм-канали оприлюднили заяву заступника командувача Центрального військового округу Рустама Міннекаєва, який зазначив, що одним із завдань російської армії є встановлення повного контролю над Донбасом та Півднем України, адже це дозволить забезпечити сухопутний коридор у Крим, а також впливати на життєво-важливі об'єкти української економіки [10].

У результаті нашого аналізу ми можемо виокремити 10 цілей російського вторгнення в Україну та встановити відповідність наративам, які просуває РФ у світовому медіапросторі (Табл. 1).

Таблиця 1.

Відповідність цілей вторгнення РФ в Україну до російських наративів

№ п/п	Ціль	Наратив
1.	«Захист українського населення, демілітаризація та денацифікація України»	«Росія — невинна жертва»
2.	«Звільнення українців від гніту»	«Росія — невинна жертва»
3.	«Захист РФ від військових загроз з боку країн Заходу»	«Популярні рухи – це «кольорові революції», що фінансуються США»
4.	«Забезпечення гарантій власної безпеки РФ»	«Росія — невинна жертва»
5.	«Ліквідація біологічної загрози з боку України»	«Росія – невинна жертва»; «Популярні рухи – це «кольорові революції», що фінансуються США»
6.	«Визволення Донбасу»	«Історичний ревізіонізм»
7.	«Запобігання Третій світовій війні»	«Росія — невинна жертва»
8.	«Припинення домінування США на міжнародній арені»	«Популярні рухи – це «кольорові революції», що фінансуються США»
9.	«Звільнення України від націоналістичних батальйонів»	«Реальність така, якою її хоче бачити Кремль»
10.	«Встановлення контролю над Донбасом та південними регіонами України»	«Реальність така, якою її хоче бачити Кремль»

Таким чином ми можемо констатувати, що Росія продовжує активно поширювати інформаційні наративи як всередині країни, так і за її межами. У такий спосіб РФ не лише створює для себе сприятливе інформаційне поле у світі, а і виправдовує власні дії перед своїми громадянами. У результаті це дозволяє вищому керівництву держави приховувати злочини російської армії, а також здобувати прихильність серед громадян для подальшої реалізації загарбницької політики. Водночас трансформація комунікації РФ щодо вторгнення в Україну свідчить про те, що Росія зазнає невдачі не лише у воєнних діях, а й в інформаційному протистоянні з Україною.

Список використаних джерел

1. Meduza. Путин объявил войну, 2022. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UGSpjgt44Vw> (дата звернення: 26.04.2022).

2. Лавров назвал целью спецоперации освобождение украинцев «от гнета». РБК. URL: <https://www.rbc.ru/politics/25/02/2022/62189ef09a794791fbea4b48> (дата звернення: 26.04.2022).
3. m24.ru. Шойгу назвал главную задачу спецоперации России на Украине. m24.ru. URL: <https://www.m24.ru/news/politika/01032022/435866>(дата звернення: 26.04.2022).
4. Песков назвал основную цель России на Украине. БИЗНЕС Online. URL: <https://www.business-gazeta.ru/news/542034>(дата звернення: 26.04.2022).
5. ТНВ. Путин проводит совещание с правительством 16/03/22 LIVE @ТНВ, 2022. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=ur_jooUHVdg(дата звернення: 26.04.2022).
6. РИА Новости. Telegram. URL: https://t.me/rian_ru/156147(дата звернення: 26.04.2022).
7. Sky. Ukraine news live: Russia says it wants to reduce 'considerable' risk of nuclear war - as explosions heard in Moldovan breakaway region. Sky News. URL: <https://news.sky.com/story/ukraine-russia-news-live-new-sanctions-putin-war-crimes-nato-bucha-latest-12541713?postid=3684026#liveblog-body>(date of access: 26.04.2022).
8. Лавров рассказал, с чем призвана покончить операция России на Украине. РИА Новости. URL: <https://ria.ru/20220411/operatsiya-1782906092.html>(дата звернення: 26.04.2022).
9. Песков назвал уничтожение украинских нацбатов главной задачей спецоперации. РИА Новости. URL: <https://ria.ru/20220415/peskov-1783699783.html>(дата звернення: 26.04.2022).
10. ТАСС. Telegram. URL: https://t.me/tass_agency/129135(дата звернення: 26.04.2022).
11. Russia's Top Five Persistent Disinformation Narratives - United States Department of State. *United States Department of State*. URL: <https://www.state.gov/russias-top-five-persistent-disinformation-narratives/>(date of access: 30.04.2022).
12. Люк К. Чого чекати від Росії на інформаційному фронті?. *ms.detector.media*. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/29186/2022-03-16-chogo-chekaty-vid-rosii-na-informatsiynomu-fronti/>(дата звернення: 30.04.2022).

Ярослава Шундрій, студентка ОП “Публічне управління та адміністрування” Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yaroslava Shundrii, student of the educational program “Public Administration”, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

УДК 336.714 (477)

Науковий керівник: **Тетяна Паламарчук**, к.держ.упр., доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**УКРАЇНА В СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: ВИКЛИКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ
UKRAINE IN THE EUROPEAN SECURITY SYSTEM: CHALLENGES
AND PROSPECTS**

Геостратегічне розміщення нашої держави, з однієї сторони, надає можливості посередництва України між країнами Заходу і Сходу, Півночі та Півдня, а з іншого – перетворює її у так звану “сіру зону” Європейського континенту, розділеного на дві частини – між НАТО/ЄС з одного боку та Росією з очолюваними нею структурами (ОДКБ, ЄврАзЕС, Митний союз тощо) з іншого. До “сірої зони” відносять і Молдову з її невирішеним Придністровським питанням, а також частково Грузію, на території якої є власні невирішені конфлікти. Цей простір був окреслений ЄС програмою “Східне партнерство”, натомість РФ прагне залучити їх до новостворюваного інтеграційного об’єднання – Євразійського Союзу, покликаного сприяти закріпленню російського домінування на пострадянському просторі [3].

З проголошенням позаблокового статусу Україна відмовилась від набуття членства в НАТО, а тому прагнучи до забезпечення національної безпеки з позицій позаблоковості, Україна вимушена докладати значно більших зусиль для пошуку додаткових зовнішніх гарантій безпеки, а також для визначення шляхів підвищення ефективності власних збройних сил.

Україна може відшукати такі гарантії, головуючи з січня 2013 року в ОБСЄ та в Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС). Щодо першої організації, то перспективними напрямками є побудова “простору безпеки” та перетворення регіону субрегіону Центральної та Східної Європи (куди входять з одного боку – нові члени НАТО і ЄС, а з іншого – європейські країни СНД) на зону, вільну від ядерної зброї, основою чого служить Договір про звичайні збройні сили в Європі 1990 р., оновлений 1999 р. [3]. Його підписали Росія, Білорусія, Казахстан і Україна. Грузія і Молдова відмовилися від ратифікації, вимагаючи виведення російських військ з власної території. Росія припинила його дію в 2007.

Україна не тільки підписала, але й ратифікувала оновлений варіант ДЗЗСЄ. Будучи, на відміну від інших підписантів, позаблоковою державою, саме Україна може виступити в ролі посередника-комунікатора – ініціатора та організатора діалогу ключових акторів щодо підготовки нового варіанту ДЗЗСЄ, який би враховував такі нові реалії як розширене НАТО – з одного боку, та складна ситуація на Кавказі – з іншого. Україна як держава, яка добровільно відмовилася від ядерної зброї, залишається “моральним авторитетом” в сфері ядерного роззброєння [3]. При цьому Україна не входить до складу воєнно-політичних блоків (НАТО та ОДКБ) і, відповідно, не розраховує на “ядерну парасольку”.

Ще одним перспективним напрямом головування України в ОБСЄ є політичне вирішення конфліктів на пострадянському просторі: у Придністров’ї, Нагірному Карабаху, Південній Осетії та Абхазії. В цих чотирьох основних конфліктах Україна та ОБСЄ знаходяться на різному

рівні залучення. Найнижчий рівень залучення з обох сторін спостерігається в Грузії. Через складність трикутника взаємовідносин конфліктуючих сторін: Грузія – невизнанні республіки Південної Осетії та Абхазії – Росія, імовірність активізації мирного процесу у рамках ОБСЄ, або більш активного залучення України зводиться фактично до мінімуму. Придністровський конфлікт залишається ключовим питанням для регіональної та безпекової політики України, а також для активного залучення ОБСЄ у мирний процес [3].

Головування України в ОБСЄ у 2013 р. є не тільки важливою підставою для посилення ролі України у переговорному процесі, а й можливістю здійснити досягти прогресу у врегулюванні цього конфлікту. Така можливість обумовлена, зокрема, тим, що в Україні існує високий рівень обізнаності й розуміння причин Придністровського конфлікту, перебігу подій протягом усього періоду його існування, а також нового контексту, що виник після зміни влади в Республіці Молдова у 2009 р., та в Придністровському регіоні – в грудні 2011 р. [3].

Щодо українського головування в ОЧЕС, то пріоритетними завданнями є реалізація проектів та програм регіонального значення, зокрема, Чорноморської окружної автомагістралі та морських магістралей, підписання багатосторонньої угоди щодо інтермодальних перевезень та реалізації проекту з прямого вантажного поромно-залізничного сполучення тощо [4].

Зокрема, экс-міністр закордонних справ К.Грищенко ще у 2012 р. зазначав, що Україна, керуючись Статутом ОЧЕС, Декларацією Стамбульського Саміту з нагоди 20-річчя організації та оновленим Економічним Порядком денним ОЧЕС, “продовжуватиме просування розвитку багатостороннього економічного співробітництва. Ця робота здійснюватиметься шляхом практичного виконання раніше затверджених рішень та укладених угод, посилення проектно- орієнтовного підходу до діяльності ОЧЕС через реалізацію проектів та програм регіонального виміру.

Україна приділятиме належну увагу сферам торгівлі та транспорту, енергетики, науки і технологій, туризму, захисту навколишнього середовища та боротьби із організованою злочинністю” [4].

У контексті безпеки Європейського регіону, варто відзначити і Раду Європи, що відіграє особливу роль щодо підтримання соціальної безпеки і безпеки в галузі прав людини і зміцнення демократичних державних інститутів через міжнародний механізм авторитетної і представницької політичної міжурядової організації континенту, унікального пан’європейського форуму, у якому країни-члени ведуть політичний діалог на рівних. Знаковим явищем є рух на поєднання зусиль безпекових структур Європи в єдине ціле: такий підхід знаходить практичний вияв у здійсненні співпраці у тристоронньому форматі: ОБСЄ – Рада Європи – Україна, котрий було започатковано у листопаді 2005 р. в Брюсселі) [1].

Щодо співробітництва Української держави з НАТО та ЄС, то нова Стратегічна концепція Альянсу узгоджує його діяльність з новими міжнародними безпековими реаліями, а роль ЄС в системі європейської безпеки поступово підвищується. У березні 2011 р. представники ЄС розпочали дискусії щодо створення нової Європейської Стратегії безпеки (ЄСБ), затвердження якої орієнтовно планують на 2013 р. При цьому НАТО та ЄС продовжують діяти на принципах взаємної доповнюваності, постійно координуючи свої дії. Головним пріоритетом України сьогодні в сфері розвитку безпекового співробітництва з ЄС є підписання і ратифікація Угоди про асоціацію. Угода про асоціацію не може створити гарантій безпеки, яких потребує Україна, однак вона може суттєво вплинути на підвищення рівня безпеки України через наявні в ній механізми та інструменти [4].

Варто також згадати співпрацю України у рамках Пакту стабільності для Південно-Східної Європи, де вона є спостерігачем. Українська держава співпрацює з організацією в рамках Ради Регіонального Співробітництва для

Південно-Східної Європи, а також входить до складу Ради міністрів оборони країн ПСЄ з грудня 2005 р. В рамках воєнного співробітництва з ПСЄ Україна брала участь у миротворчій операції в Афганістані. У 2009 р. Україну було включено до складу Багатонаціональних миротворчих сил ПСЄ [2].

Важливе місце в побудові архітектури європейської безпеки займає і ГУАМ. Україна приділяє значну увагу діяльності ГУАМ, оскільки має тут власну сферу інтересів, пов'язану з транспортуванням енергоносіїв і розбудовою Транскавказького транспортного коридору; підтриманням безпеки, розширенням ринків збуту своєї продукції та диверсифікацією шляхів доставки товарів критичного імпорту. Україна як найбільш розвинений учасник організації може претендувати на місце регіонального лідера. Варто відзначити, що до ГУАМ увійшли країни, які мають проблеми з Росією у військово-вій сфері; в Україні базується Чорноморський флот РФ, у Молдові – залишки 14-ї російської армії, у Грузії залишаються російські військові бази, Азербайджан збентежений посиленням військової присутності Росії у Вірменії. У цьому просторі спостерігається утворення своєрідного вакууму безпеки, для подолання якого потрібні спільні зусилля країн регіону за підтримки всіх зацікавлених держав і структур міжнародної безпеки [1].

Отже, Українська держава активно співпрацює з європейськими безпековими структурами. З січня 2013 року вона головує в ОБСЄ та в ОЧЕС. Пріоритетними завданнями головування в ОБСЄ Україна визначила політичне вирішення конфліктів, поширення без'ядерного простору на теренах Південно-східної Європи. В головуванні в ОЧЕС пріоритетними є економічний та енергетичний фактори. Щодо Європейського Союзу, то основним напрямом співпраці є ратифікація Угоди про асоціацію, що може суттєво вплинути на підвищення рівня безпеки України через наявні в ній

механізми та інструменти. Через механізм Ради Європи Україна вирішує питання соціальної безпеки і безпеки в галузі прав людини.

Список використаних джерел:

1. Мітряєва С. Європейська безпека і Україна: навч. посібн./ Мітряєва С.; ред. кол. Ф. Г. Ващук, І. В. Артёмов, В. Д. Бондаренко та ін. // Євроінтергація: Український вимір, випуск 8. – Ужгород: Поліграф центр “Ліра”, 2008. – С. 38 – 65. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/3708>.
2. Пакт Стабільності для Південно-Східної Європи: уроки регіональної політики для України URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%BA%D1%82_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96_%D0%B4%D0%BB%D1%8F_%D0%9F%D1%96%D0%B2%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE-%D0%A1%D1%85%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B8.
3. Партнерство України з ЄС в безпековій сфері: реальність та перспективи: рекомендації учасників Третього засідання Робочої групи “Україна – ЄС: на шляху до політичної асоціації”/ Національний Конвент України щодо ЄС. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/09561.pdf>.
4. Україна цього року головує в ОБСЄ і в ОЧЕС 2013 URL: <https://www.unian.ua/economics/other/amp-734687-ukrajina-tsogo-roku-golovue-v-obse-y-oches.html>.

Олексій Деміхов, докторант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат наук державного управління.

Oleksii Demikhov, doctoral student, Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-9715-9557>

УДК 614.2:323.21 (477)

Науковий консультант: **Алла Кожина**, д.н. держ. упр., доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ В СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

DEVELOPMENT OF REGIONAL COMMUNICATIONS IN THE FIELD OF PUBLIC HEALTH

В сучасний період загострення глобальних епідеміологічних загроз питання створення та подальшої промоції сфери громадського здоров'я набуває нового, актуального значення. Успішна розробка та подальша реалізація комунікаційних стратегій в громадському здоров'ї дозволяє фахівцям галузі в перспективі знижувати показники захворюваності, покращувати якість життя та виходити на рівень

Метою є теоретичне обґрунтування, а також визначення основних напрямів і рекомендацій щодо розбудови громадського здоров'я, в тому числі підготовки та реалізації комунікаційних стратегій громадського здоров'я на регіональному рівні в Україні на підставі аналізу відповідної

діяльності КНП Сумської обласної ради «Обласний клінічний медичний центр соціально небезпечних захворювань».

Вивченням питань побудови системи громадського здоров'я та стратегічних комунікацій в цій сфері займалась ціла низка українських та іноземних науковців. Зокрема, такі дослідники як Я.Ф. Радиш і М.М. Білинська [1], О.В. Баєва, М.М. Білинська і Л.І. Жаліло [2], E. Gadsby, S. Peckham, A. Kvit, K. Ruskykh [3], О.І. Деміхов О.І. та І.О. Дегтярьова [4; 5] в своїх публікаціях аналізували розвиток медичної сфери, еволюцію становлення системи громадського здоров'я в світі та Україні, а також аспекти комунікацій між органами публічної влади різних рівнів, медичними закладами всіх форм власності, громадськими організаціями, пацієнтами та населенням. Методологічною основою публікації є діалектичний метод наукового пізнання, системний підхід та методи аналізу. В ході підготовки матеріалу використано ретроспективний, структурний та порівняльний аналіз.

На прикладі КНП Сумської обласної ради «Обласний клінічний медичний центр соціально небезпечних захворювань» нами проаналізований стан розвитку системи громадського здоров'я на регіональному рівні в контексті розробки і застосування комунікаційної стратегії на 2018-2020 роки, вивчені відповідні аналітичні матеріали [6]. Нами були виявлені певні проблеми на сучасному етапі: недостатня кадрова підготовка і нестача кадрів в центрах громадського здоров'я, слабка матеріально-технічна оснащеність вказаних служб (в тому числі недостатній рівень цифровізації), недостатнє врахування політики громадського здоров'я в регіональному контексті з боку місцевих органів влади під час децентралізації, критичні рівні охоплення вакцинаціями, недосконалість системи медобліку та звітності, позбавлення самостійного статусу регіонального центру громадського здоров'я в Сумській області.

Враховуючи проведений аналіз, запропоновані нові підходи до розробки і реалізації комунікаційних стратегій, в тому числі з використанням цифрових технологій, на регіональному рівні:

- удосконалення процедур регуляторної політики та вироблення публічних стратегій, програм і проєктів забезпечення громадського здоров'я на основі цифрових технологій; конкурсне фінансування проєктів цифровізації у сфері громадського здоров'я;

- дослідження та опитування населення; інституціоналізація використання доказів досліджень у прийнятті рішень, пов'язаних із здоров'ям;

- навчання та просвітництво населення, в тому числі розроблення з цією метою спеціальних додатків, ігор, програм тощо щодо збереження здоров'я; – сприяння обміну знаннями;

- кластеризація у сфері громадського здоров'я, в тому числі створення формальних інтегрованих структур;

- використання соціальних медіа для попередження захворювань та здорового способу життя; забезпечення доступу до передових знань, в тому числі з використанням іншомовних ресурсів;

- упровадження стандартів здорового життя та праці в діяльність підприємств, установ і організацій;

- сприяння доступу до медикаментів, обладнання, здорового харчування;

- захист прав інтелектуальної власності; забезпечення конфіденційності та безпеки даних людей; етика цифрової взаємодії та ін.

В Україні загалом сформовано правові засади для розвитку громадського здоров'я. Головним координатором у процесі подальшого такого розвитку слід визначити Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України. Рекомендуємо використовувати мережевий підхід до налагодження взаємодії Центру з регіонами, що дозволить системно

впроваджувати культуру здоров'я на місцях. При цьому належну увагу слід приділити заходам з попередження захворювань та формування сприятливого життєвого середовища. З цією метою, безумовно, слід посилювати фінансову та інституційну спроможність Центру. Крім результатів у сфері збереження здоров'я, такий підхід суттєво сприяв би й виконанню домовленостей в рамках Угоди про асоціацію з ЄС. В подальшому доцільно акцентувати увагу дослідників в ході подальших наукових розвідок на аналізі інформації про ефективність комунікаційних стратегій в сфері громадського здоров'я на регіональному рівні, виявленні проблемних місць на цих напрямках в контексті боротьби з COVID-19 та напрацюванні результативних практик на рівні локальних громад.

Список використаних джерел.

1. Державна політика у сфері охорони здоров'я : кол. моногр. : у 2 ч. / [кол. авт. ; упоряд. проф. Я. Ф. Радиш ; передм. та заг. ред. проф. М. М. Білинської, проф. Я. Ф. Радиша]. – К. : НАДУ, 2013. – Ч. 1. – 396 с.
2. Управління підприємницькою діяльністю в галузі охорони здоров'я : кол. моногр. / О. В. Баєва, М. М. Білинська, Л. І. Жаліло [та ін.] ; за ред. О. В. Баєвої, І. М. Солоненка. – К. : МАУП, 2007. – С. 24–29.
3. Public health programmes and policies in Ukraine: development, design and implementation. May 2017. Centre for Health Service Studies University of Kent: E. Gadsby, S. Peckham, A. Kvit, K. Ruskykh, P.16-22.
4. Деміхов О.І., Дегтярєва І.О. Розвиток організаційно-правових засад застосування цифрових технологій у сфері громадського здоров'я в Україні / О.І. Деміхов, Дегтярєва І.О. // Збірник наукових праць НАДУ - Київ: НАДУ, 2020. - № 1 - С.80-87.
5. Деміхов О.І., Дегтярєва І.О., Місто як кластер здорового способу життя: зв'язок публічної політики громадського здоров'я з формуванням культури здоров'я в місті // «Демократичне врядування» (електронне видання), Львів, 2020, 1, С.115-124.
6. Аналітична довідка щодо комунікаційної стратегії з пріоритетних питань громадського здоров'я у Сумській області на 2018-2020 роки / ДУ «Сумський обласний центр громадського здоров'я». - 2018. – 23 с.

Андрій Островський, студент ОП «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Andrii Ostrovskiy, student of the educational program “Public Administration”, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

УДК 351:34.95

Науковий керівник: **Тетяна Паламарчук**, к.держ.упр., доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**СУБ'ЄКТИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА
НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ
THE SUBJECTS OF THE EUROPEAN SECURITY SYSTEM AND THEIR
INFLUENCE ON THE NATIONAL SECURITY OF UKRAINE**

Досліджуючи вплив суб'єктів європейської системи безпеки на національну безпеку України, слід, для початку, виділити ці суб'єкти.

С.І.Мітряєва у своєму посібнику “Європейська безпека і Україна” до таких суб'єктів відносить: Організацію Об'єднаних Націй (ООН), а саме Раду Безпеки ООН; Організацію з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ); Європейський Союз (ЄС); Раду Європи; НАТО; Європейську систему безпеки і оборони (ESDI) [1].

Серед глобальних міжнародних організацій, в яких Україна є повноправним членом, необхідно відмітити ООН та організації системи ООН. Україна бере активну участь у всіх напрямках діяльності ООН, найважливішими з яких є: підтримання міжнародного миру та безпеки та зміцнення верховенства права у міжнародних відносинах, розвиток

співробітництва у вирішенні проблем соціально-економічного та гуманітарного характеру, забезпечення прав людини

Відповідно до статуту, Рада Безпеки ООН несе головну відповідальність за підтримання міжнародного миру і безпеки. Кожен член Ради має один голос. Для прийняття рішень з питань діяльності ООН потрібно дев'ять голосів, включаючи голоси всіх п'яти постійних членів Ради [2]. Ефективність цієї інституції залишається під великим питанням, оскільки країна-постійний член Ради Безпеки може зловживати правом вето, тим самим, виправдовуючи свою агресію проти інших суб'єктів міжнародних відносин. Прикладом є російсько-українська війна, яка триває з 2014, та якій Рада Безпеки не здатна покласти кінець, як і не змогла запобігти повномасштабному вторгненню росії у 2022 році.

Роль Європейського Союзу в міжнародних відносинах виходить далеко за межі позицій та дій щодо Спільної зовнішньої політики та політики безпеки. ЄС – це ще й найбільший суб'єкт світової торгівлі. Він також є найбільшим фінансовим донором для країн, що розвиваються, та одним з найбільших – для Близького Сходу. Крім того, Європейський Союз надає найбільше коштів для фінансування міжнародних зусиль, спрямованих на створення умов для тривалого миру, в тому числі і в Україні. Багато інших галузей політики, яку проводить Європейський Союз, такі, як сільське господарство та рибальство, також мають важливий зовнішній вимір [3].

Україна і ЄС мають двосторонні відносини у галузі міжнародної політики, економіки, освіти, науки та культури. З березня 2022 року Україна є можливим кандидатом на членство у ЄС. Що дасть додатковий поштовх у розвитку торгових та культурних відносин та цілком можливо призведе до значного росту інвестицій вже у 2022-2023, у післявоєнний час.

Професор Шевцова А.І., у своїй статті “Вступ України до НАТО: реалії та перспективи: матеріали міжнародної конференції” переконана, що НАТО відіграє мабуть чи не найбільшу роль у системі безпеки Європи.

Однією з характерних рис стратегії Альянсу від 1991 року є об'єднання широкого підходу до безпеки, що включає політичні і військові засоби, які взаємодоповнюють один одного, з наголосом на співпраці з іншими країнами, які поділяють цілі Альянсу. Такий комплексний підхід залишається головною рисою нової Стратегічної концепції [4].

У листопаді 2010 р., під час саміту НАТО в Лісабоні, була представлена нова Стратегічна концепція Альянсу. Процес розробки цієї концепції відбувався в новому форматі повної транспарентності й публічного обговорення Групою експертів. Головною причиною нової Стратегічної концепції є необхідність чіткого визначення зобов'язань членів Альянсу й точного їх виконання з метою ефективного та дієвого забезпечення миру та безпеки.

У Стратегічній концепції 2010 року було висвітлено такі чотири головних завдання: 1. Альянс повинен зберігати свою здатність стримувати будь-яку загрозу або агресію і захищати від неї своїх членів незалежно від місця розташування; 2. НАТО має робити внесок у широку безпеку усього євроатлантичного регіону як захисника власних інтересів і як учасника розбудови миру в усіх куточках регіону у тісній співпраці з іншими міжнародними організаціями та партнерами; 3. НАТО має слугувати трансатлантичним засобом для проведення консультацій з питань безпеки і врегулювання кризових ситуацій; 4. Альянс має посилити масштаб й менеджмент партнерств.

Альянс вважає за необхідне посилити свій європейський елемент через розвиток ефективної власне Європейської системи безпеки і оборони (ESDI), яка могла б задовольнити вимоги європейців і водночас підсилила безпеку Альянсу [5]. Беручи на себе більшу відповідальність за власну безпеку, європейські країни-члени НАТО допомагають розвинути міцніший і краще збалансований трансатлантичний зв'язок, який підсилить Альянс в цілому.

Співпрацю України з НАТО можна розглядати в контексті програми "Партнерство заради миру", але не обмежувачись цим. Зокрема Україна брала

участь в багатьох миротворчих місіях НАТО (наприклад підтримання миру в Косово та сприяння безпеки в Афганістані), а також північноатлантичний Альянс запросив Україну разом із іншими партнерами долучитися до формування Стратегічної концепції НАТО-2030. Оновлена концепція має дати розуміння щодо політики Альянсу на наступне десятиліття, зокрема щодо співпраці з країнами-аспірантами. Про це заявила Віце-прем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Ольга Стефанішина, під час свого візиту в Брюсселю у 2021 році [6].

Варто зазначити, що система безпеки Європи та її вплив на Україну будуть кардинально змінюватись відповідно до повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році. Якими ці зміни будуть, важко прогнозувати.

Список використаних джерел

1. Мітряєва С.І. Європейська безпека і Україна: Навч. посібник. – Ужгород: Ліра, 2008. – 222 с. (Серія “Євроінтеграція: український вимір”. Вип. 8).
2. Циганкова Т.М., Гордєєва Т.Ф. Міжнародні організації: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2001
3. «Євроінтеграційний старт» нової української влади: «Національна безпека і оборона» № 1-2 (181-182): веб-сайт.: http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD181-182_2020_ukr.pdf
4. Вступ України до НАТО: реалії та перспективи: матеріали міжнародної конференції / За ред. проф. Шевцова А.І.; Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м.Дніпропетровську. – Дніпропетровськ: ДФ НІСД, 2012
5. Національний інститут стратегічних досліджень - "Нова стратегічна концепція НАТО: комплексний підхід". Аналітична записка: <http://www.niss.gov.ua/>
6. Ольга Стефанішин, “Україна візьме участь у формуванні Стратегічної концепції НАТО-2030” – Ольга Стефанішина, стаття, урядовий портал: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-vizme-uchast-u-formuvanni-strategichnoyi-koncepciyi-nato-do-2030-roku-olga-stefanishina>.

Олена Хорошун, студентка ОП «Публічне управління та адміністрування»
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Khoroshun Olena, student of the educational program “Public Administration”,
Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko
National University of Kyiv

УДК 354.073.5

Науковий керівник: **Тетяна Паламарчук**, к.держ.упр., доцент, доцент
кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту
публічного управління та державної служби Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

**ІНСТИТУТИ ДЕРЖАВИ ЯК ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ЕФЕКТИВНОГО
МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ШЛЯХИ
ПІДВИЩЕННЯ ЇХ ЕФЕКТИВНОСТІ
INSTITUTIONS OF THE STATE AS THE MAIN ELEMENTS OF AN
EFFECTIVE MECHANISM OF PUBLIC ADMINISTRATION AND WAYS
TO INCREASE THEIR EFFICIENCY**

Вивчаючи основні поняття та становища державних інститутів як однієї з основних галузей громадського права, слід осмислити сам термін державні інститути. Інститути виступають у як організаційно-економічні структури, що дозволяють стимулювати розподіл фінансових ресурсів, формувати нові технології та сприяти підвищенню конкурентоспроможності країни та багато іншого. Своїми дослідженнями Норт довів, що головною функцією створених людьми інституцій (законів, постанов, угод, прав власності тощо) є економія трансакційних витрат і вони всі разом утворюють інституційну структуру економіки і суспільства [1]. Основним елементом механізму державного управління визначають систему інститутів. Досліджуючи інші види механізмів державного управління, можна

вказати, що інституційні механізми являють собою сукупність фінансово-економічних управлінських методів, інструментів та стимулів, за допомогою яких держава регулює економічні процеси і багато чого іншого, що є одним із найважливіших завдань у розвитку держави. Основні механізми державного управління реалізуються як взаємодії суб'єкта і об'єкта, функціонування певної системи чи підсистеми. З огляду на зазначене, виокремлюється певний зв'язок між об'єктом та суб'єктом впливу, тобто, що і є наші державні інститути. Враховуючи те, що в науковій літературі суб'єктом впливу визначають органи влади, а основним об'єктом - суспільство, то можемо зауважити, що механізм інститутів державного управління демонструє зв'язок між владою та громадськістю [4, с 29]. Деякі інституційні змінні допомагають підвищити ефективність, переважно: функціональна і політична децентралізація на користь субнаціональних органів влади, певні методи управління людськими ресурсами та збільшення масштабів операцій.

Під сильними інститутами розуміються правила регулювання відповідних процесів та механізми, здатні забезпечити дотримання цих правил, включаючи санкції за порушення. Джерело виникнення сильних інститутів – одне з найскладніших і недостатньо розроблених теоретичних питань. Хоча досить очевидно, що сильними можуть бути передусім ті інститути, які надійно захищені державою. Але шляхи формування такої сильної держави дуже спірні. Д. Норт із цього приводу зауважує: «На нинішньому рівні знань нам невідомо, як створити таку державу». Таким чином, створення сильних інститутів пов'язане з адекватною системою, що не тільки моделюють нове нормативне середовище, а й рефлексують існуючі цінності та соціальні практики. Така система необхідна як для забезпечення безпеки та порядку, так і економічного та культурного розвитку, здатного задовольнити актуальні соціальні потреби та інтереси. Інститути розвитку повинні бути спрямовані не тільки на розподіл ресурсів (переважно частини

бюджетних коштів), а й на розвиток інновацій, оскільки від цього залежить розвиток промисловості, розвиток освіти, економічний розвиток та інші галузі, спрямовані на розвиток секторів економіки. Крім того, через різноманітні механізми та сфери діяльності інститутів неможливо виробити єдиний універсальний критерій ефективності, у той час як у вирішенні даної проблеми зацікавлено багато сторін, які поки, як відзначили багато вчених, не усвідомлюють даний факт: якісно розроблена система оцінювання дає ясне уявлення не лише про стан внутрішнього середовища конкретної організації, а й про рівень інституціоналізації громадянського суспільства, загалом. Оцінка ефективності діяльності громадянського суспільства, у тому числі й у протидії корупції, може виявити бар'єри, які стоять на шляху ефективності взаємодії з державою, а також відіграти велику роль у сфері державної антикорупційної політики. На якість державного сектора може вплинути відсутність деяких важливих інституцій чи погана робота існуючих інституцій. Ефективність державних установ залежить від багатьох факторів, включаючи наявні ресурси та право їх використання, традиції та репутацію, чіткість їх мандата, їх організації, стимули, з якими вони стикаються, якість їхнього керівництва та персоналу та свобода, яку вони мають з питань реорганізації [3, с 31].

Слабкі інституції можуть знищити перспективи розвитку країн. Несправедливий розподіл ресурсів та власності з більшою ймовірністю має місце, коли політична влада розподіляється непропорційно, а підзвітність та прозорість обмежені. Виходячи з перерахованого вище, з метою підвищення ефективності реалізації громад в Україні необхідно здійснити наступні заходи:

- активізувати процес розробки та затвердження Генеральних планів населених пунктів;

- при складанні проектів місцевих бюджетів передбачити кошти на виконання робіт з нормативної грошової оцінки земель, у яких вона не виконана;
- головам місцевих державних адміністрацій посилити контроль щодо вирішення питань проведення нормативної грошової оцінки земель;
- прискорити розроблення системи державного земельного кадастру;
- як було зазначено декількома дослідниками, підвищення мотивації є одним із корисних способів ефективного підвищення якості інститутів, що підвищить зацікавленість у роботі в інститутах, налаштує на інтенсивний та результативну працю; [2]
- з метою підвищення рівня інституційної спроможності місцевих органів влади застосовувати новітні технології планування економічного розвитку територіальних громад;
- одним із головних елементів покращення також є надійна координація. Завдяки координації можна суттєво підвищити продуктивність;
- посилення прозорості та підзвітності уряду. Підвищення прозорості може дорогим досягти змін у діяльності державного сектора за рахунок усунення розрізненості державних структур та забезпечення міжвідомчого обміну інформацією, а також публікації чи розповсюдження інформації про діяльність;
- залучення громадян у розвиток та контроль державної служби;
- підвищення лідерства та професіоналізму державного сектора.

Ціль цих способів – створити ефективну та інклюзивну державу з якісними інститутами. Це держава, яка з'єднується зі своїми громадянами, громадянським суспільством та приватним сектором для надання послуг. Громадяни та організації громадянського суспільства повинні допомагати у розробці, моніторингу та підтримці реформ. Приватний сектор також сприймається як партнер, а не просто одержувач послуг державних функцій.

Механізм державного управління у побудові взаємовідносин влади з громадськістю являє собою симбіоз різних засобів та ресурсів, які в узагальненому вигляді мають назву інститути. Ефективність діяльності інститутів розвитку визначається чіткістю у постановці завдань державного масштабу, що дозволяє виробити конкретні критерії ефективності діяльності інститутів розвитку. З використанням запропонованих висновків та рекомендацій доцільно розробити державну бюджетну політику інноваційного розвитку, виділивши та позначивши чіткі інструменти державної підтримки інновацій, особливо у частині їх фінансування. Таким чином, все це сприятиме практичному вирішенню проблем ефективності діяльності інститутів розвитку.

Список використаних джерел

1. Норт Д. Інституції, інституціональні зміни та функціонування економіки: Пер. з англ. І. Дзюб. – К.: Основи, 2000. – 198 с.
2. Бобровська О. Ю., Савостенко Т. О., Матвєєва О. Ю., Лебедева В.К. Державне та регіональне управління // Дніпро, ДРІДУ НАДУ, 2018 р., 160 с.
3. Загурська-Антонюк В. Ф., Березенська С. А., Вовкотруб Т. П., Бондаренко О. В. Підвищення ефективності роботи та кар'єрного потенціалу державних службовців в Україні // Економіка, управління та адміністрування, № 3(89). 2019. 165–173 с.
4. Рубцов В. П., Перинська Н. І. Державне управління та державні установи // Київ, 2008 р., 440 с.

Ольга Горбаченко, студентка ОП “Публічне управління та адміністрування”
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olga Gorbachenko, Student of the educational program “Public Administration”,
Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko
National University of Kyiv

УДК 355.1

Науковий керівник: **Рена Марутян**, доктор наук з державного управління,
доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового
інституту публічного управління та державної служби Київського
національного університету імені Тараса Шевченка

**ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-
УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ
INFORMATION COMPONENT OF THE MODERN RUSSIAN-
UKRAINIAN WAR**

“Розум сам собі господар і в собі Може створити з пекла рай і пекло з раю”.

Джон Мілтон, англійський поет XVII ст.

Під поняттям “війна” частіше за все розуміють збройний конфлікт, але очевидно, що вона не обмежується полем бою і використанням фізичної зброї. Зважаючи на те, що на сьогодні людство живе у світі, де 4 гілкою влади виступають ЗМІ, американський дослідник Маклюен висловлює наступну тезу: “Істинно тотальна війна - це війна за допомогою інформації”, з чим не можна не погодитись. Тому з 2014 року все частіше фігурує поняття “гібридна війна”, яке відображає зміщення акценту до інформаційної складової війни.

У 2014 році Україна зазнала прямого втручання з боку росії: незаконно було анексовано Крим, а через підтримку сепаратистських рухів було окуповано Донецьку та Луганську області та утворено на їх базі так звані «ДНР» та «ЛНР», що не визнаються абсолютною більшістю країн світу. Це змогло стати реальністю зокрема завдяки інформаційному впливу, який здійснювала росія з часу проголошення незалежності нашої країни. За допомогою маніпуляцій, використанню неправдивої інформації, активному сприянню розколу в українському суспільстві, росія підготувала підґрунтя для повномасштабного вторгнення на територію України. Наразі вона посилює свій вплив для досягнення інших цілей так званої “спецоперації”. Тому на сьогодні критично важливо усвідомлювати явище інформаційної війни, його методи, інструменти, розвивати вміння її розпізнавати та здійснювати протидію.

Термін “інформаційна війна” вперше вжив у звіті “Системи зброї й інформаційна війна” Томас Рон у 1976 р. Було відмічено, що інформаційна складова може стати вразливою ціллю в мирний чи воєнний час. У ході численних дискусій було вирішено, що інформація може виступати як ціллю, так і зброєю.[5]

Аналізуючи роботи дослідників цього явища, можна зробити висновок про те, що поняття інформаційної війни може розглядатися: 1) як сукупність дій, що спрямовані на інформаційний простір противника: знищення його комунікацій, очищення інформаційного простору, позбавлення можливості до комунікацій та ін.; 2) як найгостріша форма боротьби в інформаційному просторі, яка характеризується безкомпромісністю, високою інтенсивністю та імпульсивними атаками; 3) як форма ведення військових дій у специфічному просторі та специфічними засобами. [2,3,4]

Мета і завдання інформаційних воєн прямо залежать від обставин та характеру конкретного конфлікту, проте в загальному можна сказати, що вони здійснюються для: 1) підсилення бойових дій збройних сил (тут ІВ

виступає як супровід збройних протистоянь); 2) тиск на окремі сфери сторони агресора: економіка, фінансова сфера, політика та ін.; 3) поширення настроїв смиренності через вплив на свідомість громадян (інформаційна окупація, яка цілком може бути передумовою для подальшого військового загарбання)

Важливим вважаю окреслити **специфічні риси інформаційної війни**, якими є:

- 1) багатоспрямованість (інформаційні операції одночасно здійснюються: проти населення, яке знаходиться в зоні конфлікту; проти громадян ворожої країни; всередині країни-агресора; на міжнародній арені);
- 2) непомітний характер; 3) низька прогнозованість результатів; 4) різноманіття інформаційних впливів; 5) вплив на основу державності країни - її населення.

Як і “традиційна” війна, інформаційна *має свої наслідки*, які можуть бути наступними: 1) створення дестабілізації ситуації в державі і як наслідок - окупація території агресором; 2) недовіра суспільства до владних структур; 3) підрив іміджу держави; 4) розкол у національному та культурному середовищі, 5) пристосування до традицій і мови агресора. [1]

Щоб досягти значного впливу росіяни не гребували ніякими засобами, серед яких чільне місце тримає пропаганда. У цьому руслі цікавою видається класифікація пропагандистських методик, які висловив *Володимир Яковлев* (син відомого радянського журналіста Єгора Яковлева, працював в газеті «Радянська Росія», журналі «Робітниця», «Огонёк»).

1. Гнилий оселедець

Для цієї техніки висувається абсолютно хибне звинувачення, яке ганьбить об'єкт, на який спрямоване висловлення, і активно обговорюється у всіх можливих каналах. Як тільки звинувачення стає публічним, обов'язково виникає дискусія і незалежно від своєї позиції, усі учасники полеміки, постійно згадують ім'я жертви, яке автоматично пов'язується із висунутим

звинуваченням. Таким чином об'єкт обвинувачення набирається запахом «гнилого оселедця», який слідує за ним всюди.

Саме таким способом росіяни насаджують думку про те, що українці є нацистами, з якими потрібно боротися. Правда ж полягає в тому, що в Україні існують представники крайніх правих, але ці організації не мають значного впливу у суспільстві та органах управління (про це свідчать, крім того, результати виборів, на яких націоналістичні партії набирають близько 2-3%).

2. Велика брехня

Цей метод пропонує аудиторії тотально брехливу інформацію. Мета — створення шокового ефекту, сильного страху, який визначатиме погляди споживача інформації всупереч логічному мисленню. Класичний спосіб застосування - опис різноманітних жахливих загроз і мерзенних задумів противника.

Щодо останнього: із статті, публікацію якої було заплановано на сайті "РИА Новости" було очевидно, що володимир путін планував захопити Київ та всю Україну за дві доби. “Переможна стаття” вийшла о 08:00 26 лютого, вона провисіла лише хвилину після чого була видалена. Головними її тезами було взяття Києва 3 дні, зміна фашистської влади та “вирішення українського питання”.

3. Абсолютна очевидність

Сутність цього методу в тому, щоб подавати аудиторії меседж, у якому її потрібно переконати, як само собою зрозуміле і підтримуване суспільством явище. Класичним способом є публікація різного роду соціологічних опитувань (часто сфальсифікованих), що демонструють єдність з певного питання.

Наочним прикладом є опитування, яке нібито було проведене Кримським республіканським інститутом політичних і соціологічних досліджень щодо питання референдуму у 2014 році, за результатами якого

понад 96% жителів Криму проголосували за приєднання Криму до РФ. Нагадаю, що проведення референдуму було незаконним.

4. Невідомий герой

Зміст цього принципу в тому, що травмуючі емоції від усвідомлення війни, потрібно замінити іншими - гордістю, емоційним піднесенням та ін. Саме через це російські війська характеризуються російською владою не як загарбники чи окупанти, якими вони є насправді, а визволителями та рятувальниками. На думку чверті громадян, спеціальна військова операція в Україні має на меті захистити російськомовне населення ДНР і ЛНР (26%), кожен п'ятий повідомив, що мета операції — не дати розмістити військові бази НАТО на території України (20%), така сама частка опитаних вважає, що операція проводиться для того, щоб провести в Україні демілітаризацію (20%), 7% відповіли, що росія має на меті провести денацифікацію України.

5. Багаторазове повторення (метод Геббельса)

Пропагування якої-небудь інформації відбувається шляхом її багаторазового повторення. Діє принцип «Брехня, повторена тисячу разів, стає правдою». Цей метод є універсальним та найбільш застосованим оскільки з легкістю може поєднуватись з іншими методами та підсилювати їх. Зокрема у попередніх прикладах постійно повторюється теза про “українських нацистів при владі”, “приниження російськомовних громадян” та ін.

6. Напівправа

Якщо брехню у чистому вигляді більшість людей може розпізнати та не піддатися на маніпуляції, то якщо брехня буде поєднана із правдою - це зробити складніше. Така тактика була застосована при створенні фейку про функціонування біолабораторій на території України на яких проводиться робота з випробування різних вірусів — «Rep.TV». [2] Насправді ж, “секретними американськими лабораторіями”, про які пишуть

пропагандисти, є “Український науково-технологічний центр”, створений в 1993 році в рамках Програми зі зменшення біологічної загрози.

7. Страшилки

Для людей підсвідомо пропонується вибір серед двох зол: одне — велике, страшне і жахливе, друге — трохи менше, а отже інтуїтивно більш підходяще і на фоні першого воно здається навіть привабливим. Метод використовується для виправдання дій, створених окремою людиною або цілою державою.

Яскравим прикладом цього можуть слугувати російські висловлювання про Захід та його вплив на українців. «Захід штучно нагнітає обстановку навколо України для постачання зброї до країни за завищеними цінами» — «RT на русском». Проте, як стало очевидно, обговорення цього питання було не безпідставним, а критично необхідним для обговорення подальшого розвитку ситуації та швидкого реагування.

8. 40 на 60

Цей метод частково перетинається із вищеописаним методом “напівправди”. Але в цьому випадку важливим є співвідношення інформації, що подається: 60% - на користь противника для підтримання довіри аудиторії, 40% - дезінформації. Такими часто є українські діячі з проросійською позицією або так звані “російські ліберали”. На прикладі Олексія Навального можна довести, що своє ставлення до його діяльності потрібно формувати не з висловлень проти росії чи путіна, а на основі висловлювань про Україну. Цікавою у цьому контексті видається його фраза щодо Криму “це не бутерброд, щоб передавати його туди-сюди”. Це підтверджує відому тезу про те, що не завжди ворог нашого ворога - наш друг.

Отже, головним завданням кожного свідомого громадянина є розвиток критичного мислення та ретельної перевірки усієї інформації, яка надходить

із засобів масової інформації. Адже тільки таким чином можна захистити себе й інших від згубної дії російської пропаганди.

Список використаних джерел:

5. Горбань Ю.О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення. Вісник НАДУ. 2015. №1.136-141 с.
6. Іжотова І. В., Мартін Лібікі. Що таке інформаційна війна? Військо України. 2014. URL: : <http://viysko.com.ua/tehnologiji-voyen/martin-libiki-shho-take-informacijna-vijna/>.
7. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: Навчальний посібник (серія: Національна і міжнародна безпека). Київ: КНТ, 2006. 280 с.
8. Почепцов Г.Г. Росія і Україна у співставленні їх комунікативно-пропагандистських можливостей. URL: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/52/2014-08-03-rosiya-i-ukraina-u-spivstavlenni-ikh-komunikatyvno-propagandystskykh-mozhlyvostey/> (дата звернення: 03.08.2014)
9. Юськів Б. М. Інформаційні війни: опорний конспект лекцій з дисципліни. Рівне: РІС КСУ, 2003. 55 с.

Ірина Волокітіна, студентка ОП «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iryna Volokitina, Student of the educational program “Public Administration”, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

УДК 338.2

Науковий керівник: **Галина Заворітня**, к.політ.н., доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

PROBLEMS OF ENSURING ENERGY SECURITY OF UKRAINE AND WAYS TO SOLVE THEM

Проведено дослідження основних науково-теоретичних та методологічних підходів до вирішення проблеми комплексного аналізування стану енергетичної безпеки на національному рівні. Проаналізовано існуючі підходи до класифікації загроз енергетичній безпеці держави. Встановлено, що на ситуацію впливають три найважливіші чинники: критична залежність від імпорту енергоносіїв, наявність надмірної транзитної потужності та енергоємність валового внутрішнього продукту. Виділено основні загрози національній безпеці держави в енергетичній сфері.

Обґрунтовано думку, що постійний моніторинг загроз енергетичній безпеці необхідний для захисту національних інтересів України, є основою забезпечення енергетичної безпеки. Інструментом для поступової нейтралізації загроз енергетичній безпеці є скорочення імпорту природного газу та диверсифікації поставок.

The article examines the main scientific, theoretical, and methodological approaches to solving the problem of comprehensive analysis of energy security at the national level. The existing approaches to the classification of threats to the energy security of the state are analyzed. It is established that the situation is influenced by three most important aspects: critical dependence on energy imports, the presence of excessive transit capacity and energy intensity of gross domestic product. The main threats to the national security of the state in the energy sphere are highlighted.

The constant monitoring of threats to energy security is necessary to protect the national interests of Ukraine, as well it is the basis for ensuring energy security. Reducing natural gas imports and diversifying supplies are an decisive tool for gradually neutralizing threats to energy security.

Formulation of the problem.

In today's world, energy is the basis of virtually all spheres of life and not only plays a crucial role in the economic progress of the country, but also serves as a basis for sustainable development of society as a whole.

In the context of globalization, the positions of energy donor states are characterized by increased instability, unpredictability, political selfishness, and aggression. As a result, countries that have been and remain energy consumers face the need to develop their own energy security systems, the effectiveness of which must balance the dysfunctional impacts (challenges, threats, dangers) produced by the international environment.

The main material of the study:

Experts of the National Institute for Strategic Studies under the President of Ukraine within the well-known study note that measures of state regulation to ensure energy security can be divided into preventive and liquidation. Preventive measures include energy saving, diversification of energy sources, stimulation of the production of basic fuels and electricity production, the use of non-traditional and renewable energy sources. Their implementation should contribute to the

formation of Ukraine's economy less vulnerable to energy shocks. Liquidation measures include the creation of strategic gas and oil reserves in Ukraine, controlled by government agencies, and oil and gas distribution systems in case of serious violations in the infrastructure of consumer supply. These measures are designed to address current issues.

Ukraine's Energy Strategy until 2035 "Security, Energy Efficiency, Competitiveness" envisages the transition from the outdated model of operation dominated by large producers, fossil fuels, inefficient networks, uncivilized competition in energy markets to a new model with a developed competitive environment, all kinds of opportunities for development energy production, sources, and routes of supply of fuel and energy resources.

These changes pose new economic and technological challenges for Ukraine. The main principles of state policy in this area should be:

- protection of national interests, which provides for the priority of national interests in the formation and optimization of energy balances;
- energy self-sufficiency, according to which preference is given to the intensive development of its own resource base, especially the wider use of low-carbon sources and technologies with the highest energy conversion factors;
- diversification, which means that the national economy should not be overly dependent on any source, route or supplier of energy resources and technologies;
- interchangeability of resources, according to which the rate of consumption of exhaustible resources should not exceed the rate of development of sources of their replacement;
- environmental acceptability, according to which the development of the fuel and energy complex should not be accompanied by a faster growth of its negative impact on the environment.

Conclusions. Energy security, being one of the most important components of economic security, is able to ensure sustainable development of Ukraine's

economy. The main areas of solving this problem are: reducing energy dependence, diversifying sources of supply, increasing energy efficiency and ensuring social stability. National energy must be transformed from subsidized and problematic to economically profitable, competitive and flexible sectors of the economy.

References:

1. Про внутрішнє та зовнішнє становище у 2018 р. Аналітична доповідь Щорічного послання Президента України до Верховної Ради України. Київ, 2018. С. 311–316. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/>
2. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економіки України № 60 від 2 березня 2007 р.
3. Нова енергетична стратегія України до 2020 р. «НЕС – 2020». URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/>
4. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 р. «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р.

Анастасія Івіна, студентка ОП «Урядування у публічній сфері» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anastasiia Ivina, Student of the educational program “Public Administration”, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

УДК: 351:338.2

Науковий керівник: **Рена Марутян**, д.держ.упр., доц., кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНИ:
ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ
DIGITALIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE:
CHALLENGES AND THREATS**

У наш час, діджиталізація є головною прерогативою безперервних змін. Діджиталізація характеризується процесом, який охоплює трансформацію та впровадження цифрових технологій.

За законодавством України, цифровізація - насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного [2].

За словником «Мислово» діджиталізацію пояснюють як “digitalization”, що означає перехід інформаційного поля на цифрові технології і є проявом глобальної цифрової революції [6].

Ера цифрового врядування прийшла на зміну новому публічному менеджменту і передбачає діджиталізоване управління, яке робить наголошення на клієнтоорієнтованій цифровізації та цілісності.

Цифрове врядування сприймається як цифрова реалізація публічної влади і являється етапом еволюційного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність органів публічної влади. Діджиталізація публічного управління призведе до швидкого переходу цифрового врядування за допомогою використання таких цифрових технологій як: інструментів цифрового робочого місця, штучного інтелекту прийняття управлінських рішень, smart-, cloud-, blockchain-, network; portal-сервісів [5].

У 2003 році Україна запроваджує деякі елементи електронного врядування через «Електронний уряд», але значних досягнень вони не здійснили як і у 2010 році після прийняття Концепції розвитку електронного врядування. У 2016 році була розроблена програма «Цифрова адженда України 2020», вона була пристосована до Digital Agenda Європейського союзу і ця програма являла собою трансформацію до цифровізації економіки країни та публічного управління.

Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України яка була прийнята на 2018-2020 роки, затверджувала план заходів щодо її реалізації і передбачала здійснення заходів щодо впровадження відповідних заохочень для цифровізації економіки, соціальної та суспільної сфери, реагування на виклики розвитку цифрових інфраструктур, набуття громадянами цифрових компетенцій та визначали критичні сфери та проекти цифровізації [4].

Викликами діджиталізації публічного управління в Україні є: подолання цифрового розриву; впровадження цифрових робочих місць; розвиток індустрії 4.0; реалізація проектів цифрових трансформацій; розвиток цифрових компетенцій; електронна демократія; побудова smart-city; безготівкові розрахунки та гармонізація з європейськими та світовими науковими ініціативами.

У 2019 році задля посилення розвитку діджиталізації у публічному управлінні було створено Міністерство цифрової трансформації України, яке забезпечує утворення та реалізацію державної політики у сферах: формування та розвитку цифрових навичок та прав громадян; цифровізації цифрового розвитку економіки, інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства та інформатизації; відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інфраструктури доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу; надання електронних та адміністративних послуг [1].

Міністерство цифрової трансформації України до 2024 року ставить перед собою наступні цілі: всі наявні державні послуги були оцифровані; 95% транспортної інфраструктури, населених пунктів та їх соціальних об'єктів мали доступ до високошвидкісного інтернету; 6 млн українців були залучені до програми розвитку цифрових навичок та доля ІТ складала 10% у ВВП країни. Як наслідок це призведе до того, що розвиток діджиталізації у сфері державних послуг допоможе зменшити рівень корупції та модернізує всі ланки взаємодії державних органів.

Реалізація цих напрямів може спричинити до цифрової революції в Україні, яка дасть значний поштовх для розвитку цифрової економіки та підвищенню добробуту суспільства.

Міністерство цифрової трансформації ставить перед собою головну задачу реалізувати проєкт «Держава у смартфоні» і ці усі відомства об'єднуються в онлайн-системі «Дія». Даний застосунок дозволяє використовувати електронний паспорт громадянина України, посвідчення водія, студентський квиток, ідентифікаційний номер платника податків, закордонний паспорт й інші документи, а також можна сплатити за послуги державних органів. Є можливість подавати петиції, сплачувати штрафи, замінювати посвідчення водія та місце реєстрації проживання, а також

реєструватися у чергу на вакцинацію від COVID-19. З кожним разом перелік послуг розширюється.

У Міністерстві цифрової трансформації утворили «DPA Company», де вони зосереджились на розробці і оцифруванні послуг для порталу та мобільного додатку. Як наслідок, таке рішення, дозволить заощадити 2 млрд гривень на проведенні тендерів, знижуючи корупційні ризики розкрадання цих коштів [3].

Підтримка таких міжнародних партнерів як проєкт USAID/UK aid «Прозорість та підзвітність в органах державного управління та послугах/TAPAS», Програма EGAP, Координатор проєктів ОБСЄ в Україні та інші, було запущено послугу «Малютко, електронну ідентифікацію BankID та MobileID.

На міжнародному рівні Україна трохи відстає за появою та реалізацією нових інформаційних інноваційних технологій, це стосується у першу чергу інвестицій у нові проєкти знань, підготовки наукових і професійних кадрів, які в умовах низької ефективності національної інноваційної системи стає певним приводом для імміграції з країни конкурентоздатного населення.

Задля удосконалення механізмів публічного управління у сфері діджиталізації потрібно розробити на державному рівні загальнонаціональні програми, які будуть зосереджені на підтримці та розвитку інфраструктури українського суспільства. Задля цього зі сторони держави необхідна підтримка, стимулювання та розвиток цифрових технологій, зокрема, системи культивування цифрових навичок на рівні початкової, середньої та вищої освіти. Крім цього, важливим є можливість отримання освіти для літніх людей, які зможуть отримати додаткові знання, які відповідали їх потребам та інтересам, користування новими перспективами цифрових технологій.

Висновок. Таким чином, цифрова трансформація на основі діджиталізації публічного управління – неухильне майбутнє України як

частини розвиненого сучасного світу. Ефективність таких змін та вплив на добробут українців буде залежати від того, як швидко буде здійснена така трансформація і яких масштабів вона досягне. У свою чергу, об'єднання публічного управління та потенціалу цифрових технологій, спрямованих на забезпечення прав і свобод людини й громадянина, дозволить покращити публічне управління, на шляху розбудови демократії в Україні.

Список використаних джерел:

1. Положення про Міністерство цифрової трансформації України : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 р. No 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF>.
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
3. Офіційний веб-сайт Міністерства цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/>.
4. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020): Концептуальні засади (версія 1.0). URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.
5. Куйбіда В.С., Карпенко О.В., Наместнік В.В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України*. Серія : Державне управління. 2018. No 1. С. 5–10.
6. Словник сучасної української мови та сленгу «Мислово» URL: http://myslovo.com/?page_%20id=4634

Діана Перелі, аспірантка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Diana Pereli, postgraduate student, Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-9207-5170>

Науковий керівник: **Алла Кожина**, доктор наук з державного управління, доцент кафедри управління інформаційною політикою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка\

НАУКОВІ ПІДХОДИ ПРОТИДІЇ РЕАЛЬНІЙ ЗОВНІШНІЙ ЗАГРОЗІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

SCIENTIFIC APPROACHES TO COMBATING A REAL EXTERNAL THREAT: THEORETICAL ASPECT

1. У науковій літературі, зокрема у Політичній енциклопедії, зазначено, що **суспільно-політична система** (політична система суспільства) є сукупністю норм, які визначають конституційно-правовий статус держави як особливого соціального інституту, що покликаний забезпечувати розвиток політичної освіти, політичних партій, громадських і релігійних організацій, а також регулювати взаємовідносини вищевказаних суб'єктів .

2. **Найактуальніша зовнішня загроза суспільно-політичній системі** – це війна. Останніми роками виникла форма збройного конфлікту, що починається з «мирних» антиурядових акцій і завершується жорстокою громадянською війною й зовнішньою інтервенцією. Така війна виходить за рамки традиційних уявлень про неї, набуваючи комбінованого характеру, перетворюючись на заплутаний клубок політичних інтриг, запеклої боротьби

за ресурси й фінансові потоки, непримиренних цивілізаційних зіткнень. Тут застосовуються всі можливі засоби, сторони вдаються до будь-яких, у тому числі найбезчесніших, способів і прийомів дій – як силових, так і несилових. Змістом військових дій у війні даного типу стає не фізичне знищення збройних сил супротивника, а деморалізація і нав'язування своєї волі всьому населенню держави. На полі бою сучасного збройного конфлікту поряд з регулярними військами з'являється безліч нових дійових осіб – формування повстанців і бойовиків, кримінальні банди, міжнародні терористичні мережі, приватні військові угруповання і легіони іноземних найманців, підрозділи спецслужб різних країн світу, а також військові контингенти міжнародних організацій. Такий тип ведення бойових дій отримав назву «гібридної війни».

3. Стратегічний план протидії війні. У сучасних умовах зовнішня та безпекова політика України скеровані насамперед на протидію російській агресії та організацію широкого міжнародного фронту підтримки українського спротиву. Використання сили з боку Кремля підкреслило неможливість для невеликих та середніх пострадянських держав забезпечувати безпеку національними засобами поза військовими союзами, що посилює прагнення інтегруватися до структур Північноатлантичного альянсу або проектувати власний регіональний комплекс безпеки разом із суміжними країнами.

Сьогодні на боці України в її протистоянні з Москвою та на захисті міжнародно-правового порядку стоїть абсолютна більшість європейських держав та країн світу. Збереження та посилення режиму економічних та політико-правових санкцій проти агресора залишається важливим напрямом допомоги Україні з боку Заходу. Санкції мають значний негативний вплив на російську економіку, хоча слід визнати, що їхня дія ще не призвела до очікуваних наслідків – виведення російських військ та повна деокупація територій України, в тому числі Крима та Донбаса.

4. В рамках суспільно-політичної системи України існує також внутрішній стратегічний план протидії війні - **Стратегія національної безпеки України**. Це документ довгострокового планування, що визначає актуальні загрози національній безпеці України та відповідні цілі, завдання, механізми захисту національних інтересів України та є основою для планування і реалізації державної політики у сфері національної безпеки. Стратегія національної безпеки і оборони України розроблена за дорученням Президента України. Вона визначає основні напрями державної політики у сфері національної безпеки, зокрема: пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, цілі та основні напрями державної політики у сфері національної безпеки; поточні та прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов; основні напрями зовнішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки; напрями та завдання реформування й розвитку сектору безпеки і оборони; ресурси, необхідні для її реалізації.

5. Традиційно на Заході розробка стратегій національної безпеки передбачає організацію процесу стратегічного мислення, орієнтованого на пошук оптимального варіанта плану дій у трикутнику “Цілі”, “Засоби”, “Способи”, спрямованого на протидію реальним чи потенційним загрозам національним інтересам (цілям). Вказаний план дій має охоплювати всі питання практичної діяльності органів державної влади щодо забезпечення безпеки в політичній, економічній та інших сферах життєдіяльності суспільства та держави і, як правило, передбачає обґрунтування умов, за яких можливим є використання державою сили (політичної, економічної, військової тощо) для здійснення впливу, підтримки, контролю чи прямого примусу у контексті забезпечення реалізації національних інтересів (досягнення національних цілей).

Перший підхід зорієнтований, переважно на можливостях країни в ресурсному забезпеченні, коли наявність власних ресурсів є достатньою для досягнення поставлених державою сукупності стратегічних цілей у політичній сфері. Цей підхід використовується переважно розвиненими країнами світу. Інші країни мають визначити із вказаної сукупності цілі, які мають бути досягнуті за будь-яких умов, наприклад, такою є забезпечення територіальної цілісності.

Другий підхід передбачає однозначний дефіцит ресурсів для реалізації бажаної, найефективнішої стратегії, тобто дефіцит “Засобів” у комбінації “Цілі”, “Засоби” і “Способи”. З огляду на це, очевидно, що не кожному бажану стратегію можна реалізувати. За умов недостатньої кількості ресурсів маємо або обрати стратегії, які можна реалізувати використовувати наявні ресурси, проте вони менш ефективні; або залучити ресурси ззовні країни. Це, безумовно, створює додаткові небезпеки для країни у контексті втрати нею певної частини державного суверенітету у питанні прийняття важливих державно-правлінських рішень, оскільки країна підпадає під залежність політичної волі іншої держави. Цей підхід використовують переважно країни з перехідною економікою.

Третій підхід зорієнтований, переважно на використання принципово нових суспільних технологій, тобто акцент робиться на способах досягнення бажаних стратегічних політичних цілях, зокрема, це можуть бути ті чи інші ініціативи щодо модернізації суспільно-політичної системи, більш активне залучення інститутів громадянського суспільства для забезпечення мобілізації суспільства навколо суспільно значимих цілей, сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. У разі реалізації такого підходу щодо розробки Стратегії забезпечення політичної безпеки необхідним є також врахування можливостей країни у перспективі, які виникнуть залежно від обраної стратегії.

6. Враховуючи, що не всі підходи відображають об'єктивну ситуацію стану тієї чи іншої країни й не можуть бути описані в межах цих трьох підходів, пропонується, як правило, реалізовувати *четвертий комбінований* – який поєднує елементи описаних вище підходів (може поєднувати елементи всіх, або декількох підходів одночасно), саме такий підхід є найбільш об'єктивно відповідним до сучасних умов, створених в Україні.

7. Подальша розробка Стратегії забезпечення політичної безпеки має передбачати визначення і постійний моніторинг параметрів, перевищення яких може поставити під реальну загрозу існування соціум, передусім зруйнувати його політичну структуру або унеможливити виконання нею основних функцій, які визначають сенс існування держави, серед яких, зокрема, забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності, захисту конституційного ладу, дотримання процедур забезпечення правонаступності влади, спроможність впливу на рівні соціального збурення. З огляду ж на те, що для різних країн оцінки факторів, які здійснюють вплив на розвиток соціальної системи, мають різне звучання і виміри, а відтак і уявлення про пріоритетність проблем і перспективи їх розв'язання у контексті забезпечення безпеки можуть суттєво розрізнятися, то обов'язковим є і врахування феномену суспільної свідомості, та її закріплення шляхом розвитку та інтеграції цифрової інфраструктури України у суспільні процеси. Це дозволить сформувати пізнавальну і предметно-перетворювальну діяльність людей як систему практично орієнтованих знань, які в кінцевому підсумку трансформуються у коливання суспільної думки і політичної еліти з широкого кола питань, які лежать у площині забезпечення політичної безпеки, починаючи з оцінки історичного минулого й закінчуючи уявленнями про обриси майбутнього безпечного світу.

Дарина Войцехівська, студентка ОП «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Daryna Voitsekhivska, Student of the educational program «Public Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

УДК 351.86.077.6-027.21

Науковий керівник: **Наталія Клименко**, д.держ.упр., доц., професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**ПРИНЦИПИ, ЗАКОНОМІРНОСТІ, ЗАКОНИ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
PRINCIPLES, REGULARITIES, LAWS OF PUBLIC ADMINISTRATION
IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY**

В умовах неергодичності світу, вкрай важливим є розуміння принципів, закономірностей та законів публічного управління у сфері національної безпеки. Через їх взаємозв'язок виявляються основні положення теорії публічного управління у цій сфері та розкривається його зміст. Під поняттям «національна безпека України» відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» розуміється захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1]. Сфера національної безпеки спрямовує свої дії на захист життєво важливих інтересів особистості, суспільства й держави в різних сферах життєдіяльності сприяючи стійкому розвитку країни. Серед принципів, які грають важливу роль у процесі забезпечення безпеки виділяють такі:

- принцип відповідності всіх дій цілям і задачам забезпечення безпеки (реалізація цього принципу передбачає єдність та цілеспрямованість дій всіх учасників та державних органів, які беруть участь в підготовці та реалізації заходів тактичного та стратегічного характеру, спрямованих на забезпечення безпеки);

- принцип взаємодії всіх сил і засобів, що беруть участь в забезпеченні безпеки (перш за все, зміст цього принципу відображає узгодженість за часом і місцем дій всіх гілок влади в процесі забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави, а також особливу роль в його реалізації набувають наукові розробки і спільні навчання із забезпечення безпеки, а також узгоджена програма підготовки кадрів);

- принцип відповідності правовим і моральним нормам; принцип пріоритету заходів попередження; принцип активності, ініціативи і творчості; принцип гнучкості; принцип швидкого реагування [2, с.110-111].

Серед законів публічного управління, які впливають на сферу національної безпеки можна виділити:

- загальний закон публічного управління (характеризує залежність керуючого впливу суб'єкта на об'єкт від стану системи публічного управління та соціального (суспільного) середовища, в якому цей процес відбувається);

- закон необхідності посилення регулювання та управління суспільними процесами (різноманітність суспільного життя та діяльності визначає основне завдання регулювання - збереження стану упорядкованості, за допомогою застосування певних методів та дотримання принципів управління задля досягнення поставленої мети);

- закон співвідносності керуючої та керованої підсистем системи публічного управління (залучати нові ресурси та здійснювати відповідні коригуючі дії, забезпечуючи збалансованість системи публічного управління через процедуру встановлення співвідносності керуючої та керованої підсистем) та інші [3, с. 90-95].

Будь-який закон або низка законів мають форму певних закономірностей. Серед закономірностей, характерних для публічного управління у сфері національної безпеки варто виділити: цілісність (у системі виникають якості, якими не володіють її елементи); цілеспрямованість (організаційні системи завжди створюються для досягнення певних цілей); ієрархічність (система публічного адміністрування у сфері національної безпеки є соціальною, а такі системи завжди мають ієрархічну структуру); комунікативність (система публічного адміністрування у сфері національної безпеки, як соціальна система не може бути ізольована від навколишнього середовища); упорядкованість (стійкість певним чином орієнтованих елементів системи); історичність (будь-яка соціальна система проходить певні етапи становлення, розквіту та занепаду або перетворення); еквіфінальність (здатність соціальних систем досягати певного стану, який залежить виключно від параметрів системи); стабільність (проявляється у залежності від кількості зв'язків між елементами системи; чим їх менше, тим стабільніша система) [4, с. 211-212].

Вищезазначене свідчить, що систему принципів, законів та закономірностей публічного управління у сфері національної безпеки формується тісний взаємозв'язок між його суб'єктом та об'єктами, який спрямований на досягнення її основної мети: забезпечення реалізації національних інтересів та захист національних цінностей.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України : Закон України від 24.11.2021 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Публічне управління та національна безпека : монографія / А. М. Михненко, Н. М. Грущинська, Ю. В. Нестеряк, Я. Ф. Жовнірчик, І. І. Дейнега, В. П. Приходько, М. Л. Ніжніков, Е. М. Макаренко, О. В. Поліщук, І. В. Чібісова ; за ред. д-ра іст. наук, проф. А. М. Михненка і д-ра екон. наук, доц. Н. М. Грущинської. Київ : НАУ, 2019. 340 с.
3. Міненко М.А. Публічне управління: теорія та методологія : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 404 с.
4. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) : підручник. Київ : НАДУ, 2012. 544 с.

Влада Разумова, студентка ОП «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vlada Razumova, student of the Educational Program "Public Administration and Management" at the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

УДК 304

Науковий керівник: **Галина Заворітня**, к.політ.н., доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**СУБ'ЄКТИ ТА ОБ'ЄКТИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У КОНТЕКСТІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ
SUBJECTS AND OBJECTS OF PUBLIC AUTHORITY IN THE CONTEXT
OF SECURING SOCIAL SYSTEMS**

Головним - у соціальних відносинах і їх системах - всередині країни завжди є людина. Людина може виступати об'єктом, на який спрямовані загрози, тобто існує можливість, що вона втратить здоров'я, життя, власне майно тощо. Окрім цього, існують природні катаклізми, а також різноманітні форс мажорні обставини, що можуть руйнувати соціальні системи.

Будь-яка *соціальна система* має дві невід'ємні складові - суб'єкт та об'єкт. *Суб'єкт* – це держава, тобто органи влади та керівний склад, тоді як *об'єктом* виступає сама система, все, що підпорядковується суб'єкту. Вони вступають в контакт та між ними виникають взаємодія та відносини, які мають координаційний чи субординаційний характер. У результаті відбуваються соціальні активності в об'єктах управління, без яких соціальна

система не може існувати як цілісна структура, що має стратегію розвитку [4, с. 25].

Як зазначалося вище, впродовж свого існування різні соціальні системи зазнають втручання на різних рівнях і можуть бути дестабілізовані. Щоб уникнути таких ситуацій в системах повинні існувати певні навички соціальної безпеки та органи управління, які їх забезпечують і контролюють. Саме поняття «безпека» є багатоаспектне й досить складне у своїй структурі. Забезпечення безпеки соціальної системи обмежується єдністю трьох його основних функцій – розвитку, безпеки та управління [5, с. 15]].

Досягнення та реалізація певних цілей розвитку суспільства тісно поєднане з оновленням механізму публічного управління. Зміни принципів, за якими приймаються рішення в публічній сфері, можуть бути досягнуті не тільки завдяки інноваціям у системі підготовки керівників нового покоління, які мають творчо мислити, аналізувати економічні, політичні та соціальні процеси, але і систематизації практичного досвіду публічної влади інших розвинутих країн, і саме з цього робити ґрунтовні висновки щодо стратегії й тактики публічних дій.

Взагалі, публічна влада спрямована на вирішення суспільних справ, і поширюється за територіальним принципом. Публічній владі мають підпорядковуватися всі, хто знаходиться на території, яка є під її керівництвом. Публічна влада реалізовується певною кількістю людей, які займаються керівництвом держави професійно і створюють і належать до апарату влади. Такому апарату підпорядковуються всі верстви населення [1, с.12].

Публічна влада виступає у двох формах: державна влада і влада місцевого самоврядування (муніципальна влада).

Публічне управління як системне суспільне явище є спільною діяльністю органів трьох гілок влади та органів місцевого самоврядування. Їх робота базується на здійсненні внутрішніх і зовнішніх функцій держави, а

спрямовується на формування політики, вироблення, ухвалення та реалізацію форм і механізмів впливу на всі сфери та процеси життєдіяльності суспільства. Метою цього досягнення та підтримання соціоекономічної рівноваги на підставі взаємоузгодження загальнодержавних, регіональних, групових і індивідуальних інтересів.

Сутність публічного управління як системного суспільного явища пояснюється повною єдністю необхідних внутрішніх зв'язків і підпорядкованостей, які відбиваються в законах управління та суспільного розвитку [2, с.155].

Загалом, соціальне керівництво – це таке керівництво, яке здійснюється у людському суспільстві, у відношенні людей один до одного. Тому у соціальних системах головним є людський фактор [6, с.8].

Основним у соціальній функції держави є забезпечення суспільного добробуту, інакше кажучи, гідного життя і розвитку кожної людини, створення рівних можливостей для усіх громадян в досягненні цього добробуту. Для того, щоб виконати таку соціальну функцію публічна влада створює систему відповідних органів та фонди, які витрачає на пенсії, різні соціальні допомоги, охорону здоров'я населення, освіту тощо. Уряд розробляє і реалізує програми, які сприяють зайнятості населення, скорочують безробіття, регулюють розміри заробітної плати тощо.

У теперішніх відносинах «людина – держава» головна роль належить людині, а держава та підвладні їй структури мають на меті забезпечити таку діяльність, що зможе охороняти й захищати права людини, що й записано в Конституції України в статті 3, що свободи й права людини, та їхні гарантії, в основному і визначають напрям діяльності держави. Однією з ознак соціального суспільства є, регулювання діяльності держави правом. Це можна розуміти так, що права у людей не є подарованими державою, а в них є своє пояснення. Вони існують невід'ємно від людини від її самого народження і є невіддільними від неї [3, с.201].

Саме тому стосунки між державою і громадянами повинні ґрунтуватися на їх пов'язаності правами, відповідальністю та обов'язками. Якщо особа є відповідальною перед державою, то і держава взаємно відповідальна перед людьми.

Список використаних джерел

1. Весельська Л.А. Соціальна безпека: проблема визначення / Л. А. Весельська // Науковий вісник Академії муніципального управління : збірник наукових праць. – 2022 – Вип. 3.
2. Лахижа М.І. Модернізація публічної адміністрації: теоретичні і практичні аспекти [Текст] / М. І. Лахижа. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2019 –289 с.
3. Лібанова Е. Ринок праці та соціальний захист : навч. посібн. із соц. політики / Е. Лібанова, О. Палій. —К. : Вид-во "Основи", 2020. – 491 с.
4. Публічне адміністрування в Україні : [Навч. посіб.] / [В. Б.Дзюндзюк, О. Б. Коротич, Н. М. Мельтюхова та ін.]; за заг. ред. д.філос.н., проф. В. В. Корженка, к.е.н., доц. Н. М. Мельтюхової. – Х. : Вид-во ХарРІНАДУ «Магістр», 2019. – 256 с.
5. Сиченко О.О. Соціальна безпека в системі національної безпеки держави / О.О. Сиченко // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер. : Державне управління. – 2019. – Т. 186. – Вип. 174.
6. Скуратівський В., Линдюк О. Соціальна безпека українського суспільства та шляхи її забезпечення // Вісник Національної академії державного управління. — 2019. — №3.

Ксенія Яриза, студентка ОП “Публічне управління та адміністрування”
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Kseniya Yariza, Student of the educational program “Public Administration”,
Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko
National University of Kyiv

УДК: 351:338.2

Науковий керівник: **Рена Марутян**, доктор наук з державного управління,
доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового
інституту публічного управління та державної служби Київського
національного університету імені Тараса Шевченка

**СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ
ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ
SYSTEM OF PUBLIC GOVERNANCE IN THE CONDITIONS OF
ORGANIZATIONAL WAR AGAINST UKRAINE**

Держава як організаційна система складається з множини соціальних об'єктів і центру, що забезпечує управління — конструктивне чи деструктивне. За умови деструктивного управління формується патологічна функціональна система, що, застосовуючи різноманітну організаційну зброю, призводить до знищення державності та є підґрунтям для ведення організаційної війни [1].

Організаційна війна передбачає свідому й цілеспрямовану атаку на організованість цільового ядра, підсистем і зв'язків системи управління супротивника. Оскільки йдеться про системи, в яких і ядро, що визначає мету ОС, і підсистеми, і зв'язки складаються з людей, то до засобів організаційної війни вдається той, хто прагне атакувати управління мотиваціями організаційних рішень супротивника в усіх елементах його соціально-державної системи [2].

Організаційна війна ведеться з використанням організаційної зброї, що є способом активації патологічної системи всередині функціональної структури держави-мішені, у процесі чого патологічна система для свого розвитку поглинає ресурси носія. Складовими частинами ОЗ є: оргінформаційна, оргфінансова, оргуправлінська, оргекономічна, оргісторична, оргосвітня, оргнаукова зброя та інші її види. Характерною особливістю застосування ОЗ є те, що вона впливає на функціональну систему суспільства, насамперед ззовні, з ієрархічно вище розташованого владного рівня системної організації. Крім того, використання ОЗ "не завжди помітно" для традиційних форм наукового спостереження й "незрозуміло" в межах традиційної логіки буденного пізнання. Деструкція як вплив організаційної зброї спрямована на досягнення результатів, що перебувають у "системі цінностей" агресора [4].

У сучасній гібридній війні проти України організаційну зброю використовують для впливу на осіб, що приймають рішення з метою урадити систему державного управління. У такий спосіб відбувається створення контрольованого управлінського хаосу, руйнування внутрішньополітичної стабільності у державі-мішені, на тлі які країна-сусід виглядатиме осередком прогресу та процвітання, а приєднання до її геополітичних проєктів не матиме альтернативи [4].

Тобто результатом використання оргзброї є активізація у державі процесів самоліквідації. Це деструктивний вплив на державно-управлінські структури, знищення систем національної безпеки або їхнє перепрограмування, коли країна не ідентифікує загрози і не бореться з ними [1].

Результатом вживання оргзброї стає активізація у державі процесів самоліквідацію. Таким чином, оргзброя здійснює деструктивний вплив на державно-управлінські структури держави, знищує її імунну систему

(систему національної безпеки) або її перепрограмує, у результаті чого вона перестає ідентифікувати загрози та не бореться з ними.

Після здобуття незалежності система національної безпеки України через кадрові зміни була переведена в режим зовнішнього управління РФ під контролем російських спецслужб, що створило умови для майбутньої збройної агресії. Оргзброя – це також перепрограмування суспільства шляхом смислових впливів на цінності держави-агресора – “слов’янської єдності” і “російського світу” [4].

Використання організаційної зброї непомітне для традиційних форм експертного спостереження і незрозуміле для контррозвідувальної логіки. Прикладом цього є первинна реакція керівництва України та Держдепартаменту США і ЦРУ на “Російську весну” як спеціальну організаційну операцію з анексії Криму в лютому-березні 2014 року [5].

Оргзброя допомагає втілювати задуми за допомогою “дружньої” пропозиції прийняти начебто позитивні, але насправді небезпечні для країни-жертви деструктивні цілі (“мирні ініціативи” Кремля); засобами створення такого “тиску обставин”, який змушує суперника приймати шкідливі для нього рішення; завдяки імплантації в систему ворога руйнівних елементів, створенню ілюзії благополуччя і “розслаблення” для управлінської еліти країни-жертви, що не дозволяє підготуватися до реагування на атаки і ввімкнення “мобілізаційних” механізмів [5].

У організаційній війні використовуються певні вислови для розхитування внутрішньополітичної ситуації та недовіри до діючої влади: “це олігархічна війна”, “ворог не в Кремлі, ворог на Банковій”, “головний ворог – внутрішній”, “війна йде, бо вигідна Порошенку”, “усі на Майдан”, “Порошенко нас “зливає” на сході” [5].

Уплив таких гасел спонукає українців припинити підтримувати владу та не звинувачувати у війні й кризі Росію. Суспільство ділиться на два табори: “зрадофіли” та “порохоботи”, вони більше не осмислюють дії

логічно, а керуються емоціями та почуттями. Зміщення акценту ненависті з прямого агресора на когось усередині країни – це гарний спосіб демотивації “провоєнного електорату” задля досягнення політичних цілей суперника [5].

Писати у коментарях під новинами про загиблих ООС (АТО), що в їхній смерті винен президент – це маніпуляція й ознака того, що організаційна зброя потрапляє у ціль [5].

Отже, для зменшення впливу оргзброї на систему державного управління України, перш за все, потрібно, щоб у держслужбовців було сформоване критичне мислення, яке має стати критерієм їх компетентності та неупередженості. Саме критичне мислення дозволить ефективно приймати управлінські рішення та за допомогою медіа грамотності навчить громадян протистояти ворожій пропаганді. Критичне мислення як інструмент протидії оргзброї слід розвивати у навчальних закладах, тому що такий тип мислення є основою об’єктивності у сприйнятті світу та ціллю ураження в організаційній війні.

Список використаних джерел

1. Сенченко М. Організаційна зброя та її латентний вплив на соціально-комунікаційний простір. URL: http://www.ukrbook.net/elektr_publ/st_02_2020_7.pdf
2. Сенченко М. Організаційна війна в умовах псевдодемократії. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/vkp_2019_7_3.pdf
3. Гібридна війна: сутність, виклики та загрози: зб. матер. круглого столу (Київ, 8 липня 2021 р.). [Електронне видання]. – Київ : НА СБУ, 2021. – 189 с.
4. Сутність гібридної війни проти України. Інтернет ресурс. URL: <https://goal-int.org/sutnist-gibridnoi-vijni-proti-ukraini/>
5. Мартунян Р. Загорулько А. Організаційна зброя у гібридній війні. URL: <https://matrix-info.com/organizatsijna-zbroya-u-gibrydniy-vijni/>

Анна Прудій, студентка ОП “Публічне управління та адміністрування” Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anna Prudiy, Student of the educational program “Public Administration”, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

УДК 352.071:341.176(4-672)

Науковий керівник: **Тетяна Паламарчук**, к.держ.упр., доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**СИСТЕМА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ:
ДОСВІД ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄС
THE SYSTEM OF LOCAL GOVERNMENT BODIES IN UKRAINE: THE
EXPERIENCE OF EU MEMBER STATES**

Конституція України від 28 червня 1996 року зафіксувала кілька важливих принципів існування місцевого самоврядування в Україні. Так, стаття 7 розділу "Загальні засади" встановлює: "В Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування". Цей позитивний факт мав знайти своє розв'язання в інших статтях і розділах Конституції, проте, місцеве самоврядування було не найкращим чином вписане у традиції всіх попередніх проектів [4, с 99]. Згідно із статтею 140 Конституції України місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, тобто через певний структурно-організаційний механізм, який іменується системою місцевого самоврядування. До системи органів місцевого самоврядування входять: територіальна громада; сільська, селищна, міська рада; сільський,

селищний, міський голова; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; староста; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення [1].

Загалом, в нашій державі реалізовано змішану модель місцевого самоврядування. До особливостей даної моделі можна віднести:

1) право на місцеве самоврядування визнається лише за територіальними громадами сіл, селищ, міст («природними» громадами);

2) на регіональному рівні (район, область) практично всі функції управління територією здійснюють органи виконавчої влади – місцеві державні адміністрації, а органи місцевого самоврядування (районні та обласні ради) носять декоративний характер і реально не впливають на стан соціально-економічного та культурного розвитку регіону;

3) організація місцевого самоврядування здійснюється за схемою «сильний мер – рада», яка передбачає, що обраний територіальною громадою сільський, селищний, міський голова відіграє досить вагому роль в системі місцевого самоврядування – він головує на сесії відповідної ради, очолює її виконавчий комітет та здійснює функції представництва громади у відносинах з іншими громадами, органами державної влади, підприємствами, організаціями та установами;

4) компетенція місцевого самоврядування закріплюється згідно з позитивним принципом правового регулювання (органи місцевого самоврядування зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України – ст. 19 Конституції України) [2].

В контексті курсу на євроінтеграцію вивчення досвіду вдалої реалізації місцевого самоврядування та кращих практик вирішення його проблемних питань в країнах ЄС є неймовірно важливими для України, адже завдяки йому можна удосконалити не ідеальну українську систему органів.

Останні десятиліття позначилися серйозними змінами територіальної організації публічної влади в країнах ЄС, в результаті яких відбувся перерозподіл повноважень і відповідальності між різними рівнями влади. Суттєве розширення функцій держави було обумовлено багатьма реальними потребами життя, які найбільше проявили себе в економіці, охороні здоров'я та соціальній сфері. Необхідність наближення обслуговуючої інфраструктури до споживачів послуг гостро поставило проблему управління великою кількістю державних установ, розкиданих по території держави. Очевидно, що виникла потреба в процедурі децентралізації. В основу цього процесу були покладені принципи, що визначають функціонування всієї системи публічного управління: побудова громадянського суспільства, ефективність, прозорість, відкритість і підзвітність функціонування органів влади, гнучкість та субсидіарність [3].

Переймаючи досвід, варто враховувати те, що українська модель організації діяльності місцевого самоврядування суттєво відрізняється від європейських, тому перед впровадженням запозичених у Європі реформ нам важливо наблизити модель місцевого самоврядування в Україні до європейської. Для цього необхідно:

- 1) провести функціональні та процедурні реформи місцевого самоврядування як шляхом чіткого розподілу повноважень за рівнями управління, так і в сфері адміністративно-територіального устрою з метою законодавчого унормування статусу адміністративно-територіальних одиниць та критеріїв їх виокремлення; запровадження виконавчих органів місцевого самоврядування; формування державної політики щодо об'єднання територіальних громад;

- 2) удосконалити напрями формування матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування в Україні шляхом: забезпечення відповідності між повноваженнями та фінансовим забезпеченням органів місцевого самоврядування; удосконалення системи місцевих податків; формування

системи комунальних фінансово-кредитних установ, що дасть змогу використовувати позиковий механізм: місцеві цінні папери, комунальне кредитування тощо, які є джерелом фінансування інвестиційних програм, тобто забезпечити певну фінансову автономність на місцях

Із теоретичних проблем організації функціонування місцевого самоврядування слід продовжити дослідження у напрямі побудови європейської моделі самоврядування в Україні, яка має бути наповнена конкретним змістом для розроблення нових, більш ефективних механізмів організації функціонування місцевого управління та самоврядування, ураховуючи соціально-економічні, історичні, культурні, суспільно-політичні та правові чинники.

Список використаних джерел

1. Система місцевого самоврядування: веб-сайт. URL: <https://politovita.ba.org.ua/decentralization/modul-12-systema-mistsevogo-samovryaduvannya-ukrayiny/>
2. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» «Формування та розвиток системи місцевого самоврядування: досвід країн європейського союзу» І. О. Кульчій, А. А. Штепа,
3. Зарубіжний досвід організації функціонування місцевого самоврядування: імплементація в Україні /А. П. Лелеченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=266>
4. Досвід реформування місцевого управління в країнах Європейського Союзу Л.Л. Прокопенко Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 2015 р.

Іван Писаренко, студент ОП “Публічне управління та адміністрування”
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ivan Pysarenko, student of the educational program “Public Administration”,
Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko
National University of Kyiv

УДК 351.86:304](477)

Науковий керівник: **Наталія Клименко**, д.держ.упр., доц., професор кафедри
глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного
управління та державної служби Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕАГУВАННЯ НА ЗАГРОЗИ
НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ ТА
ШЛЯХИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ
ORGANIZATIONAL AND LEGAL FRAMEWORK FOR RESPONDING
TO THREATS TO UKRAINE'S NATIONAL SECURITY IN THE SOCIAL
SPHERE AND WAYS TO IMPROVE THEM**

Гарантування безпеки людини, суспільства та держави є одним з найважливіших обов’язків останньої щодо забезпечення національної безпеки. Окреме місце у цьому завданні обіймає соціальна сфера, а саме забезпечення соціального захисту осіб, які його потребують. В мирний час це є досить непростим завданням, а в умовах, коли країна зіткнулася зі збройною агресією, що призвела до масштабного військового вторгнення, підтримувати добробут соціуму стає значно складніше. Проте, незважаючи на запровадження воєнного стану, та періодичні ракетні обстріли усієї території країни, наслідком яких здебільшого є руйнування об’єктів промисловості, критичної інфраструктури та житла населення, Урядом були

прийняті рішення щодо надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок військової агресії. Так, 16.04.2022 року Урядом прийнято рішення про підтримку постраждалого населення, яким було визначено категорії осіб та види допомоги, на яку вони мають право, зокрема: для осіб, які проживають у населених пунктах, які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), нарахування і виплата всіх належних соціальних виплат (пенсій, соціальних допомог, пільг та субсидій тощо) продовжено в повному обсязі з урахуванням особливостей, визначених постановами Кабінету Міністрів України [1]. Також встановлено для деяких осіб окремі умови, за наявності яких ці особи зможуть отримувати певну допомогу від держави, зокрема на проживання внутрішньо переміщених осіб, а також гуманітарна та інша допомога цивільному населенню в умовах воєнного стану, передбачені рішеннями [2-3]. Крім того, було Урядом було визначено особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану [4].

Також слід звернути увагу на рішення про надання застрахованим особам одноразової матеріальної допомоги у зв'язку з втратою частини зарплати чи роботи внаслідок війни. На окрему увагу заслуговує затверджена програма «Підримка», яка надає можливість українцям отримати грошову допомогу в розмірі 6500 грн. Така допомога надається «застрахованим особам, які працюють на умовах трудового договору (контракту), гіг-контракту, іншого цивільно-правового договору, на інших підставах, передбачених законом, та фізичним особам - підприємцям, страхувальники яких одночасно відповідають таким ознакам: перебувають на обліку як платники єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в окремих адміністративно-територіальних одиницях за переліком, що затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням ДСНС; подали в установленому законодавством порядку податкову звітність

за IV квартал 2021 р. або річну звітність за 2021 рік; не є бюджетними установами, фондами загальнообов'язкового державного страхування» [5].

Таким чином, хоч прийняті Урядом рішення щодо допомоги населенню України частково поліпшили становище постраждалих, їх не можна вважати завершеними. Оскільки залишається ще багато питань, які потребують свого вирішення, зокрема щодо повоєнної відбудови пошкодженого або відновлення зруйнованого житла, вирішення питань щодо відшкодування збитків за викрадене майно, транспортні засоби, шкоду, завдану здоров'ю населення, яке перебувало на тимчасово окупованих територіях тощо.

Список використаних джерел

1. Про підтримку окремих категорій населення, яке постраждало у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України: постанова Кабінету Міністрів України від 16.04.2022 р. № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-2022-%D0%BF#Text>
2. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022р. № 332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text>
3. Питання надання гуманітарної та іншої допомоги цивільному населенню в умовах воєнного стану в Україні: постанова Кабінету Міністрів України від 07.03.2022 р. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2022-%D0%BF#Text>
4. Про особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 26.02.2022 № 162. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162-2022-%D0%BF#Text>
5. Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми “єПідтримка”: розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 р. № 204-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/204-2022-%D1%80#Text>

Яніслав Ковінський, студент ОП “Публічне управління та адміністрування”
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ynislav Kovincky, student of the Educational and Scientific Institute of Public
Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
УДК 351.86

Науковий керівник: **Лариса Шипілова**, к.політ.н, доц., доцент кафедри
глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного
управління та державної служби Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ВИНИКНЕННЯ СТАНОВО-ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ УСТАНОВ У ДЕРЖАВАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ.

EMERGENCE OF STATE-REPRESENTATIVE INSTITUTIONS IN THE STATES OF WESTERN EUROPE.

Економічний образ західноєвропейських держав істотно змінився в XIII-XIV ст., що зумовило перехід до нової форми феодальної держави, а також певні зміни у праві. В Європі спостерігалось бурхливе зростання міст, кількості міського населення. Це сприяло зміцненню внутрішнього ринку. Розвиток товарно-грошових відносин, поштовх яким дали організовані католицькою церквою хрестові походи, викликав розквіт ремесла і торгівлі.

Ідейними організаторами походів були римо-католицька церква та рицарство, які прагнули розширити свої земельні володіння.

Феодали, які мали на території своїх земельних володінь міста, нещадно грабували міщан, викликаючи в їхнім середовищі не лише гнів, а й постійні повстання. Міста прагнули звільнитися від зверхності феодалів і нерідко вдавалися до купівлі у короля хартій свободи.

У цій ситуації інтереси міст і короля багато в чому збігалися. Міщани прагнули міцної централізованої держави, в якій були б умови для захисту

їхніх інтересів, власності, вільного розвитку ремесла й торгівлі. Король також хотів єдності та могутності країни. Міста боролися проти сваволі феодалів, і король бажав обмеження влади останніх. Так і виникла неписана угода: міста забезпечують короля грошима і солдатами, король забезпечує містам захист від домагань феодалів. Отже, серйозні зміни в економічному укладі зумовили зміни і в суспільному житті.

Станово-представницька монархія у Франції

Головною зміною в державному ладі аналізованого періоду була поява нової форми держави - **станово-представницької монархії**. У Франції станово-представницький орган (**Генеральні штати**) утворився 1302 р., в період правління Філіпа IV.

Приводом для заснування Генеральних штатів у Франції послужила суперечка між Філіпом IV і Папою Римським з питань фінансів. Невпинні війни з Англією вимагали великих коштів, і Філіп IV наказав французькому духовенству сплачувати в державну скарбницю все те, що раніше відраховувалося до папської курії. Папа Римський був цим розгніваний і викликав Філіпа IV до Рима. Тоді Філіп IV відправив запрошення графам, герцогам і вищим служителям церкви прибути на засідання Генеральних штатів. Дрібне дворянство і міщани надіслали на збори виборних представників. Як і розраховував король, Генеральні штати підтримали його в суперечці з папою. Було проголошено, що у світських справах король залежить лише від Бога. Становище Папи Римського сильно похитнулося, і протягом 70 років Папи змушені були перебувати в місті Авіньйоні у Франції, що поставило їх у залежність від французьких королів, хоч Авіньйон і не входив до королівського домену.

Генеральні штати скликалися головним чином в тих випадках, коли королі потребували грошей, але за умов феодалної роздробленості мали отримати згоду на субсидії та введення податків. Отже, серед найважливіших

повноважень Генеральних штатів було право на самооподаткування. Найчастіше цей орган скликався в XIV, XV і XVI ст.

У XIV ст. нерідко траплялися конфлікти Генеральних штатів із дофіном (спадковим принцом), майбутнім королем Карлом V. Зрештою, спалахнуло повстання паризьких ремісників. Під тиском Генеральних штатів у 1357 р. було видано **«Великий береневий ордонанс»**, який передавав Генеральним штатам контроль над управлінням і витратою фінансів.

За своїм складом Генеральні штати представляли духовенство, дворянство і міську аристократію. Під час засідань депутати від цих станів утворювали окремі групи. Кожний стан засідав і виносив рішення окремо від інших і володів одним голосом, незалежно від кількості депутатів, які входили до його складу. За такого порядку голосування перевага завжди була на боці представників дворянства і духовенства, якщо між ними не було розбіжностей.

Урочисте відкриття і закриття Генеральних штатів проводилося в загальній залі в присутності короля. Генеральні штати намагалися обмежити королівську владу і вплив на вирішення державних питань. Але цьому заважали суперечності між двома привілейованими і третім станами.

У середині XV ст. майже в усій Франції утворилися штати в окремих сеньйоріях. Вони формувалися за таким же принципом, як і Генеральні штати, і клопоталися здебільшого питаннями податків, розглядом проблем місцевого розвитку.

Станово-представницька монархія в Англії

До XIII ст. англійська феодальна монархія відзначалася сильною королівською владою і значною централізацією системи управління. Зміцненню влади монархів сприяла боротьба між завойовниками, зокрема нормандською знаттю і англосаксонськими феодалами. Проте згодом, коли завойовники асимілювалися з місцевим населенням, зв'язок англійської знаті з тронем почав слабшати. Всі прошарки населення - від феодалів до селян -

почали протестувати проти сваволі і деспотизму королівської влади. Невдоволення населення ще більше загострилося через поразки Англії у війні з Францією. Цікаво, що в потужному русі за обмеження королівської влади, який очолили феодали, об'єднались і церква, і міста, і навіть значна частина селянства. Річ у тім, що всі прошарки населення і стани піддавалися нещадному здирству і поборам з боку бездарних королів, які програвали війну за французькі землі.

Приводом до відкритого антикоролівського виступу стала капітуляція короля Іоанна Безземельного перед римським папою, васалом якого він зобов'язався стати.

У 1215 р. барони, дрібне рицарство і міщани зі зброєю в руках підступили до королівської резиденції. Король змушений був піти на поступки і підписав запроповану йому баронами Велику хартію вольностей.

Період станово-представницької монархії в Англії характеризувався створенням станово-представницького органу - парламенту, зміною та вдосконаленням окремих ланок системи державного управління.

Велика хартія вольностей не поклала край боротьбі короля і баронів. У XIII ст. було створено олігархічний орган - раду. Вона була скликана 1258 р. королем Генріхом III і складалася з баронів та вищого духовенства. Рада зажадала від короля затвердження Оксфордських провізій, що за своїм характером були рівнозначні конституції. **Оксфордські провізії** передбачали широкі повноваження для баронської ради та її комітетів. Король повинен був здійснювати свою владу через комітети, які наділялися правом контролювати діяльність усіх вищих посадових осіб держави: великого юсциніарія, канцлера та ін. Встановлювалося, що рада баронів повинна збиратися тричі на рік, і навіть «мірою потреби».

У 1259 р. Генріх III спробував залучити на свій бік у боротьбі з баронами дрібних і середніх феодалів, видавши **Вестмінстерські провізії**, які

передбачали: а) звільнення васалів великих феодалів від обов'язкової участі в роботі курій баронів; б) заборону баронам вимагати від своїх васалів більших грошових внесків або служби, ніж було встановлено спочатку. Проте дрібні та середні феодали не стали опорою короля. Мало того, 1264 р. саме завдяки їхній підтримці барони дістали перевагу над королем.

Згодом, після перемоги, барони створили при королі раду з 19 членів, яка повинна була брати участь в управлінні країною. Тоді поширилася доктрина, згідно з якою король обмежений у своїх діях законами. Так, у творі англійського юриста XIII ст. Брайтона зазначалося: «Король має над собою Бога і право, тому що право робить його королем».

Парламент. Ще більше було обмежено королівську владу в Англії після створення парламенту. Спершу цей орган лише визначав розміри податків. З часом він перетворився на вищий законодавчий орган країни. Щоправда, парламент скликався з волі короля, який міг схвалювати або відхиляти законопроекти. Король не міг видавати або змінювати законів (статутів), але зберігав право видавати ордонанси, що містили загальні норми. Відсутність чіткого розмежування між статутами й ордонансами дозволяла королю обминати статuti, а іноді й змінювати їх.

Королю належало верховне командування армією, флотом. Він оголошував війну та укладав мир, призначав на найвищі посади як у центрі, так і на місцях.

Керівництво країною здійснювалося через державну раду. Управлінські функції виконували також особи, які очолювали державні установи, зокрема канцлер (керівник канцелярії), члени центральних судів, лорд-скарбник, королівський камергер та ін. Особистим радником короля був хоронитель печатки (він мав статус міністра).

Війни, що їх у XIII ст. вела Англія, призвели до розладу фінансів, а це вимагало нових поборів з населення. Через це виникла потреба скликання великої королівської ради, яка вже називалася парламентом.

У 1254 р. вперше була скликана велика рада королівства, яка включала представників двох станів: духовенства та світських феодалів. Представники третього стану (міщани) дістали доступ у парламент лише через 11 років.

У 1256 р. після перемоги феодалів під керівництвом Симона де Монфора до великої ради були запрошені по два представники від деяких міст.

До складу парламенту, скликаного у 1295 р. королем Англії Едуардом I, крім представників світських і духовних феодалів, увійшли також по двоє представників від 37 графств і по двоє - від міст. Цей парламент отримав назву «зразкового».

У другій половині XIV ст. відбувся поділ парламенту на дві палати: верхню (**палата лордів**) і нижню (**палата общин**). Своєрідність цього поділу полягала в тому, що рицарі та міщани опинилися в одній палаті. Спершу вони могли лише затверджувати рішення, прийняті баронами і духовенством, які склали велику раду.

У 1352 р. обидві половини парламенту почали засідати окремо.

Загалом у період станово-представницької монархії парламент мав такі права:

- а) вирішувати питання про розмір зборів на користь королівської скарбниці;
- б) брати участь у виданні законів;
- в) здійснювати контроль за вищими посадовими особами;
- г) провадити судочинство.

Право контролю за діяльністю посадових осіб дозволяло палаті общин виступати з обвинуваченням найвищих посадових осіб держави. Обвинувачуваний міг бути засудженим навіть до страти з позбавленням будь-яких спадкових прав і конфіскацією майна.

Виняткове право на видання законів виникло з права парламенту подавати королю петиції. Король міг відхилити вимоги парламенту або погодитися з ними.

В аналізований період у державах Західної Європи остаточно сформувалися такі стани: **дворянство, духовенство і третій стан**, куди входили **міщани і селяни**. Проте розподіл на стани не повністю відображав правове становище різних груп населення, оскільки ці стани складалися з неоднорідних прошарків суспільства.

Вищими, привілейованими станами залишалися дворянство і духовенство. У середовищі дворян відбулося розшарування, в результаті якого утворилася група вищих дворян із загалу старої феодалної знаті й багатих міщан (у Франції це - **дворяни шпаги**, в Англії - **лорди**). Підпорядковане становище посідали дворяни, які вийшли з рицарів, чиновників і суддів. Такий самий розподіл відбувся й у стані духовенства.

Бурхливий розвиток капіталістичних відносин у містах забезпечив значну вагу в суспільному житті третьому станові - міщанам. Міське населення, як і два інші стани, було досить неоднорідним. Вищий прошарок міщан - **патриціат** - захопив найважливіші посади в містах і протиставив себе **бюргерству**(у Франції - буржуазія), тобто середнім прошаркам міського населення, а також плебейській частині міського населення, що складалася з підмайстрів, поденників та інших бідняків.

Із розвитком товарно-грошових відносин і ринків відбувалися значні зміни в правовому становищі та складі селянства. Феодали, які потребували грошей для придбання предметів розкоші, почали замінити натуральні повинності грошовими. Це зумовило розвиток товарності селянських господарств, диференціацію селян на верхівку і малоземельних бідняків. Заможні кріпосні селяни викупували собі право переходу в становище вільних, орендували землі у феодалів, які розорялися, і скуповували їх у бідняків. Одночасно відбувався процес обезземелювання селян-бідняків, які

мали шукати роботу в заможних господарствах, поповнювали ряди міського й сільського пролетаріату.

Зміни соціально-економічних відносин, обумовлені ростом продуктивних сил, викликали ряд змін і в політичній галузі. Розвиток міст свідчив не лише про порушення замкнутості феодалських господарств і посилення економічних зв'язків, а й про створення реальних передумов для формування єдиної, більш або менш централізованої держави (зокрема у Франції). У місті сформувався новий суспільний лад, який втілював у собі подальший розвиток виробництва та обміну і став природним союзником королівської влади в її боротьбі з великими феодалами за об'єднання феодалсько-роздробленої держави.

Однією з характерних ознак політичного устрою держав цього періоду є утворення **станово-представницьких установ**: у Франції це - Генеральні штати, в Англії - парламент. Ці установи значною мірою відрізнялися від феодалських з'їздів минулої епохи, маючи представників трьох станів, а не двох. Крім того, якщо феодалські з'їзди були найчастіше зброєю знаті в боротьбі проти централізованої політики монархів, то станово-представницькі органи були знаряддям політики зміцнення влади, централізації держави.

Список використаних джерел

1. «Історії держави та права зарубіжних країн», доцент кафедри історії держави та права, к.ю.н., доцент - О.І. Анатольєва, Київ 2015
<http://studies.in.ua/istorija-derzhavy-ta-prava-zarubizhnyh-krain-lekcii.html>

Владислав Олександров, аспірант кафедр глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vladyslav Oleksandrov, graduate student of the Departments of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-0164-6439>

УДК 351.862

Науковий керівник: **Рена Марутян**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

МІСЦЕ КОНЦЕПЦІЇ СТІЙКОСТІ В СТРАТЕГІЧНИХ ДОКУМЕНТАХ УКРАЇНИ

THE PLACE OF THE CONCEPT OF RESILIENCE IN THE STRATEGIC DOCUMENTS OF UKRAINE

Побудова системи національної стійкості останні роки стала актуальним завданням системи державного управління України. Поняття «національна стійкість» та «стійкість» почало почало з'являтися у стратегічних документах сфери національної безпеки з 2020 року. Так, у *Стратегії національної безпеки України (2020)* зазначається, що запровадження національної системи стійкості для забезпечення високого рівня готовності суспільства і держави до реагування на широкий спектр загроз.

Пункт 47 Стратегії передбачає, що країна запровадить національну систему стійкості для забезпечення високого рівня готовності суспільства і держави до реагування на широкий спектр загроз, що передбачатиме[5]:

- оцінку ризиків, своєчасну ідентифікацію загроз і визначення вразливостей;
- ефективне стратегічне планування і кризовий менеджмент, зокрема впровадження універсальних протоколів реагування на кризові ситуації та відновлення з урахуванням рекомендацій НАТО;
- дієву координацію та чітку взаємодію органів сектору безпеки і оборони, інших державних органів, територіальних громад, бізнесу, громадянського суспільства і населення у запобіганні й реагуванні на загрози та подоланні наслідків надзвичайних ситуацій;
- поширення необхідних знань і навичок у цій сфері;
- налагодження та підтримання надійних каналів комунікації державних органів із населенням на всій території України.

Крім того, окрему увагу приділено створенню «ефективної системи безпеки та стійкості критичної інфраструктури, заснованої на чіткому розподілі відповідальності її суб'єктів та державно-приватному партнерстві» (стаття 48). Таким чином, документ передбачає як вибудову системи стійкості відповідно до рекомендацій НАТО, так і ключовий акцент на координації дій безпекового сектору та цивільного. Водночас відразу спостерігається виокремлення об'єктів критичної інфраструктури серед інших елементів системи стійкості держави. *Стратегія зовнішньополітичної діяльності України (2021 р.)* також акцентує увагу на питаннях стійкості. Зокрема, у статті 15 визначається, що одним із принципів реалізації Стратегії буде принцип стійкості – «здатність держави і суспільства ефективно протидіяти загрозам будь-якого походження і характеру, зокрема збройній агресії, економічному тиску, політичній дестабілізації, кібератакам, дезінформації та іншим загрозам, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати

стале функціонування, швидко відновлювати рівновагу після криз»[4]. У порівнянні з Стратегією національної безпеки, таке визначення є більш повним та всеохоплюючим, що краще відповідає міжнародній практиці та відкриває можливості для співробітництва з партнерами. Крім того, у статті 58 визначається, що «з метою підвищення обороноздатності та національної стійкості важливим є посилення взаємодії України з ЄС, НАТО та їхніми державами-членами».

Головною метою **Стратегії воєнної безпеки України (2021 р.)** визначена «завчасно підготовлена та всебічно забезпечена всеохоплююча оборона України на засадах стримування, стійкості та взаємодії». Водночас, попри достатньо розгорнуте визначення стійкості та її ролі йому бракує важливого компоненту, який присутній у всіх документах НАТО щодо стійкості. Йдеться про цивільно-військове співробітництво, а також розуміння взаємозалежності та спільної відповідальності цивільного та військового сектору у часи кризи. У Загальних положеннях визначається, що «Стійкість у ході всеохоплюючої оборони України досягається здатністю системи управління державою, сил оборони, національної економіки, інфраструктури та суспільства швидко відновлюватися та адаптуватися до змін у безпековому середовищі й до тривалого протистояння в наданні відсічі і стримування збройної агресії проти України, підтриманням спроможностей до здійснення стратегічного розгортання, територіальної оборони України, руху опору, ведення операцій (бойових, спеціальних, стабілізаційних дій), налагодженням надійних каналів комунікації з населенням та підтриманням його життєдіяльності»[3]. Таке визначення фактично фокусується лише на ролі військових у часи збройного протистояння, залишаючи поза увагою роль військових під час природних, техногенних катастроф і викликів на кшталт пандемії.

Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 479 введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021

року «Про запровадження національної системи стійкості» і затверджено Концепцію забезпечення національної системи стійкості.

Концепція стала першим документом, який визначає проблеми та виклики, пропонує алгоритми рішення та намагається комплексно подивитися на систему стійкості, з точки зору всіх органів влади та можливого міжнародного співробітництва. Так, зокрема, серед шляхів розв'язання проблем, пов'язаних із запровадженням національної системи стійкості, необхідним визначається поглиблення міжнародного співробітництва у сфері забезпечення стійкості з урахуванням глобальних та регіональних безпекових процесів, де НАТО посідає ключове місце. Наприклад, йдеться про «упровадження реформ, спрямованих на зміцнення особливого партнерства з НАТО та набуття Україною повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору; включення відповідних цілей, пріоритетних завдань та заходів для органів державної влади, спрямованих на забезпечення створення та функціонування національної системи стійкості, у річні національні програми під егідою Комісії Україна — НАТО». Серед очікуваних результатів реалізації концепції, зокрема, зазначені «розвиток міжнародного співробітництва та обмін досвідом у сфері розбудови національної системи стійкості та інтеграції України до системи євроатлантичної безпеки».

Секретар РНБО України О. Данілов ще у 2020 році анонсував створення в Україні Національного центру координації стійкості. «В Україні наявні всі потужності для забезпечення роботи такого Центру: Ситуаційний центр Глави держави в Офісі Президента України, Головний ситуаційний центр України, Національний координаційний центр кібербезпеки при РНБО», - сказав він[1]. На жаль, у 2022 році цей Центр ще не створений, хочі в умовах «гарячої фази» російсько-української війни він міг стати ефективною структурою оперативного реагування на загрози та виклики,

потужним аналітичним хабом, у якому працюватимуть фахівці – представники суб’єктів сектору безпеки і оборони.

Таким чином, можна констатувати, що інституціоналізація концепції національної стійкості України знаходиться на етапі завершення, практично побудована правова модель забезпечення національної стійкості, у процесі становлення залишається її організаційна структура.

Список використаних джерел

1. Данілов О. В Україні має бути утворений Національний центр координації стійкості. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/4743.html>
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості»: Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181>

Артем Кирику, студент ОП “Публічне управління та адміністрування”
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Artem Kyryku student of the educational program “Public Administration”,
Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko
National University of Kyiv

УДК 327(075.8)

Науковий керівник: **Лариса Шипілова**, кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового
інституту публічного управління та державної служби Київського
національного університету імені Тараса Шевченка

**СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ
STRATEGIC PLANNING IN THE FIELD OF NATIONAL
SECURITY OF THE REPUBLIC OF POLAND: EXPERIENCE FOR
UKRAINE**

Система стратегічного керівництва обороною Республіки Польща (РП) тісно пов’язана із Системою антикризового реагування, яка на сучасному етапі перебуває на стадії доведення до сучасних потреб, що стосується протидії тероризму. Основним документом, що регламентує головні завдання та функціональні обов’язки всіх державних установ РП щодо забезпечення національної безпеки і оборони країни, є “Політично-стратегічний план оборони Республіки Польща”.

Дорадчим органом Президента РП у галузі внутрішньої та зовнішньої безпеки відповідно до Конституції РП є Рада національної безпеки (РНБ). Серед головних завдань РНБ є розгляд питань, пов’язаних із безпекою країни, та надання пропозицій стосовно:

- головних положень безпеки країни;
- основних напрямів закордонної політики;
- напрямів розвитку ЗС РП;
- проблем внутрішньої безпеки;
- зовнішніх загроз та засобів протидії. Президент РП є гарантом суверенітету РП та здійснює загальне керівництво всіма державними структурами в галузі внутрішньої та зовнішньої безпеки країни. Президент РП є Верховним головнокомандувачем ЗС РП

За посередництвом Міністра національної оборони Президент РП у мирний час виконує функції Верховного Головнокомандувача ЗС РП. Міністр національної оборони керує діяльністю Міністерства національної оборони (МНО) РП і ЗС безпосередньо або за допомогою своїх заступників, Начальника Генерального штабу Війська Польського (ВП), Генерального командувача видів ЗС та Оперативного командувача видів ЗС.

Міністерство національної оборони РП є найвищим органом державної влади Республіки Польща у сфері оборони держави та здійснює керівництво всім спектром діяльності ЗС РП, а також готує проекти, що стосуються основних принципів організації оборони держави та здійснює загальне керівництво з питань виконання загального військового обов'язку оборони держави.

До сфери відповідальності *Міністерства національної оборони РП* належать: здійснення керівництва діяльністю ЗС; підготовка проектів, що стосуються основних принципів організації оборони держави, у тому числі пропозицій щодо розвитку та структури ЗС РП, а також формування, переформування і розформування військових частин та комплектуванням їх штатів; реалізація основних положень, рішень і директив Ради Міністрів РП у сфері оборони держави та координація реалізації завдань, що впливають із зазначених положень; здійснення у сферах, що визначені Радою Міністрів РП, загального контролю за реалізацією оборонних завдань органами

державної адміністрації, державними інституціями, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарської діяльності тощо; загальне керівництво в питаннях виконання загального військового обов'язку оборони держави; керівництво резервом особового складу з метою виконання загального військового обов'язку оборони держави; загальна координація дій стосовно збереження державної таємниці в оборонному відомстві; визначення цілей, напрямів та завдань військової освіти; керівництво кадровими питаннями у ЗС РП; підтримання контактів з військовими відомствами інших держав та міжнародними військовими організаціями; виконання завдань та союзних зобов'язань, які випливають з участі РП у Програмі інвестицій Північноатлантичного Альянсу у сфері безпеки (NSIP); керівництво фінансовим господарством ЗС РП; представлення інтересів Фонду державного майна РП стосовно майна, що перебуває в користуванні підрозділів ЗС РП, а також виконання визначених відповідними керівними документами процедур щодо державних бюджетних установ та приватних форм власності, які функціонують у військовому відомстві;

У період з 2009 до 2013 р. на виконання програми “Модель збройних сил Республіки Польща 2009–2018” реформування ЗС РП в основному спрямовувалося на вдосконалення саме системи управління.

Із січня 2014 р. ЗС РП перейшли на нову систему управління військами (силами), що має 3 рівні: стратегічний – Міністерство національної оборони та Генеральний штаб як його дорадчий орган; оперативно-стратегічний – Оперативне командування видів ЗС РП і Генеральне командування видів ЗС РП та інші служби; тактичний – командування та інспекторати видів і сил підтримки.

Перехід на нову структуру відбувся поступово, протягом 14 років, починаючи з перетворення Генерального штабу ЗС РП в об'єднаний штаб за зразком НАТО і закінчуючи створенням Оперативного і Генерального командувань видів Збройних Сил у 2014 р., після розгортання відповідних

систем автоматизованого управління. Основою концепції реформування було визначено розмежування функцій застосування та підготовки військ.

На практиці, як зазначають польські фахівці, виявилися недоліки нової системи управління. Розмежування функцій застосування та підготовки військ призвело до порушення вертикалі управління військами та їх всебічного забезпечення у разі передачі військових частин та окремих підрозділів від Генерального командування видів ЗС у підпорядкування Оперативному командуванню видів ЗС РП.

Під час заходів, присвячених двосторонньому військовому співробітництву між оборонними відомствами України та РП, представники керівного складу ЗС РП обговорювали проблеми, які виникли при переході на нову систему управління. Так, Оперативне командування видів ЗС РП являє собою орган управління, який не впливає на рівень бойової готовності та підготовки підрозділів (військ), які передаються йому в підпорядкування. Тому існує потреба в інтеграції систем управління переданих з'єднань та військових частин у систему управління Оперативного командування видів ЗС РП та додаткових заходів щодо забезпечення їх злагодженості. Крім того, необхідна перебудова системи управління з метою інтеграції у воєнний час органів військового управління (Оперативного командування видів ЗС РП, Генерального командування видів ЗС РП та Генерального штабу) в єдину систему управління.

На цих та інших проблемних питаннях зосередив увагу у своїх виступах і колишній начальник Генерального штабу ЗС України А. Лопата, який зазначив, що після остаточного завершення реорганізації в нову систему управління і керівництва почали з'являтися ознаки її недосконалості та проблемні питання, що пов'язані з новим порядком функціонування і життєдіяльності. Виявилось, що запроваджена система управління і керівництва ВП не враховувала один із головних принципів військового

управління – наявність єдиного центру управління, наділеного певними повноваженнями та відповідальністю.

Намагаючись виправити ситуацію, наші сусіди були вимушені прийняти закон, що передбачає призначення Головнокомандувача ЗС РП на воєнний час, але він не розв'язував решти проблем. Тому сьогодні розробляються плани реформування загальної системи управління, розглядається можливість повернення Генеральному штабу Війська Польського ролі єдиного органу військового управління та формування органів управління, подібних до колишніх командувань видів ЗС [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вивчення досвіду реформування системи управління ЗС РП відповідно до стандартів НАТО є надзвичайно актуальним. Адже Україна теж намагається впроваджувати стандарти НАТО, а згідно зі Стратегічним оборонним бюлетенем однією із визначених оперативних цілей є “удосконалення системи військового керівництва силами оборони шляхом розмежування питань формування та підготовки військ (сил) від їх застосування” [1, с. 5].

З'ясовано, що польський досвід свідчить про можливість порушення вертикалі управління військами та їх всебічного забезпечення. Водночас будь-які порушення вертикалі управління військами в умовах проведення антитерористичної операції на Сході України та загрози переростання інспірованого та підтриманого Росією збройного конфлікту на частині територій Донецької та Луганської областей у відкрите збройне протистояння між Україною та Російською Федерацією є неприпустимим і може призвести до надзвичайно тяжких наслідків.

Виходячи з цього обґрунтовано, що недоцільно бездумно копіювати системи управління більш розвинутих країн – членів НАТО. Необхідно враховувати під час планування перебудови системи управління Збройними силами національні особливості, стан і розвиток інфраструктури та економічні можливості країни.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року “Про Стратегічний оборонний бюлетень України” [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 6 черв. 16 р. No 240/2016. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/2402016-20137>
2. Пеньковський В. І. Проблемні питання управління військами (силами) та можливі шляхи їх вирішення на основі досвіду антитерористичної операції / В. І. Пеньковський // Зб. наук. пр. Центру воєнно-стратег. дослідж. Нац. ун-ту оборони України ім. Івана Черняхівського. – 2018. – No 3 (58). – С. 104–107.
3. Фролов В. С. Деякі підходи щодо стратегії протистояння та протидії агресору / В. С. Фролов, Ф. В. Саганюк, М. М. Лобко // Зб. наук. пр. Центру воєнно-стратег. дослідж. Нац. ун-ту оборони України ім. Івана Черняхівського. – 2019. – No 1 (59). – С. 5–11.
4. Тимошенко Р. І. Оборонна реформа: деякі шляхи уникнення небезпечних ризиків / Р. І. Тимошенко, Ф. В. Саганюк, В. Я. Мірошніченко // Зб. наук. пр. Центру воєнно-стратег. дослід. Нац. ун-ту оборони України ім. Івана Черняхівського. – 2019. – No 1 (59). – С. 12–15.
5. Стратегічний оборонний бюлетень – прихована безпорадність Радбезу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://glavcom.ua/columns/lorata/strategichniy-oboronniy-byulet-en-prihovanabezporadnist-radbezu-358358.html>

Олена Любиченко, аспірантка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olena Liubychenko, postgraduate student, Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-3638-3280>

УДК 351:336.1:338.2

Науковий керівник: **Рена Марутян**, доктор наук з державного управління, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

**ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ
ІНФОРМАЦІЙНИМ ІНСТРУМЕНТАМ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.
PUBLIC ADMINISTRATION MECHANISMS TO COUNTER
INFORMATION INSTRUMENTS OF DESTABILIZATION OF THE
SOCIO-POLITICAL SYSTEM OF UKRAINE**

Вступ. З моменту повномасштабного військового вторгнення російською федерацією в Україну 24 лютого 2022 року, на Європейському континенті з'явилась чи не найбільша загроза миру та безпеці із часів закінчення Холодної війни. Вочевидь, це все має страшні наслідки не лише для Української держави, а також створює дестабілізуючий вплив у всьому світі в різних аспектах – військовому, економічному, соціальному, гуманітарному та інформаційному.

Мета роботи – проаналізувати існуючі загрози суспільно-політичної системи України в інформаційній сфері та запропонувати дієві державно-управлінські механізми протидії деструктивним інформаційним інструментам.

Матеріали і методи. У тезах доповіді використано низку законодавчих документів, оригінальних праць та аналітичних матеріалів. У роботі також застосовуються загально відомі дослідницькі методів пізнання: аналіз, синтез, логічний метод, систематизація, порівняння та узагальнення.

Результати і обговорення. Відтоді як у 2014 році росія спочатку окупувала Крим, а потім розпочала гібридну операцію, замасковану під сепаратистське повстання на Донбасі, Україна розпочала обмежувати присутність російських ЗМІ у своєму інформаційному просторі. Це піддавалося критиці, зокрема, з боку західних медіа та міжнародних організацій, як недемократична практика. Насправді, заборона російських медіа в українському інформаційному просторі – це не обмеження свободи слова. Витіснення їх з нашого інформаційного простору сприяє і допомагає укріпленню свободі ЗМІ принаймні так, як це було задумано для демократичних суспільств.

Гібридні інструменти російського інформаційного впливу сягають своїм корінням ще часів СРСР. Варто згадати хоча б радянську концепцію “активних заходів”. Яскравим прикладом опису таких “заходів” є всевітньовідома “Довга телеграма” 1946 року радника посольства США у москві Джорджа Кеннана до Держдепартаменту стосовно змін політики кремля. У телеграмі детально описано, як на той час радянська держава підходила до питань війни, якими інструменти впливу діяла на суспільства та уряди в іноземних країнах. Цими інструментами впливу були друковані ЗМІ, політичні діячі, представники церкви та інші актори. Відтоді цей російський підхід не дуже змінився. І його мета– це підірвати довіру до керівництва іноземних країн не лише з боку власних, але й іноземних громадян та усіма можливими засобами спотворити імідж країни [3].

Загально відомим є той факт, що, росія розглядає свої ЗМІ в якості сучасної гібридної зброї. Тим більше, що російський погляд на сучасну війну було представлено ще у 2007 році славнозвісним начальником Генерального штабу Збройних сил рф Валерієм Герасімовим. Вже тоді він зазначав, що

межа між миром і війною стирається: невійськові форми і засоби боротьби отримали безпрецедентний технологічний розвиток і набули небезпечного, а часом і насильницького характеру. Отже, в той час, як весь цивілізований світ відзначає тріумф свободи, здобутий за допомогою інструментарію новітніх технологій, росія розглядає цей інструментарій, як спосіб ведення сучасної війни та шукає шляхи, щоб використовувати їх більш ефективно.

З огляду на всеосяжну деструктивність російських засобів масової інформації та використання їх як інструменту сучасної інформаційної війни, органами державної влади України була прийнята ціла низка превентивних державно-управлінських заходів. Оскільки державна інформаційна політика України потребувала значних змін, то у кінці грудня 2021 року була схвалена нова Стратегія інформаційної безпеки, дія якої розрахована до 2025 року. Стратегія посилює можливості держави щодо забезпечення власної інфобезпеки та захисту інформаційного простору. Інформаційні засоби держави мають бути спрямовані на підтримку соціальної та політичної стабільності, оборони, захисту державного суверенітету, територіальної цілісності України, демократичного конституційного ладу, забезпечення прав і свобод громадян. Основною загрозою безпеці України в цьому документі називається росія та відповідно її інформаційна політика. У Стратегії також зазначається, що саме обмежувальні заходи (санкції) і ефективний механізм моніторингу та відповідальності за їх порушення є одним з дієвих механізмів відповіді на дезінформаційну активність російської федерації як держави-агресора.

Зважаючи на це, державна інформаційна політика України має базуватись на залученні вітчизняних ЗМІ до процесів посилення стану інформаційної безпеки, захисту державних інформаційних ресурсів, вироблення ефективних механізмів убезпечення українського суспільства від інформаційних атак та гібридних загроз [1]. Видалення проросійських ЗМІ з українського інформаційного простору є дієвим державно-управлінським

механізмом протидії основним засобам інформаційної війни – пропаганди, дезінформації та політичного маніпулювання.

Висновки. Рівень загроз та викликів, що виникають (та виникнуть найближчого часу) перевищує всі історичні виклики, які стояли перед Україною за останні 50 років. Неадекватна реакція, недостатня концентрація ресурсів або слабка керованість процесами може призвести до повної руйнації державності. До того ж, завданням є не лише відновити, але й закласти базу для подальшої трансформації держави. Активна фаза війни в Україні створила передумови для перезавантаження не лише влади, а й глибших процесів — трансформації суспільних відносин. Війна стала шоком для суспільства, але водночас послужила мобілізаційним фактором [2].

Для вирішення низки завдань в інформаційній сфері, державою мають бути вжиті заходи для укріплення позиції незалежних, демократичних медіа. Системний захист інформаційного простору неможливий без ґрунтовного перегляду медіаспільноту свого місця та ролі в новій реальності інформаційних відносин. Ще одним важливим питанням є побудова ефективної системи саморегуляції медіаспільноти. Виведення найбільших ЗМІ з-під впливу фінансово-промислових груп та законодавчий поділ, який обмежує власників ЗМІ у політичній активності стануть дієвими інструментами боротьби проти дестабілізації суспільно-політичної системи України.

Список використаних джерел.

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року "Про Стратегію інформаційної безпеки": Указ Президента України № 685/2021 від 28 грудня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>
2. Ukrainian Institute for the Future. Україна 2022 як не втратити свій шанс стати сильною державою. URL: <https://uifuture.org/publications/ukrayina-2022-yak-ne-vtratyty-svij-shans-staty-sylnoyu-derzhavoyu/>
3. February 22, 1946 George Kennan's "Long Telegram". URL: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/116178.pdf>

Вікторія Іванова, к.е.н, докторантка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Viktoriia Ivanova, PhD in Economics, doctoral student of Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-4980-0765>

УДК - 351.82

**ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВТОРГНЕННЯ
РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНУ
FOREIGN ECONOMIC SECURITY IN THE FACE OF THE RUSSIAN
INVASION OF UKRAINE**

Вступ. Зовнішньоекономічна безпека України є важливою складовою національної безпеки. В умовах глобалізації та стирання кордонів між окремими країнами, важливим є визначення викликів і загроз зовнішньоекономічній безпеці та шляхів їх подолання. В Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року зазначається, що зовнішньоекономічна безпека визнається складовою економічної безпеки та визначається як стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов для розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці [1].

Мета роботи. Даний матеріал має за мету розглянути загрози зовнішньоекономічній безпеці України в умовах російсько-української війни.

Результати і обговорення. 24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабне вторгнення РФ в Україну, внаслідок чого відбуваються

бойові дії в різних областях України, окуповано окремі регіони, здійснюються ракетні обстріли усієї території України, мирного населення, об'єктів інфраструктури тощо.

В Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року зазначено, що зовнішньоекономічна безпека є однією з основних складових економічної безпеки України, визначено основні виклики та загрози, серед яких важливе місце займає суттєвий рівень частки торгівлі з Російською Федерацією в загальних обсягах торгівлі, а також використання цією державою економічних інструментів впливу з метою прийняття рішень, що суперечать основним національним економічним інтересам України [2].

Зазначимо, що після вторгнення РФ здійснює тиск не лише економічними методами, а й воєнними. Зокрема, вже більше, ніж 70 днів Україна не має авіасполучення з іншими країнами, заблоковані всі морські порти, частина підприємств, що працювали на експорт, або зупинені, або взагалі зруйновані. Активні бойові дії не дають змоги в повній мірі забезпечити посівну кампанію, експорт зернових та інших культур, закупку мінеральних добрив тощо. Російська Федерація вивозить з окупованих територій зерно, овочеві культури, які мали йти на експорт і намагається продати їх в країни Африки чи Азії. Так, міністр аграрної політики та продовольства Микола Сольський заявив, що російські війська вивезли з окупованих територій України в напрямку Криму 400–500 тис.т зерна [3].

Загалом, складається ситуація, що основні показники забезпечення зовнішньоекономічної безпеки знаходяться у вкрай несприятливих умовах, а реалізацію національних інтересів України на міжнародній арені ускладнено воєнними діями. Зазначимо, що в нинішніх умовах забезпечення прийняттого рівня зовнішньоекономічної безпеки України під загрозою. Якщо протягом 2010 - 2019 років він оцінювався як небезпечний, протягом 2019-2020 років відбулося відносне поліпшення окремих показників

зовнішньоекономічної безпеки, то починаючи з 24 лютого 2022 року ці показними неможливо навіть обчислити.

Крім того, серед загроз в Стратегії економічної безпеки вказано збільшення кількості протекціоністських заходів, які застосовують іноземні держави, зокрема, щодо українських товарів (високий рівень ставок митних тарифів, інших митних зборів, платежів, а також використання нетарифних бар'єрів - сертифікація, дозволи, ліцензії тощо), що не дає можливості збільшити поставки української продукції в інші країни.

В даному випадку Україна знаходиться між двох складних проблем, вирішення яких є необхідною умовою забезпечення зовнішньоекономічної безпеки, ефективної реалізації механізмів публічного управління у вказаній сфері.

Висновки. Отже, низька конкурентоспроможність вітчизняного виробництва, значна частка сировини в структурі експорту товарів і попередня зосередженість на ринках пострадянських країн зумовлювали розбалансування зовнішньоекономічної діяльності в нестабільних умовах розвитку світової економіки. Повномасштабне військове вторгнення РФ в Україну призвело до запровадження воєнного стану, а значить зменшення уваги до функціонування національної економіки, її виробничих потужностей, експортного потенціалу тощо. Саме тому, необхідно воєнними методами досягати безпеки та стабільності в суспільстві і, поряд з тим, економічними – працювати на реалізацію національних інтересів України в зовнішньоекономічній сфері.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року» : Указ Президента України № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>
3. Стало відомо, скільки зерна росіяни вивезли з окупованих територій України. URL: <https://www.unian.ua/economics/agro/stalo-vidomo-skilki-zerna-rosiyani-vivezli-z-okupovanih-teritoriy-ukrajini-novini-11819913.html>

Зміст

Наукові доповіді	
<i>Григорій Ситник</i> Концептуальне осмислення факторів, які визначають національні інтереси у контексті глобальних тенденцій та геополітичних потрясінь	5
<i>Наталія Клименко</i> Інтернаціональний легіон територіальної оборони України: військовослужбовці чи найманці?	15
<i>Леонід Чупрій</i> Історична пам'ять у контексті протидії дестабілізації суспільно-політичної системи України	20
<i>Рена Марутян</i> Евфемізми російсько-української війни як інструмент смислової війни	26
<i>Лариса Шупілова.</i> Тероризм як асиметрична загроза безпеки відкритих суспільств	32
<i>Тетяна Паламарчук</i> Вплив міжнародних економічних санкцій в умовах сучасних глобальних викликів	39
<i>Галина Заворітня</i> Державна комунікаційна політика як інструмент впливу на суспільно-політичну систему України	45
<i>Євгеній Таран</i> Місце України у системі формування Нового світового порядку	51
Тези доповідей	
<i>Марія Орел, Юрій Ліненко</i> Корупція в умовах правового режиму воєнного стану: виклик та загроза дестабілізації суспільно-політичній системі України	59
<i>Дар'я Вознюк</i> Концепцій, доктрин і стратегій у сфері національної безпеки та порядок їх розробки і затвердження в Україні	63
<i>Джафаров Руслан Фікрет огли</i> Інструменти дестабілізації суспільно-політичної системи в інформаційному протистоянні російської федерації та України	69
<i>Олександр Зюзя</i> Міждисциплінарні дослідження сепаратизму як загрози суспільно-політичній стабільності в безпекознавчому дискурсі	73
<i>Анна Кузьменко</i> Соціальні мережі та їх роль у забезпеченні національної безпеки України в сучасних умовах	77
<i>Назарій Бабін</i> Стратегічне планування забезпечення національної безпеки у США: досвід для України	82
<i>Вікторія Трошина</i> Шляхи вирішення глобальних екологічних проблем у контексті забезпечення національної безпеки	87
<i>Богдан Сосницький</i> захист національних цінностей як пріоритетне завдання держави у сфері національної безпеки України	91
<i>Олександр Кантур</i> Медіапідтримка російських наративів для виправдання пропагандистських цілей війни проти України	96

Ярослава Шундрій Україна в системі європейської безпеки: виклики і перспективи	103
Олексій Деміхов Розвиток регіональних комунікацій в сфері громадського здоров'я	109
Андрій Островський Суб'єкти європейської системи безпеки та їх вплив на національну безпеку України	113
Олена Хорошун Інститути держави як основні елементи ефективного механізму державного управління та шляхи підвищення їх ефективності	117
Ольга Горбаченко Інформаційна складова сучасної російсько-української війни	122
Ірина Волокітіна Проблеми забезпечення енергетичної безпеки України та шляхи їх вирішення	129
Анастасія Івіна Діджиталізація публічного управління в Україні: виклики та загрози	133
Діана Перлі наукові підходи протидії реальній зовнішній загрози: теоретичний аспект	138
Дарина Войцехівська Принципи, закономірності, закони публічного управління у сфері національної безпеки	143
Влада Разумова Суб'єкти та об'єкти публічної влади у контексті забезпечення соціальних систем	146
Ксенія Яриза Система державного управління в умовах організційної війни проти України	150
Анна Прудій Система органів місцевого самоврядування в Україні: досвід держав-членів ЄС	154
Іван Писаренко Організаційно-правові засади реагування на загрози національній безпеці України у соціальній сфері та шляхи їх вдосконалення	158
Яніслав Ковінський Виникнення станово-представницьких установ у державах Західної Європи	161
Владислав Олександров Місце концепції стійкості в стратегічних документах України	169
Артем Кирику Стратегічне планування у сфері національної безпеки республіки польща: досвід для України	174
Олена Любиченко Державно-управлінські механізми протидії інформаційним інструментам дестабілізації суспільно-політичної системи України	180
Вікторія Іванова Зовнішньоекономічна безпека в умовах вторгнення російської федерації в Україну	184

Наукове видання

**ВИКЛИКИ І ЗАГРОЗИ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНО-
ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

*Збірник матеріалів науково-практичного семінару
(Київ, 11 травня 2022 р.)*

Підп. до друку 12.05.2022.
Формат 60x84/8. Обл.-вид. арк. 15,21. Ум.-друк. арк. 20,46.

Видавець

Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Навчальна лабораторія методичного
та видавничого забезпечення навчального процесу
03057, Київ, вул. Антона Цедіка, 20.